DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

HERMAN MELVILLE

ne denizsiz ne tütünsüz

çeviren: sibel hacıoğlu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HERMAN MELVILLE

ne denizsiz ne tütünsüz

Aylak Adam 54
Roman 13
Kitabın Özgün Adı: *Collected Short Stories*
©2014 Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık
ISBN: 978-605-4849-54-3
Sertifika No: 27938
Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. Basım: Ağustos 2014

Yayın Yönetmeni: Kaya Tokmakçıoğlu
Yayma Hazırlayan: Gül T. Temur
Düzelti: Gökhan Doğru
Kapak Resmi: Slawek Gruca - *Ablutions*
Tasarım: Aylak Adam Tasarım (aAt)
Baskı: Özal Matbaası (0212 565 25 99)
Matbaa Sertifika No: 26699

Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık
Merkez Malı. Kesir Sok. Çakmak Apt. No: 5/4 Çekmeköy/İstanbul
Tel: (0216) 640 1979 / (0542) 586 7961

bilgi@aylakadamyayinlari.com
aylakadamyayinlari.com
facebook.com/aylakadamyayinlari
twitter.com/aylakadamyayin

Herman Melville (1819-1891). New York'ta doğmuş, gençliğinde gemilerde çalışmıştır. Dünya klasikleri olarak kabul edilen *Moby Dick*, *Kâtip Bartleby*, *Billy Budd* gibi ünlü romanların yazarıdır. Eserleri yaşarken ilgi görmeyen Melville'in, 20. yüzyıl ile birlikte modernist edebiyatın oluşmasını etkileyen en önemli yazarlardan biri olduğu kabul edilmeye başlanmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HERMAN MELVILLE

ne denizsiz ne tütünsüz

toplu öyküler

ingilizce aslından çeviren

sibel hacıoğlu

öykü

AYLAK ADAM

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

Bir Hudson Nehri Hikâyesi 9
Bekâr Erkekler Cenneti ve Bekâr Kızlar Cehennemi 21
Daniel Orme 49
Elma Ağacı 57
Fukara Tatlısı 87
Zengin Kırıntıları 99
İki Tapınak 107
Jimmy Rose 127
Kazkafalar 141
Kemancı 151
Ü-ürü-üüü (Asil Horoz Beneventano'nun Ötüşü) 161

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİR HUDSON NEHRİ HİKÂYESİ

Nehir kıyısında, sabah saat tam dokuzda büyük amcamla buluşacaktım. Kayık hazırlanacak ve malzemeler onun kır saçlı, yaşlı, siyah adamı tarafından yüklenecekti. Henüz, bu muhteşem deneyimin mahiyeti, sahibi dışında herkes için gizemini koruyordu.

İlk önce ben geldim. Köy, nehrin yukarısındaydı ve karasal yaz güneşi çoktan bunaltmaya başlamıştı. Çok geçmeden, ağaçların altında yürüyen, şapkasıyla alnını silen amcamı gördüm. Arkasında da zavallı, yaşlı Yorpy, sırtında Gazze'nin kapılarına benzeyen bir şeyle ilerlemeye çalışıyordu.

"Hadi gel, acele et, yürü, Yorpy!" diye bağırıyordu amcam, arada sırada sabırsızca arkasını dönerek.

Siyah adam yalpalayarak kayığa bindikten sonra, büyük Gazze kapısının, kocaman, eski püskü, sıkıca kapatılmış dikdörtgen bir kutuya dönüştüğünü gördüm. Kutunun esrarengiz manasızlığı, aklımdaki gizemi dört misline çıkarmıştı.

"Muhteşem alet *bu* mu," dedim şaşkınlık içinde. "Ama bu eski, ezilmiş, çiviyle kapatılmış bir manifatura kutusundan başka bir şey değil. Ve amca, yıl bit-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

meden önce sana bir milyon dolar kazandıracak şey *bu* mu? Ne kadar yıpranmış, zevksiz bir kül kutusu."

"Onu kayığa koy!" diye bağırdı amcam Yorpy'ye, benim çocuksu alaycılığıma kulak asmadan. "Onu kayığa koy, seni kır saçlı çocuk – dikkatli koy! Eğer o kutu patlarsa, ebedi servetim mahvolur."

"Patlarsa mı? – mahvolmak mı?" diye bağırdım, paniğe kapılarak. "Yanıcı maddelerle dolu değil, değil mi? Hemen kayığın en uzak ucuna gideyim!"

"Otur orada, seni ahmak!" diye bağırdı amcam tekrar. "Atla. Yorpy ve ben kayığı iterken kutuya ölüm gibi sarıl. Dikkat et! Dikkat et! Seni aptal siyah! Kutunun diğer tarafına dikkat et dedim! Kutuyu kırmak mı istiyorsun?"

"Şeytan alsın bu kutuyu!" diye mırıldandı Flaman bir Afrikalı olan Yorpy. "Bu kutu on yıldır benim lanetim oldu."

"O zaman açılıyoruz – küreğin birini al, genç adam; Yorpy sen de kutuyu sıkı tut. İşte gidiyoruz. Dikkat edin! Dikkat edin! Yorpy, kutuyu sallamayı bırak! Tamam! Büyük bir ağaç var. Şimdi çek. Acele et! Sonunda derin sular! Şimdi adaya doğru dön, genç adam."

"Ada mı!" dedim. "Buralarda bir ada yok."

"Köprünün on mil ötesinde bir tane var," dedi amcam, kesin bir şekilde.

"On mil ötesinde mi! O eski manifatura kutusunu bu cayır cayır güneşin altında taşıyacak mıyız?"

"Söylemem gereken tek şey," dedi amcam, "Quash Adası'nı bulmak zorunda olduğumuz."

"Merhamet, amca! Bu kızgın güneşin altında on mil kürek çekeceğimi bilseydim, beni bu kayığa kolay-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ca bindiremezdin. O kutunun *içinde* ne var? – kaldırım taşları mı? Kayığın nasıl alçaldığına bak. Kaldırım taşlarıyla dolu bir kutuyu on mil taşıyamam. Onları neden götürüyoruz ki?"

"Bana bak, seni ahmak," dedi amcam, küreği bırakarak. "Kürek çekmeyi bırak, tamam mı! Şimdi, benim bu tecrübemin zaferini paylaşmak istemiyorsan; onun ebedi şöhretini ikiye bölmekle ilgilenmiyorsan; yani, bataklık ve çamurlu arazileri kurutup saatte dört dönüm gibi bir hızla onları Genesee'dekilerden bile daha verimli topraklara dönüştüren Büyük Hidrolik-Hidrostatik Makinemin ilk denemesinde yanımda olmak istemiyorsan; gelecekte – zavallı, yaşlı ben çoktan ölmüş olduğumda – bu gurur verici şeyi çocuklarına ve çocuklarının çocuklarına anlatmakla ilgilenmiyorsan; bu durumda, efendim, hemen karaya çıkabilirsin."

"Ah, amca! Öyle demek–"

"Konuşma! Yorpy, onun küreğini al ve onu kıyıya çıkar."

"Ama sevgili amca; sana söylemek–"

"Tek kelime daha söyleme; Büyük Hidrolik-Hidrostatik Makine'yi açıkça küçümsedin. Yorpy, onu kıyıya çıkar Yorpy. Burası sığ. Atla Yorpy, onunla kıyıya kadar yürü."

"Benim canım, iyi kalpli, nazik amcam, beni bu kez affet, makine hakkında hiçbir şey demeyeceğim."

"Hiçbir şey deme! Bu benim nihai hedefim ve ünlü olacak! Onu kıyıya çıkar, Yorpy."

"Hayır, amca, küreğimi *bırakmayacağım*. Burada bir küreğim var ve onu tutmak istiyorum. Beni kandırarak zafer payımı elimden alamazsın."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Ah, işte bu çok mantıklı. Kalabilirsin, genç adam. Şimdi küreği çek."

Bir süre hiçbirimiz konuşmadık, sadece yolumuzda ilerledik. Sonunda ben bir kez daha havayı yumuşatma cüretinde bulundum.

"Sevgili amca, sonunda bana büyük deneyinin mahiyetini ve amacını anlattığın için mutluyum. Bu, bataklıkların kurutulması için etkili bir şey; öyle bir teşebbüs ki başarılı olursan (olacağını biliyorum), bir Roma imparatorunun elde edemediği zaferi kazanacaksın. O da Pontine Bataklığı'nı kurutmayı denemiş ama başarısız olmuştu."

"O zamandan beri dünya kendi çapından bile fazla büyüdü," dedi amcam, gururla. "O Roma imparatoru burada olsaydı, şu anki bu aydınlık çağda ne yapılabileceğini ona gösterirdim."

İyi niyetli amcam yumuşamıştı, halinden memnundu, bunu görünce başka bir yorum yapma cüretinde bulundum.

"Burada kürek çekmek oldukça zor, amca."

"Zafer, zorla kürek çekmeden kazanılmaz, genç adam – bizim şu an yaptığımız gibi, akıntıya karşı. Genel akıntıyla kayıtsızlığa sürüklenmek, insan doğasında var olan bir eğilimdir."

"Ama amca neden oraya kadar gidiyoruz? Neden on mil kürek çekiyoruz? Anladığım kadarıyla, bu muhteşem icadını test edeceğini söylüyorsun. Herhangi bir yerde test edilemez mi?"

"Çok basit, delikanlı," dedi amcam, "kötü niyetli bir casusun, on yıldır coşkuyla ve azimle gösterdiğim çabanın meyvelerini benden çalmasını ister misin? Onu test etmek için ıssız bir yere gideceğim. Başarısız

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

olursam – çünkü her şey mümkün – ailenin dışında kimse bilmeyecek. Başarılı olursam, icadımın mahremiyetinden emin olarak cesurca istediğim fiyatı verebilirim."

"Özür dilerim, amcacığım, sen benden daha akıllısın."

"Aklı yıllar ve beyaz saçlar getirir, delikanlı."

"Peki Yorpy, amcacığım, onun kır saçları da uzun bir ömrün getirdiği bir beyin mi?"

"Ben Yorpy miyim, delikanlı? Küreğini çek!"

Böylece dilime tekrar kilit vurulmuştu, kayık ağaçlarla kaplı adanın yaklaşık yirmi metre gerisindeki sığ sulara girene kadar konuşmadım.

"Susun!" diye fısıldadı amcam, "tek kelime etmeyin!" Tamamen hareketsiz oturdu, etraftaki bölgeyi, kıyıları yavaşça süzdü.

"Şuradaki atlı geçene kadar bekleyin!" diye fısıldadı yeniden, nehrin kıyısındaki, kırılmış kayalıklara doğru tehlikeli bir şekilde uzanan yüksek bir yolda hareket eden noktayı göstererek. "Tamam – artık görünmüyor, çalılıkların arkasında. Çabuk! Yorpy! Dikkat et! Suya atla, kutuyu omuzlarına al ve tut!"

Yeniden sessiz ve hareketsiz durduk.

"Diğer kıyıda Zaccheus[1] gibi meyve ağacında oturan şey bir çocuk değil mi? Bak, genç adam – genç gözler yaşlı gözlerden daha iyidir – onu görmüyor musun?"

"Amcacığım, meyve ağacını görüyorum ama çocuk göremiyorum."

"O bir casus – biliyorum," dedi amcam birdenbi-

1. Luka İncili'nde İsa'yı daha iyi görmek için ağaca çıkan tahsildar. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

re, benim cevabımı umursamadan ve eliyle gözlerine gölge yaparak dikkatle oraya baktı. "Kutuya dokunma, Yorpy. Çömelin! Herkes çömelsin!"

"Neden amca – orada – gördüm – o bir çocuk değil, sadece kurumuş, beyaz bir dal. Şu an onu çok iyi görebiliyorum."

"Ama ağacı görmüyorsun," dedi amcam, rahat bir nefes alarak, "ama önemli değil; o çocuğa meydan okuyorum. Yorpy, atla ve kutuyu al. Ve sen, genç adam, ayakkabılarını ve çoraplarını çıkar, pantolonunun paçalarını kıvır ve beni takip et. Dikkat et Yorpy, dikkat et. O kutu bir altın kutusundan daha değerli."

"Altın kadar ağır zaten," diye homurdandı Yorpy, sığ suyun içinde sendeleyerek.

"Tamam, şuradaki ağaçların altında dur – büyük taşların arasında – yavaşça – yavaşça – tam oraya koy. Şimdi, genç adam, hazır mısın? Beni takip et – parmak uçlarına bas!"

"Bu çamur ve su içinde yürüyemem amca ve buna gerek olduğunu da sanmıyorum."

"Kıyıya çık – hemen!"

"Neden amca, *zaten* kıyıdayım."

"Sessiz ol! Sadece beni takip et."

Amcam büyük bir gizlilikle suda çömelmiş, çalılıkların altında ve büyük taşların arasında, büyük ceplerinden birinden bir çekiç ve İngiliz anahtarı çıkardı ve kutuya vurdu. Ama çıkan ses onu telaşlandırdı.

"Yorpy," diye fısıldadı, "sen sağ tarafa, çalılıkların arkasına git ve gözcülük yap. Birinin geldiğini görürsen, hafifçe ıslık çal. Delikanlı, sen de sol tarafta aynısını yap."

Amcamın dediğini yaptık; birkaç çekiç vuruşu ve

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ek tamirden sonra amcamın sesi yankılandı, geri dönmemizi istiyordu.

Yine dediğini yaptık ve kutunun kapağının açıldığını gördük. Sabırsızlıkla kutunun içine baktım, değişik boyutlarda çeşit çeşit metal boru ve enjektörün tek bir devasa boruda ayrılmaz bir biçimde birleştiği karmaşık bir yapı gördüm. Büyük bir anakonda ve engerek yuvasına benziyordu.

"Şimdi Yorpy," dedi amcam, zaferin kokusunu almış ve heyecanlanmıştı, "sen bu tarafta dur ve ben dediğimde makineyi yana yatırmaya hazır ol. Ve sen, delikanlı, sen de diğer tarafta hazır ol. Dikkat edin, ben diyene kadar onu bir arpa tanesi kadar bile kıpırdatmayın. Her şey doğru bir ayara bağlı."

"Korkma amca, bir kadın cımbızı kadar dikkatli olacağım."

"Söz söylenene kadar," diye homurdandı yaşlı Yorpy, "o ağır kutuyu kaldıramam; korkunuz olmasın."

"Aman Tanrım," dedi amcam, ibadet eder gibi yüzünü yukarı kaldırarak. Gerçekten de ilahi bir ışık gri gözlerini, saçlarını ve yüzündeki kırışıkları aydınlatıyordu. "Aman Tanrım! Bu, bu on yıldır beklediğim, beni belirsiz karanlıktan kurtaran an. Şöhret daha tatlı olacak çünkü geç geldi; daha gerçek olacak çünkü benim gibi yaşlı bir adama geldi, senin gibi bir çocuğa değil. Yardımcım! Zafer bizimdir."

Yaşlı başını eğdi ve – yağmur damlası gibi bir şey yüzünden sığ sulara döküldü.

"Yana yatırın!"

Makineyi yana yatırdık.

"Biraz daha!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Biraz daha yana yatırdık.
"Biraz daha!"
Biraz daha yana yatırdık.
"Çok az daha yatırın."
Güç bela çok az daha yan yatırdık.
Bütün bu süre boyunca amcam dikkatle makinenin üstüne eğiliyor, anakonda ve engereklerin durduğu kutunun içine, üstüne ve altına bakmaya çalışıyordu ama makine şu anda çokça suya batmış olduğu için çabaları nafileydi.

Ayağa kalktı ve kutunun etrafında yavaşça yürüdü; yüz ifadesi biraz kaygılı ve sinirli olsa da metanetli ve inançlıydı.

Bir şeyin yanlış gittiği belliydi. Hiçbir şey anlamamıştım, düzeneğin esrarengizliği yüzünden sorunun nerede olduğunu ya da çözüm yolunu bilemiyordum.

Amcam bir kez daha, daha yavaşça ve daha çok sinirlenerek kutunun etrafında dolaştı. Hoşnutsuzluğu gitgide artıyordu ama hâlâ kontrollü, hâlâ umutluydu.

Beklenen etkinin henüz kendini göstermediği kesindi. Ben de bacaklarımdaki su seviyesinin alçalmadığından emindim.

"Şimdi biraz daha yan yatırın – çok az."

"Amcacığım, olabildiği kadar yan yatırdık. Görmüyor musun, kenarında duruyor?"

"Sen Yorpy, kara pençelerini kutunun altından çek!"

Amcamdaki bu hırs fırtınası meseleyi daha karışık ve karanlık hale getiriyordu. Bunun kötü bir işaret olduğunu düşünüyordum.

"Eminim biraz daha yan yatırabilirsiniz!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Olmaz, amca."

"O lanetli kutuyu patlatın ve suya atın o zaman!" diye kükredi amcam, korkunç bir sesle, ani bir rüzgâr gibi. Kutuya saldırdı, çıplak ayağını kutunun içine soktu ve şaşılacak bir güçle her şeyi ayağıyla ezdi. Sonra kutuyu aldı, anakonda ve engereklerini söktü, çekiyor, kopartıyor, suya fırlatıyordu.

"Dur, dur, amcacığım! – Tanrı aşkına bırak. Bu güzel plana adadığın bütün o uzun yıllarını böyle yok etme. Dur, yalvarırım!"

Sert sesim ve kontrol edemediğim gözyaşlarımdan etkilenmiş, yıkım işini durdurmuştu. Durmuş beni izliyor ya da daha çok bir deli gibi boş gözlerle bana bakıyordu.

"Henüz tamamen mahvolmadı amcacığım; şimdi tekrar parçaları birleştir. Çekiç ve İngiliz anahtarın var; tekrar bir araya getir ve bir kez daha dene. Her zaman umut vardır."

"Her zaman çaresizlik vardır," diye bağırdı.

"Yap, hadi yap, amcacığım – al işte, şu parçaları bir araya getir; ya da daha fazla alet olmadan yapılamazsa, bir *kısmını* dene – o da işe yarar. Bir kez daha dene amca."

İkna çabalarım sonuç verdi. Boşu boşuna üstünden geçilen ve kökünden sökülen inatçı umut zerresi, son bir mucizevi filiz vermişti.

Adım adım ve dikkatlice enkazdan birkaç tuhaf parça çıkardı, esrarengiz bir şekilde birbirine bağladı ve sonra kutunun içini boşaltarak parçalarını oraya yavaşça yerleştirdi. Yorpy'den ve benden önceki gibi yerlerimize geçip kutuyu tekrar yan yatırmamızı istedi.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Öyle yaptık; henüz gözle görülür bir etki olmamıştı. Sürekli amcama bakıyor, kutuyu biraz daha yatırmamızı isteyen emirlerini bekliyordum. Amcamın yüzüne baktığımda bir an dehşete düştüm. Sıkıntılı, küflü bir beyazlıkla buruş buruş olmuştu. Kutuyu bıraktım, amcama doğru koştum ve düşmeden önce onu yakaladım.

Yorpy ve ben lanetli kutuyu orada bırakıp yaşlı adamı kayığa taşıdık ve sessizce Quash Adası'ndan ayrıldık.

Akıntı bizi ne kadar da hızlı sürüklüyordu! Yavaşlatmak için o kadar çok uğraştık ki! Bir saat kadar önce amcamı, insanlığın genel akıntıyla kayıtsızlığa sürüklendiğini söylemişti.

"Delikanlı!" dedi amcam sonunda, başını kaldırarak. Ona dikkatlice baktım ve yüzündeki o korkunç görüntünün neredeyse kaybolduğunu görünce sevindim.

"Delikanlı, yaşlı bir dünyada yaşlı bir adamın icat edeceği çok bir şey kalmadı."

Bir şey demedim.

"Delikanlı, sözümü dinle, hiçbir şey icat etmeye kalkma – mutluluktan başka."

Bir şey demedim.

"Delikanlı, gemiyi döndür ve kutuyu almak için geri dön."

"Amca!"

"Güzel bir odun kutusu olabilir, delikanlı. Ve sadık, yaşlı Yorpy eski demiri tütün parası için satabilir."

"Yüce İsa! Yüce İsa! On yıldır ilk kez yaşlı Yorpy'den böyle bahsediyorsun. Teşekkür ederim yüce İsa; çok teşekkür ederim. On uzun yıl sonra kendine geldin."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://ramtey.org

"Evet, oldukça uzun yıllar," diye iç geçirdi amcam, "masal gibi yıllar. Ama artık hepsi geçti. Delikanlı, başarısız olduğum için mutluyum. Başarısızlık beni iyi bir adam yaptı. İlk başta korkunçtu ama şimdi başarısız olduğum için mutluyum. Başarısızlık için Tanrı'ya şükürler olsun!"

Yüzü tuhaf, esrik bir içtenlikle parlıyordu. O görüntüyü hiç unutmadım. Bu olay amcamı dediği gibi iyi bir adam yaptıysa, beni de daha akıllı bir genç yaptı. Bu ders bana tecrübe oldu.

Birkaç yıl daha geçti, amcam güçten düşmeye başladı ve huzurlu güz günlerinden sonra usul usul babalarının yanına katıldı. Sadık, yaşlı Yorpy onun gözlerini kapattı ve ben de onun muhterem yüzüne son bir kez baktım. Solgun, kaderini kabullenmiş dudakları hareket ediyor gibiydi. Derinlerden gelen, coşkulu haykırışını tekrar duyar gibi oldum – "Başarısızlık için Tanrı'ya şükürler olsun!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BEKÂR ERKEKLER CENNETİ VE BEKÂR KIZLAR CEHENNEMİ

Bekâr Erkekler Cenneti

Temple Bar'dan çok uzakta değildir.

Oraya gitmek – her zamanki yoldan – sıcak bir yerden, tepelerin arasında gizli, serin ve derin bir dereye gizlice sokulmak gibidir.

Fleet Sokağı'nın gürültüsünden – yeni evli tüccarların, ekmek zammını ve bebeklerini düşünüp kaşlarını çatarak koşuşturduğu – bıkmış ve çamurundan kirlenmişseniz hemen esrarengiz bir köşeden döner, karanlık, ıssız bir yola kayar, devam edip bitkin dünyayı atlatır ve Bekâr Erkekler Cenneti'nin sessiz delilizlerinde durursunuz.

Sahra Çölü'ndeki vahalar güzeldir; ağustos kırlarının ada ağaçlıkları büyüleyicidir; binlerce ihanet ortasındaki saf sadakat muhteşemdir; ama daha da güzeli, daha da büyüleyicisi, en muhteşemiyse, baş döndürücü Londra'nın taş kalbinde duran olağanüstü Bekâr Erkekler Cenneti'dir.

Avlularda sakin sakin yürüyün; denize bakan bah-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çede vakit geçirin, keyfini çıkarın; tarihi kütüphanede dolaşın, yontma şapelde ibadet edin: ama henüz çok azını gördünüz, neredeyse hiçbir şeyi bilmiyorsunuz, özünü tatmadınız, ta ki Bekârlarla yemek yiyene, onların ıneşeli gözlerinin ve kadehlerinin nasıl parladığını görene dek. Telaşlı halkla birlikte salonda yemeyin; huzurlu bir şekilde, özel bir masada, özel bir tavsiyeyle, bir Tapınak Şövalyesi'nin davet ettiği bir misafir olarak yemek yiyin.

Tapınak Şövalyesi? Bu çok romantik bir isim. Bir düşüneyim. Brian de Bois Gilbert bir Tapınak Şövalyesi'ydi, sanırım. O ünlü Tapınak Şövalyelerinin modern Londra'da hâlâ var olduklarını mı ima ediyorsunuz? Zırhlı topuklarının sesi ve kalkanlarının tıkırtısı, savaşçı keşişlerin kutsal Papazın önünde diz çöküp ettiği zırhlı dualar gibi duyulabilir mi? Elbette Strand'de ilerleyen bir savaşçı keşiş, parlak zırhı ve bir otobüsün kirlettiği beyaz peleriniyle ilginç bir manzara sergiler. Tarikatlarının kurallarına göre uzun sakallıdır da; yüzü bir leoparınki gibi tüylerle kaplıdır; bu korkunç hayalet, kısa saçlı ve tıraşlı vatandaşların arasında nasıl görünür? Aslında biliyoruz ki – üzücü hikâye bunu anlatıyor – en sonunda ahlâki bir felaket bu Kardeşliği bozdu. Hiçbir kılıçlı düşman onları yenemese de, zevk şeytanı sinsice aralarına süzüldü, şövalye nişanlarının özünü kemirdi, keşiş yeminlerini bozdurdu, en sonunda da keşişlerin kanaatkârlığı içki âlemlerine ve yeminli şövalyeler de riyakâr ve hovarda erkeklere dönüştü.

Ama her şeye rağmen, Tapınak Şövalyelerinin (eğer gerçekten var oldularsa), Kutsal Topraklar için verdikleri şerefli savaşta ebedi bir şan kazanmaktan,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bir yemek masasında koyun kızartmasını kesmeye düşecek kadar dünyevileştiklerini öğrenmeye pek hazır değildik. Bu yozlaşmış Tapınak Şövalyeleri de Anakreon[2] gibi ziyafette ölmenin savaşta ölmekten daha tatlı olduğunu mu düşünüyor? Ya da gerçekten, bu ünlü tarikattan sağ kalan olabilir mi? Modern Londra'da Tapınak Şövalyeleri! Kızıl haçlı pelerinleriyle divanda puro içen Tapınak Şövalyeleri! Çelik miğferleri, mızrakları ve kalkanlarıyla bir katara dolışmış Tapınak Şövalyeleri!

Hayır. Gerçek Tapınak Şövalyeleri çoktan yok oldu. Tapınak Kilisesi'ndeki harikulade mezarlara gidip bakın; orada ebedi huzur içinde yatan, çapraz kolları sessiz kalplerinin üzerinde duran sert ve kibirli bedenleri görün. Selden önceki yıllar gibi, cesur Tapınak Şövalyeleri de artık yok. Fakat isimleri, toplulukları, antik toprakları ve birkaç anıt hâlâ duruyor. Demir topuklar rugan botlara; uzun kılıçları sopalara dönüştü; keşişlerin manevi rehberleri artık ücretsiz değil; lahitlerin koruyucusunun artık koruyacak çok şeyi var; Kutsal Mezar'a giden yolları açan ve temizleyen yeminli kişi artık Hukukun bütün mahkemelerini ve caddelerini kontrol etmek ve kapatmakla görevli; Sarazenler'in savaşçı şövalyeleri artık Westminster Sarayı'nda Hukuk için savaşıyor. Miğferleri peruk. Bugün Tapınak Şövalyeleri büyücü zamanın değneğiyle avukatlara dönüştü.

Ama şerefi alt üst olan birçok insan gibi – dalda sert, yerde yumuşak olan elma gibi – Tapınak Şövalyelerinin düşüşü, onları daha iyi adamlar yaptı.

2. Aşk, şölen ve zevk şairi olarak bilinen Yunan bir şair. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

O eski savaşçı rahiplerin çok huysuz ve aksi olduklarını söyleyebilirim; onların, Birmingham silahlarını tutan bükük kolları sizin ya da benim elimi nasıl içtenlikle sıkabilir? Onların kibirli, hırslı, keşiş ruhları, çocukların dua kitabı gibi sımsıkı kapandı; yüzlerinde bombalar patladı; nasıl güler yüzlü adamlardı bunlar? Ama dostların en iyisi, ev sahiplerinin en cana yakını, modern Tapınak Şövalyeleri'dir. Onların zekâsı da şarabı da birinci kalitedir.

Kilise ve manastırlar, avlular ve kemerler, kulvarlar ve geçitler, ziyafet salonları, yemekhaneler, kütüphaneler, teraslar, bahçeler, geniş kaldırımlar, konutlar ve pastaneler alanın büyük bir kısmını kaplamış, merkezi bir bölgede toplanmış ve eski şehrin karmaşasından ayrılmıştı. Buradaki her şey bekârlara özgüydü, Londra'da hiçbir yer sessiz bir yaratığa böyle bir sığınak sunmuyordu.

Tapınak, başlı başına bir şehirdi. En iyi donanımlarla tamamlanmış bir şehir. Parkı, çiçek tarhları, nehir kıyısı olan bir şehir – Cennet bahçesinin kenarından akan Fırat Nehri gibi, bir tarafından Thames Nehri akıyordu. Şu an Tapınak Bahçesi olan yerde, eskiden Haçlılar savaş atları ve mızraklarıyla çalışıyordu; modern Tapınak Şövalyeleri şimdi ağaçların altındaki banklarda oturuyor ve neşeli anlaşmalarla rugan botlarını değiş tokuş ediyordu.

Ziyafet salonlarında, sıra sıra dizilmiş görkemli portreler vardı, zamanında Tapınak Şövalyesi olan ünlü, büyük adamları – meşhur soylular, yargıçlar ve Lordlar Kamarası başkanları – gösteriyordu. Fakat yumuşak kalpleri ve sıcak karşılamaları, ileri zekâları ve dolu kilerleri olmasına, iyi tavsiyeler ve keyifli eğlen-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

celerle dolu muhteşem yemekler vermesine rağmen bütün Tapınak Şövalyeleri meşhur değildi. Ebedi sözlere değer verin, R.F.C. ve onun imparator kardeşinin isimlerini yazın, ilham perileri!

Tapınak Şövalyesi olmak için, bir taraftan da avukat ya da hukuk öğrencisi olmak ve bir törenle tarikat üyesi olarak kabul edilmek gerekiyordu. Tapınak Şövalyeleri, iş yerleri orada olsa bile Tapınak çevresinde oturmazdı ve bu yüzden Tapınak Şövalyeleri'ni kabul etmeyen eski evlerde yaşayan insanlar vardı. Aylaklık eden bekâr bir beyefendi ya da bu gözden uzak yerin büyüsüne kapılmış sessiz, evlenmemiş, edebi bir adamsanız ve bu huzurlu kampta çadırınızı diğerlerinin arasına kurmak isterseniz, tarikatta özel bir arkadaş edinmek ve istediğiniz boş odayı kendi adıyla sizin yerinize kiralamasını sağlamanız gerekiyordu.

Sanırım o sözde yeni evlenmiş ve dul kalmış ama gerçekte bekâr olan adam Dr. Johnson da böyle yapmıştı. O şüphesiz bekâr ve iyi insan Charles Lamb de. Ve yüzlerce değerli insan daha. Bakirler Tarikatı üyeleri ara sıra burada yemek yemiş, uyumuş ve banrınmıştı. Aslında burası, ofisler ve konutlardan oluşan bir bal peteğiydi. Bekârların küçük hücreleri buranın peynir gibi delikli görünmesine yol açmıştı. Ne güzel, sevimli bir yer! Ah! Orada geçirdiğim, o eski çatılar altındaki canayakın konukseverliğin tadını çıkardığım güzel saatleri anımsadığımda, kalbimdekileri sadece bir iç çekişle ve bir şiirle ifade edebilirim, 'Beni eski Virginny'ye geri götürün!'

Genel olarak böyleydi Bekârlar Cenneti. Ve ben de gülümseyen bir mayıs akşamüstünde onu buldum; Trafalgar Meydanı'ndaki otelimden çıkmıştım, kartı-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nı eldivenli parmaklarımın arasında sımsıkı tuttuğum Avukat, Hukukçular Kurulu Üyesi R.F.C. ile olan akşam yemeği randevuma gidiyordum ve arada bir isminin altında yazan adrese bakıyordum, 'No. --, Elm Court.'

R.F.C. esasen açıksözlü, kaygısız, rahat ve sıcakkanlı bir İngiliz'di. İlk görüşmede mesafeli ve oldukça soğuk görünse de – sabır – bu şampanya onu rahatlatacaktı. O da işe yaramazsa, daha soğuk bir şampanya iyi olabilirdi.

Yemekte dokuz beyefendi vardı, hepsi bekârdı. Biri King's Bench Walk'tandı; ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci de adi aynı şekilde çınlayan zengin hecelerden oluşan çeşitli mahkemeler ve yerlerdendi. Bu yemeğe tapınağın üyelerini temsil etmek için bir sürü yerden gönderilmiş bir tür Bekârlar Senatosu gibiydi. Hayır, Londra'daki en iyi Bekârların Büyük Meclisine benziyordu; şehrin uzak bölgelerinden gelen birkaçı avukat ve evlenmemiş adam eski Lincoln's Inn, Furnival's Inn üyelerindendi; korku ve saygıyla baktığım bir beyefendi de Lord Verulam'ın bir zamanlar bekârken oturduğu yerden gelmişti – Gray's Inn.

Oda gökyüzüne doğru uzanıyordu. Oraya ulaşmak için kaç tane tuhaf, eski basamak çıktığımı bilmiyorum. Ama tanınmış insanlarla yenecek bir akşam yemeği hak edilmeliydi. Ev sahibimizin bu yemek odasını bu kadar yükseğe yapmasının sebebi şüphesiz yemeğin tadını çıkarmak ve sindirmek için gerekli olan egzersizdi.

Mobilyalar sonı derece gösterişsiz, eski ve rahattı. Kurumamış vernikle yapış yapış olan yeni, parlak maun mobilyalar, rahatsız, gösterişli kanepeler ya da

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://kantey.org

sizin canınızı sıkacak, kullanılmayacak kadar kaliteli koltuklar bu odada yoktu. Bu parıltı ve şaşaanın, değersiz süs ve bibloların bir evin vazgeçilmezi olmadığını bilmek, her duyarlı Amerikalı'nın her duyarlı İngiliz'den öğrenmesi gereken bir şeydir. Amerikalı bekâr, şehir merkezinde sert bir pirzolayı çabucak yerken, Ingiliz bekâr eşsiz South Down'daki evinde, çamdan yapılmış masasında sakin sakin yemeğini yer.

Odanın tavanı alçaktı. Kim St. Peter'ın kubbesi altında yemek yemek ister ki? Yüksek tavanlar! Eğer istediğiniz buysa, daha yüksek sizin için daha iyiyse ve boyunuz çok uzunsa, gidip açık havada bir zürafayla yemek yiyin.

Zamanı geldiğinde dokuz beyefendi dokuz sandalyeye oturdu ve çok geçmeden yemeğe başlandı.

Yanlış hatırlamıyorsam, yemeği başlatan sığır kuyruğu çorbasıydı. Canlı kırmızı-kahverengi renkteydi ve ana malzemesinin, kamyoncunun demiri veya kapıcının derisi olduğunu düşünmüştüm ama hoş çeşnisi bu karışıklığımı giderdi. (Ara vererek biraz kırmızı şarap içtik.) Sonrasında bir deniz mahsulü sunuldu – kalkan balığıydı; kar beyazı, ince dilimler halinde kesilmiş ve çok yağlı değildi.

(Bu noktada bir kadeh İspanyol şarabıyla serinledik.) Bu hafif yemekler bittikten sonra, tanınmış İngiliz başkomutanın yönlendirmesiyle ziyafetin ağır topları geldi; biftek. Yaverler için koyun eti, şişman bir hindi, tavuklu börek ve bir sürü lezzetli şey vardı; askerler için de dokuz gümüş sürahi köpüklü bira geldi. Bu ağır mühimmat da hafif yemekler gibi bitti, masanın üzerinde bir grup kümes hayvanı vardı ve ateşleri kırmızı sürahilerdekilerle yakılıyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ardından, titizlikle hazırlanmış pastalar ve tatlılar geldi; sonrasında da peynir ve krakerler. (Sadece eski gelenekleri devam ettirmek için her birimiz bir kadeh eski Porto şarabı içtik.)

Masa örtüsü kaldırıldı ve Waterloo Alanı'nda ölüme yaklaşan Blucher'ın ordusu gibi, yeni şişeler geldi.

Bütün bu hareketler, beyaz saçlı, Sokrates gibi bir kafası olan, yaşlı bir mareşal tarafından yönetiliyordu. (Ona garson demeye utanırdım.) Bütün bu eğlenceli ziyafetin ortasında, önemli bir işle meşgul olduğu için gülümsemeye tenezzül etmiyordu. Ne kadar saygıdeğer bir adam!

Biraz önce olayların genel bir planını vermeye çalıştım. Aına herkes bilir ki iyi, hoş bir yemek kargaşalı, gelişigüzel bir olaydır, ayrıntılara girmek oldukça zordur. Bu yüzden, bir kadeh kırmızı şarap, bir kadeh İspanyol şarabı, bir kadeh Porto şarabı ve bir bardak bira içmekten bahsettim – hepsi belirli zamanlarda. Ama aslında sadece bu kadar değildi. O muhteşem içkilerin arasında sayısız kadeh bitirildi.

Dokuz bekâr adamın, birbirlerinin sağlığı hakkında samimi endişeleri var gibi görünüyordu. Şaraplar akarken sürekli sağında ve solunda oturan beyefendilerin iyiliği ve sağlığı için içten dileklerde bulunuyorlardı. Fark ettim ki bu nazik adamlardan biri biraz daha şarap istediğinde (sadece midesi için, Timothy gibi), diğer bir adam ona katılmazsa içmiyordu. Yalnız, eşlik edilmeyen bir kadehten içmek kaba ve bencil bir şey gibi görünüyordu. Bu sırada, şarap hızla akarken, beyefendilerin ruh hali de gittikçe daha neşeli ve rahat hale geliyordu. Her türden hikâye anlatıldı. Özel misafirler için saklanan Moselle ya da Rhenish

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

şarapları gibi, özel hayatlarında yaptıkları seçimleri ve tecrübelerini ortaya çıkardılar. Biri Oxford'da öğrenciyken ne kadar keyifli yaşadığını anlattı; en açık sözlü Lordların nüktedan hikâyeleriyle. Diğer bir gri saçlı, parlak yüzlü adam, eski Flaman mimarisini araştırma turlarından sonra Hollanda'ya geçmek için hiçbir eğlence fırsatını kaçırmayan bu kültürlü beyaz saçlı, parlak yüzlü, yaşlı adam o eski belediye binaları ve vali konaklarının ihtişamı hakkındaki detaylı anlatımlarıyla kendini gösterdi. Üçüncüsü British Museum'un büyük bir müdavimiydi ve muhteşem antikalar, Doğu medeniyetlerine ait elyazmaları ve bir kopyası olmayan kıymetli kitaplar hakkında her şeyi biliyordu. Dördüncüsü Granada'dan yeni dönmüştü ve tabii ki Sarazen manzaralarıyla doluydu. Beşincisinin anlatacak eğlenceli bir davası vardı. Altıncısı şarap konusunda bilgiliydi. Yedincisinin, Demir Dük'ün özel hayatıyla ilgili, daha önce hiçbir yerde yazılmamış ve anlatılmamış tuhaf bir hikâyesi vardı. Sekizinci son zamanlarda akşamları Pulci'nin komik bir şiirini tercüme ederek eğleniyordu. Eğlenceli bölümlerden alıntılar yaptı.

Ve akşam böylece geçti. Saate, Kral Alfred gibi su saatine göre değil, şaraba göre karar verildi. Bu sırada masaya sürekli şişeler geliyordu. Bir şişenin gereken hızla masaya ulaşmaması korkusuyla, diğer bir şişe hemen arkasından gönderiliyordu; sonra bir üçüncü; sonra dört ve beşinci. Ve bütün bu süre boyunca, yüksek sesli, kaba, sıkıntılı bir şey olmadı. Temkinli ciddiyeti ve katılığından anladığım kadarıyla eğer Sokrates, mareşal, herhangi bir terbiyesizlik sezseydi, hiç uyarmadan giderdi. Sonrasında, yemek sırasında

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yan odalardan birinde kalan hasta bir beyefendinin üç uzun, yorucu haftadan sonra ilk kez rahat ve deliksiz bir uyku çektiğini öğrendim.

O akşam, iyi bir hayatın, keyifli bir içişin, iyi hissetmenin ve iyi bir sohbetin sessizce yaşanmasıydı. Kardeş gibiydik. Rahatlık – kardeşlere özgü, ev rahatlığı olayın en büyük özelliğiydi. Ayrıca, bu keyifli adamların, hakkında endişelenecek bir eşleri ya da çocukları olmadığı açıkça görülebiliyordu. Neredeyse hepsi gezgindi; çünkü sadece bekârlar, evdeki dokunaklı sessizlikten vicdan azabı duymadan özgürce seyahat edebilirdi.

Acı denen şey, keder biçimli yersiz korku – bunlar onların bekâr hayal güçlerine anlamsız geliyor gibiydi. Özgür düşünceli adamları – felsefi ve keyifli fikirlerle dolu görmüş geçirmiş adamları – bu tür keşişvari masallara inanmaya kim zorlayabilir ki? Acı! Keder! Katolik mucizelerinden de bahsedin bari. Böyle bir şey yok. – Şarabı uzatır mısınız, Efendim. – Hayır! Olamaz! – Porto şarabı ister misiniz, Efendim. Saçmalık; bana bunları anlatmayın. – Şişe sizde, Efendim, sanırım.

Ve böyle devam etti.

Masa örtüsü toplandıktan biraz sonra, ev sahibimiz anlamlı bir şekilde Sokrates'e baktı. Sokrates de ciddiyetle mutfağa gitti ve devasa, birbirine sarılmış, parlak gümüş bir tepsiye konmuş bir boynuzla geldi; keçinin kafasında, esas boynuzun ağzından farklı yönlere doğru çıkan dört boynuz daha vardı.

Ev sahibimizin borazan çaldığını bilmediğim için, boynuzu masadan kaldırıp sanki üfleyecekmiş gibi yaptığında çok şaşırdım. Anıa sonra, boynuza doku-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rahtey.org

nup parmaklarını ağzına sokunca boynuzun o amaçla getirilmediğini anladım; hafif bir aroması vardı ve burun deliklerim kaliteli bir tütün kokusu aldı. Bu, enfiyeydi. Ağızdan ağza dolaştı. Esas olay, diye düşündüm, dumanı bu boynuzdan burnuna çekmekti. Bu hoş âdeti dostlarıma da öğretmeliyim, diye düşündüm.

Dokuz bekâr beyefendinin takdire şayan nezaketi – şarap miktarından etkilenmeyen bir nezaket – neşesinin doğruluğundan şüphe edilmeyen bir nezaket – enfiyeyi özgürce burunlarına çekseler de, bir adam bile görgü kurallarına aykırı davranmadı ya da yan odadaki hasta adamı rahatsız etmedi. Enfiye, sanki kelebek kanatlarından dökülen zararsız bir tozmuş gibi sessizce çekildi.

Fakat bekârların yemekleri, hayatları gibi güzel olsa da sonsuza kadar süremezdi. Ayrılma zamanı gelmişti. Adamlar teker teker şapkalarını aldı ve ikişer ikişer, kol kola, konuşarak odadan ayrıldı; bazısı geceyi bitirmeden önce biraz Decameron okumak için odasına çekildi; bazısı serin nehir kıyısındaki bahçede gezinerek purosunu içmeye gitti; bazısı da sokağa çıkıp bir at arabasına binerek rahatça evine gitmeye koyuldu.

Son kalan bendim.

"Peki," dedi gülümseyen ev sahibim, "buradaki Tapmak ve biz bekârlar olarak yaşamayı seçtiğimiz hayat hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Efendim," dedim, hayran olmuş bir içtenlikle – "Efendim, burası gerçekten de Bekârlar Cenneti!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yeni İngiltere'deki Woedolor Dağı'ndan çok uzakta değildir. Renkli arazilerin ve güneşli ovaların üzerinden, haziran çimenlerinin güzel kokusunu koklayarak doğuya döndüğünüzde, rüzgârlı tepelerin arasına inersiniz. Bu tepeler karanlık bir geçidin etrafını usulca çevirir. Acımasız Körfez Akıntısı'nın vahşi kayalardan oluşan çatlak duvarlarının arasında hareket ettiği bu geçide, deli kız kurusunun kulübesi de uzun zaman önce buralarda bir yerde olduğu için Çılgın Bakirenin Soluk Borusu denir.

Geçidin dibinde kıvrılan, akıntı yatağında bulunan, tehlikeli derecede dar, yuvarlak bir yol vardır. Bu yolu en tepeye kadar takip ettiğinizde, Dante kapısına benzeyen bir yere ulaşırsınız. Buradaki duvarların dikliği, simsiyahlığı ve geçidin aniden daralması yüzünden buraya Kara Gedik denir. Yarık genişleyerek ağaçlarla kaplı dağların arasında büyük, mor, huni şeklinde bir oyuğa dönüşür. Kasabada yaşayan insanlar bu oyuğa Şeytanın Zindanı der. Akıntıların sesleri her taraftan duyulur. Bu hızlı sular sonunda tek bir bulanık, tuğla rengi akıntıda birleşir, devasa kayaların arasında bir su yolundan kaynayarak akar. Bu tuhaf renkli akıntıya Kan Nehri derler. Karanlık bir uçurumdan sonra, aniden batıya kıvrılır ve yirmi metre ileride gri saçlı, bodur çam ağaçlarının kollarına atılır, onların arasından da kıvrılarak aşağıdaki görünmeyen topraklara iner.

Şelalenin kenarında, yüksek, kayalık bir uçurumun tepesini süsleyen eski bir değirmen vardır, devasa çam ve katran ağaçlarının etrafta bolca bulunduğu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

eski zamanlarda yapılmıştır. Etrafta çürümeye bırakılmış büyük, baltayla kesilmiş, kara yosunlu kütükler şelalenin karanlık kıyısında tehlikeli çıkıntılar oluşturur ve etraftaki yabanıl manzarayla birlikte bu talıta harabeye, kabaca yontulmuş bir taş, bir çeşit Ren Nehri bölgesi ve Turmberg görüntüsü verir.

Zindanın dibinden biraz uzakta büyük, beyaz bir bina vardır; büyük, beyaz bir mezara benzer, dağın yamacındaki köknar ve yapraklarını dökmeyen diğer dayanıklı ağaçların kasvetli görüntüsünün önünde, yaklaşık altı yüz metre yüksekliğindeki korkunç balkonlarıyla yükselir.

Bina bir kâğıt fabrikasıdır.

Tohum satıcılığı işine başladığımdan beri (iş o kadar büyümüştü ki sonunda tohumlarım bütün Doğu ve Kuzey eyaletlerine dağıtılmış ve hatta uzak Missouri ve Carolina topraklarına bile düşmüştü), kâğıt ihtiyacı o kadar çok artmıştı ki kâğıt masrafı en önemli harcama haline gelmişti. Tohum satıcılarının kâğıdı zarf olarak kullandığını söylemeye gerek yok sanırım. Bunlar genelde sarımsı kâğıtlardan yapılır, kare biçiminde katlanır, içleri doldurulur, damgalanır ve üstüne içindeki tohumların türü yazılır. Bu küçük zarflardan çok miktarda kullanıyordum – yılda yüz binlerce. Bir keresinde kâğıdı komşu kasabadaki bir toptancıdan almıştım. Ekonomi ve kısmen de yolculuk macerası için şimdi altmış mil yapıp dağları geçmeye ve bundan sonra kâğıtlarımı Şeytanın Zindanı'ndaki kâğıt fabrikasından sipariş etmeye karar verdim.

Kızakla gitmek ocak ayı sonunda çok iyi olmayacağı ve kısa sürmeyeceği için, keskin soğuğa rağmen sığır ve kurt derisi kıyafetlerimi giyip gri bir cuma

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

öğleninde at arabamla yola çıktım; bir geceyi yolda geçirdim ve ertesi öğlen Woedolor Dağı'nı gördüm.

Uzaktaki zirve buzla dumanlanmıştı; beyaz ormanlı tepesinden, bir bacanınki gibi beyaz buharlar çıkıyordu. Yoğun don, bütün kasabanın taş kesilmiş gibi görünmesine sebep oluyordu. At arabamin çelik tekerlekleri sanki kırık camın üzerinde gidiyormuş gibi karda çatırdıyor ve gıcırdıyordu. Yolun etrafındaki ormanlar aynı taş kesilmiş hissine kapılmış, soğuk, damarlarına kadar işlemişti – sadece sallanan dallarına değil, gövdesine de – değişken rüzgârlar acımasızca esiyordu. Aşırı donla kırılan birkaç büyük, iri damarlı akçaağaç, pipo sapı gibi ikiye ayrılmış ve hissiz toprağa düşmüştü.

Donmuş terle pul pul olmuş, bir koç kadar beyaz, burun deliklerinden boynuz-şekilli sıcak nefesler veren altı yaşındaki güzel atım Siyah, ani bir dönüş yaptı; çürümüş bir katran ağacı bir anakonda gibi kıvrılmış yerde duruyordu.

Soluk Borusu'na ulaştığımda, şiddetli bir rüzgâr arkadan eserek, arkası yüksek at arabamı itmeye başladı. Rüzgâr, geçitte mutsuz dünyaya mahkûm kayıp ruhları taşıyormuş gibi acı acı bağırıyordu. Zirveye varmadan önce atım Siyah, sanki keskin rüzgâra öfkelenmiş gibi güçlü arka bacaklarını uzattı ve değirmeni hızla geçerek aşağı doğru ilerledi. At ve şelale, hızla Şeytanın Zindanına doğru gidiyordu.

Zorla koltuğumdan kalkarak, bir ayağımı arabanın ön tarafına koyup arkamı döndüm. Dizginleri çektim, salladım ve yolda bir aslan gibi yatan bir kayaya doğru dönerek – yolun kenarındaki bir kaya – çarpışmadan hemen önce tam zamanında onu durdurdum.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://ranzy.org

İlk başta kâğıt fabrikasını göremedim.

Oyuğun tamamı, granitlerin çıplak tepesinin göründüğü kısımlar hariç bembeyaz parlıyordu. Dağlar kefene sarılmış gibi görünüyordu – Alp Dağları cesetleri. Fabrika neredeydi? Birdenbire bir kıpırtı, bir uğultu sesi kulağıma geldi. Baktım ve işte oradaydı, büyük, beyaz boyalı fabrika, durdurulmuş bir çığ gibi orada duruyordu. Etrafında birkaç küçük bina daha vardı, uzunlukları, yan yana dizilmiş pencereleri ve rahatsız, ucuz, boş görüntülerinden dolayı bunların işçilerin kaldığı evler olduğu çok belliydi. Karların ortasında kar beyazı bir mezraydı. Bu binalar topraktaki kayalar yüzünden ilginç bir şekilde yerleştirildiği için düzensiz alanlar oluşmuştu. Çatıdan dökülmüş karla kısmen kapanmış birkaç dar yol ve patika da mezrayı her taraftan bölüyordu.

Kızakla odunlarını pazara taşıyan çiftçilerin zil sesleriyle geçtiği ve etrafa yayılmış köylerdeki hanlardan çıkan at arabalarının dolaştığı bu hareketli ana yoldan dönünce, Çılgın Bakirenin Soluk Borusu'na neredeyse yaklaşmıştım ve ileride Kara Gedik'i görebiliyordum. Sonra orada ve o anda bariz olan ama görünmeyen bir şey, tuhaf bir şekilde bana karanlık ve pis Temple Bar'ı ilk görüşümü hatırlattı. Ve atım Siyah, Gedik'te hızla ilerlerken, taşlı, tehlikeli duvarlarını sıyırıp geçerken, Londra otobüsünde bir kaçak olduğum zamanı hatırladım. İki araç birbirine hiç benzemese de, bu kısmi yetersizlik, bu benzerliği bir rüyanın karmaşasından daha canlı bir hale getiriyordu. Çıkıntılı kayanın önünde dizginleri çekip atımı durdurduğumda, nihayet fabrika binalarının tuhaf kümesini görebildim. Yapayalnızdım. Derin yarıklar-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

la ayrılmış geçitlerden sessizce ve gizlice geçip tenha noktaya geldiğimde, uzun, yüksek duvarlı ana fabrika binasını gördüm; bir tarafında, ek binalar ve işçilerin kaldığı evlerin arasından uzanan, ağır kutuları yukarı çekmek için kullanılan büyük bir kulesi vardı, etrafını saran ofis ve yurtların ortasından yükselen Tapmak Kilisesi'ne benziyordu. Ve bu esrarengiz dağ köşesinin oluşturduğu mükemmel inziva beni tamamen büyüledi, hafızamın olmasa da hayal gücümün yardımıyla kendi kendime dedim ki, "Burası Bekârlar Cenneti'nin tam karşıtı, karla kaplı, buz renkli bir mezar."

Arabadan inip tehlikeli yamaçtan dikkatle geçtikten sonra – at da ben de kayıyorduk – nihayet ana binanın bir tarafındaki en geniş meydana ulaştık. Rüzgâr köşeden sert ve uğuldayarak esiyor, Kan Nehri de bir tarafta delice kaynıyordu. İplerle bağlanmış odun yığınları buz kaplı zırhlarının içinde parlıyor, meydanda çaprazlama duruyordu. Kuzey tarafı yapışkan karla kaplanmış at bağlama kazıkları, fabrika duvarına yerleştirilmişti. Meydanın her tarafını kırağı kaplamıştı. Bir benzerlik daha aklıma geldi – "Yeşil çimenlerinin kenarından geçen Thames Nehriyle, güzel, huzurlu Tapınak Bahçesi," diye düşündüm garip bir şekilde.

Fakat neşeli bekârlar neredeydi?

Sonra, ben ve atım rüzgârda titrerken, yan taraftaki evin kapısından bir kız koşarak çıktı ve ince rüzgârlığını başına örterek karşı binaya yöneldi.

"Bir dakika, kızım; buralarda girebileceğim bir ahır yok mu?"

Durdu, işten solmuş, soğuktan morarmış bir yüzle ve olağandışı derecede mutsuz gözlerle bana döndü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Hayır," diye duraksadım, "Seni başkasıyla karıştırdım. İşine devam et; bir şey istemiyorum."

Atımı onun çıktığı kapıya doğru götürdüm ve kapıyı çaldım. Başka bir solgun, morarmış kız kapıyı açtı, kapı eşiğinde titriyor, rüzgârı engellemek için kapıyı yarı açık tutuyordu.

"Hayır, yine karıştırdım. Tanrı aşkına kapıyı kapat. Ama dur, buralarda bir adam yok mu?"

O anda, ten rengi koyu, sıkı giyinmiş biri geçti, fabrikanın kapısına doğru gidiyordu ve onun geldiğini gören kız hemen kapıyı kapattı.

"Burada bir ahır yok mu, efendim?"

"Şuradaki odunluk," diye cevap verdi ve fabrikanın içine girdi.

Atı hemen odunluğa götürdüm, kesilmiş odun yığınlarının arasına bağladım. Sonra, atımın üstünü örtüp sığır derisi giysimi battaniyenin üstüne koydum, rüzgâr battaniyeyi uçurmasın diye kenarlarını eyerin kayışına iyice sıkıştırdım, sıkıca bağladım ve buzdan donmuş fabrika kapısına gittim.

Çok geçmeden kendimi, dışarıdaki karlı manzarayı içeri getiren, bir sürü pencereyle fazla aydınlatılmış geniş bir yerde dikilirken buldum.

Sıra sıra dizilmiş boş görünen tezgâhlarda, sıra sıra dizilmiş boş boş bakan kızlar oturuyordu, boş ellerinde boş, beyaz dosyalar vardı, hepsi boş gözlerle boş sayfaları katlıyordu.

Bir köşede, ağır, büyük bir demir çerçeve vardı, ağır, tahta bir kalıbın üzerinde belirli aralıklarla inen ve çıkan, pistona benzeyen dikey bir şeyi vardı. Onun önünde – onun ehli – bir kız duruyor, demir hayvanı gül renkli mektup kâğıdı desteleriyle besliyordu,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

pistona benzeyen makine her aşağı inişinde bir gül çelengini içeri alıyordu. Bakışlarımı pembe kâğıdın üstündeki solgun yanaklara çevirdim ama bir şey söylemedim.

Bir arptaki gibi uzun, ince iplerin dizildiği uzun bir düzeneğin önünde başka bir kız oturmuş, büyük boy kâğıtlarla düzeneği besliyordu ve kâğıtlar iplerin üzerinde ondan çıktığında, makinenin diğer tarafında başka bir kız tarafından çekiliyordu. Kâğıtlar birinci kıza boş, ikinci kıza çizgili geliyordu.

Birinci kızın yüzüne baktım, genç ve güzeldi; ikinci kızın yüzüne baktım, çizgili ve kırışmıştı. Sonra ben onlara bakarken, ikisi yer değiştirdi; genç ve güzel yüzün durduğu yerde şimdi çizgili ve kırışmış olan duruyordu.

Dar platformun üzerinde ve hatta onun tepesindeki yüksek taburede başka biri oturuyor, başka bir demir hayvana hizmet ediyordu; platformun aşağısında oturan arkadaşıyla müşterek bir iş yapıyor gibi görünüyordu.

Ağızlarından tek bir hece bile çıkmıyordu. Demir hayvanların sabit, hükmeden gürültüsünden başka bir şey duyulmuyordu. Burada insan sesi yasaklanmıştı. Burada insanlar makinelere – insanlığın yere göğe sığdırılamayan kölesi – bir kölenin Sultan'a ettiği gibi sessizce ve itaatle hizmet ediyordu. Kızlar, makineler için yardımcı çark görevi görüyordu.

Etrafımdaki bu manzarayı bir bakışta görmüştüm – boynumdaki ağır kürk atkıyı çözmeye başlamadan önce. Fakat sonrasında, yakınlarda duran koyu tenli adam ani bir çığlık attı, beni kolumdan yakaladı, dışarı sürükledi ve tek kelime etmeden yerden biraz

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

donmuş kar aldı ve yanaklarıma sürmeye başladı.

"Gözlerinin beyazı gibi beyaz iki nokta," dedi; "dostum, yanakların donmuş."

"Anlaşılan o ki," diye mırıldandım; "Şeytanın Zindanındaki ayazın içime daha çok işlememesi bir mucize."

Çok geçmeden dirilen yanaklarımı korkunç, şiddetli bir acı kapladı. Sanki iki tarafımda iki tane sıska tazı dolaşıyordu. Akteon[3] gibiydim.

Acı geçtiğinde, fabrikaya tekrar girdim, işimi anlattım, iyi bir şekilde neticelendirdim ve sonra birinin bana etrafı gezdirmesini rica ettim.

"Bunu Cupid yapabilir," dedi koyu tenli adam. "Cupid!" ve bu ilginç isimle, sivilceli, kırmızı yanaklı, neşeli görünen, pasif görünümlü kızların arasında biraz küstahça dolaştığını düşündüğüm bir çocuk geldi, renksiz dalgaların arasındaki bir Japon balığı gibiydi. Adam ona, yabancıya etrafı gezdirmesini söyledi.

"İlk önce gelin ve su çarkını görün," dedi heyecanlı çocuk, gençliğinin verdiği yerinde duramayan havayla.

Kâğıtların katlandığı odadan çıktık, nemli, soğuk tahta döşemelerden geçtik ve büyük, ıslak bir kulübenin altında durduk. Fırtınadaki bir geminin, yeşil kaya midyelerinin yapıştığı pruvası gibi sürekli köpüklerle ıslanıyordu. Yegâne amacından sıkılmış koyu renkli, devasa su çarkı sürekli dönüyordu.

"Bu bizim bütün makinelerimizi çalıştıran şey, Efendim; bütün bu binalardaki makineler; kızların çalıştığı ve diğer hepsi."

3. Yunan mitolojisinde kendi köpekleri tarafından tanınmaz hale getirilen bir avcı. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Baktım ve Kan Nehri'nin bulanık sularının insan kullanımında da rengini değiştirmediğini gördüm.

"Sadece boş kâğıt yapıyorsunuz; bir tür baskı yok, sanırım? Tamamen boş kâğıt, değil mi?"

"Elbette; bir kâğıt fabrikası başka ne yapar ki?"

Çocuk bana aklımdan şüphe edermiş gibi baktı.

"Ah, tabii ki!" dedim, aptallaşmış ve kekeleyerek; "sadece, kırmızı suların solgun yanak – kâğıtlara dönüşmesi bana çok tuhaf geldi."

Islak ve çürümüş merdivenlerden çıkıp, her tarafından yemliğe benzer küçük havuzların aktığı büyük, aydınlık bir odaya girdik. Bu havuzların yukarısında, yemlikteki kısraklar gibi, kızlar sıraya dizilmişti. Her birinin önünde, yemliklerin kenarına alt tarafından sabitlenmiş, dikey olarak yerleştirilmiş, uzun, parlak bir tırpan vardı. Tırpanın sapı olmadığı için, tıpkı bir kılıç gibi görünüyordu. Kızlar sürekli yan taraflarındaki sepetlerden uzun, beyaz kumaş parçalarını alıyor ve tırpanın keskin kenarlarına ileri geri sürtüyordu; kumaşı parçalara ayırıyor ve paçavraları neredeyse pamuk tiftiğine çeviriyordu. Hava, güneş ışınlarındaki parçacıklar gibi fark edilmeyen zehirli tozlarla doluydu ve her taraftan ciğerlerinize işliyordu.

"Burası paçavra odası," dedi çocuk, öksürerek.

"Burası oldukça boğucu," dedim, öksürerek; "ama kızlar öksürmüyor."

"Ah, onlar alışkın."

"Bu paçavraları nereden buluyorsunuz?" dedim, sepetten bir avuç alarak.

"Birazını yakındaki kasabadan, birazını da deniz aşırı yerlerden – Livorno ve Londra."

"O zaman," diye mırıldandım, "bu paçavra yığın-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ları arasında Bekârlar Cennetindeki odalardan toplanmış eski pantolonlar olması mümkün değil. Ama düğmelerin hepsi sökülmüş. Söylesene delikanlı, buralarda hiç bekâr düğmesi buluyor musunuz?"

"Onlar kasabanın bu tarafında yetişmiyor. Şeytanın Zindanı çiçekler için uygun bir yer değil."

"Bu isimde bir çiçek mi var – Bekâr Düğmesi?"

"Sizin sorduğunuz bu değil miydi? Yoksa patronumuzun – birbirlerine fısıldayan kızlarımızın deyimiyle Kart Bekâr – altın düğmelerinden mi bahsediyordunuz?"

"O zaman aşağıda gördüğüm adam bir Bekâr, öyle mi?"

"Evet, o bir Bekâr."

"Şu kılıçların uçları, yanlış görmüyorsam dışa dönük, tam olarak göremiyorum."

"Dışa dönük."

Evet, dedim kendi kendime; şimdi anlıyorum; dışa dönük ve her kılıç her bir kızın önüne uçları dışa dönük bir şekilde yerleştirilmiş. Okumalarım beni yanıltmıyorsa, eskiden hapishanedeki mahkûmlar malıkeme salonundan ölümlerine böyle giderdi; önlerinde, ucu dışa dönük bir kılıç taşıyan bir polis olurdu, bu onların ölüm cezasını simgelerdi. Demek ki, bu boş, hırpani hayatın onları tüketen solgunluğuyla, bu beyaz kızlar ölüme gidiyordu.

"O tırpanlar çok keskin görünüyor," dedim, çocuğa dönerek.

"Evet, her zaman keskin olmak zorunda. Bakın!"

O anda, kızlardan ikisi ellerindeki paçavraları bıraktı, bileği taşlarını kılıca sürtmeye başladı. Alışkın olmayan kanım, işkence edilen çeliğin keskin çığlığıyla dondu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kendi kendilerinin cellatları; onları öldürecek kılıçları kendileri biliyorlar; diye düşündüm.

"Bu kızları bu kadar kâğıt beyazı yapan şey ne, delikanlı?"

"Nedeni," – kurnaz bir bakış, tamamen cahil bir mizah ve bihaber bir duygusuzlukla – "sanırım sürekli bu kadar beyaz kâğıt parçalarıyla uğraşmak onları kâğıt beyazı yapıyor."

Bu fabrikada, herhangi mistik bir görüntüden, insandan ya da makineden daha trajik, daha anlaşılmaz bir gizem varsa o da bu katı yapılı çocuktaki zalim kalbin tuhaf masumiyetiydi.

"Ve şimdi de," dedi, neşeli bir şekilde, "geçen sonbahar bize on iki bin dolara mal olan büyük makinemizi görmek istersiniz sanırım. Kâğıdı yapan makine de o. Bu taraftan, Efendim."

Onu takip ettim, içinde iki büyük, yuvarlak havuz olan geniş, çamurlu bir yerden geçtim; havuzların içinde beyaz, ıslak, rafadan yumurtanın albüminli kısmına benzeyen bir şey vardı.

"Işte," dedi Cupid, "bunlar kâğıdın başlangıcı; bu gördüğünüz beyaz hamur. Bakın nasıl da köpürerek yüzüyor, bu küreklerle çalışıyor. Oradan da, her iki fıçıdan da şuradaki ortak kanala dökülüyor ve karıştırılıp ana makineye gidiyor. Ve şimdi de o makine."

Beni, garip, kan gibi sıcak bir havayla dolu bir odaya götürdü, sanki biraz önce gördüğümüz mikrobik tozlar burada üretiliyordu.

Önümde, uzun bir Doğu elyazması gibi kıvrılmış, upuzun bir demir yapı açılmış duruyordu – çeşit çeşit tekerlek, çark ve silindirden oluşan, yavaş ve aralıksız çalışan, karmaşık ve esrarengiz bir yapıydı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"İlk önce hamur geliyor," dedi Cupid, makinenin en yakındaki ucunu göstererek. "Bakın; ilk başta dökülüyor ve bu geniş, eğimli panele yayılıyor, sonra – bakın – şuradaki ilk silindirin altından ince bir şekilde çıkıyor. Oradan da bir sonraki silindirin altından geçiyor. İşte; bakın nasıl da hemen sertleşti. Bir sonraki adımda kıvamı daha da koyulaşıyor. Bir başka silindir daha var ve iyice sıkılaşıyor – bir yusufçuk kanadı gibi – iki farklı silindir arasında asılı duran bir örümcek ağı gibi bir hava köprüsü oluşturuyor. Sonuncu silindirin altından geçtikten ve bütün o silindirlerin arasında görünmeden katlandıktan sonra, buradan tekrar çıkıyor, artık hamurdan çok kâğıda benziyor ama hâlâ oldukça hassas. Ama – biraz ileride, Efendim, görmek isterseniz – burada, bu noktada, gerçek görüntüsüne sahip oluyor, sanki elinizde tutabileceğiniz bir şey gibi görünüyor. Ama henüz bitmedi, Efendim. Hâlâ gitmesi gereken yollar var ve birkaç silindirden daha geçmesi gerekiyor."

"Aman Tanrım!" dedim, makinenin uzunluğuna, sonsuz kıvrımlarına ve kasti yavaşlığına şaşırarak; "Hamurun bir uçtan diğerine geçmesi ve kâğıt olarak çıkması uzun bir zaman alıyor olmalı."

"Ah! O kadar uzun değil," dedi erken büyümüş çocuk, gülümseyerek ve kendini beğenmiş bir havayla; "sadece dokuz dakika. Ama bakın; siz de deneyebilirsiniz. Yanınızda kâğıt var mı? Ah! Yerde bir parça var. Şimdi, istediğiniz bir kelimeyi bu kâğıda yazın, ben de onu buradan makineye koyacağım ve diğer uçtan ne kadar sürede çıkacağını göreceğiz."

"Peki, bir bakalım," dedim, kalemimi çıkararak; "senin adını yazacağım."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sonra Cupid saatimi çıkarmamı söyledi ve yazılı kâğıdı kütlenin açıkta kalan bir tarafına koydu.

Hemen saat kadranımdaki saniye ibresine baktım.

Gidişatı takip ettim, yavaş yavaş; bazen alt taraftaki karmaşık silindirlerin altında otuz saniye kadar duruyor, sonra yavaşça çıkıyordu; ve böyle devam etti – yavaş yavaş; önce görünüyor, sonra tekrar gözden kayboluyordu; ve böyle devam etti – yavaş yavaş; kâğıt sürekli daha da sıkılaşıyordu – sonra birdenbire, bir tür kâğıt şelalesi gördüm; makasınkine benzer bir ses duydum ve üstündeki 'Cupid' yazısı yarı silinmiş büyük boy bir kâğıt gördüm, hâlâ nemli ve sıcaktı.

Yolculuğum burada makinenin ucunda bitmişti.

"Ne kadar sürdü?" dedi Cupid.

"Tam dokuz dakika," dedim, saatim elimde.

"Söylemiştim."

Bir an, içimi bir merak duygusu kapladı, esrarengiz bir kehanetin gerçekleştiğini gören biri gibiydim. Ama ne kadar da saçma, diye düşündüm tekrar; bu şey sadece bir makine ve makinelerin özü, değişmez bir dakiklik ve kesinlikti.

Sonra dikkatimi orada duran, üzgün görünen kadına çevirdim.

"Şu makineyle sessizce ilgilenen kadın oldukça yaşlı. Makineye tamamen alışmış da görünmüyor."

"Ah," diye fısıldadı Cupid, gürültünün arasından, "o daha geçen hafta geldi. Eskiden hemşireydi. Ama bu taraflarda pek iş yok, o yüzden bıraktı. Ama orada biriktirdiği kâğıtlara bakın."

"Evet, büyük boy." Kadın bekleyen ellerine ulaşan nemli, sıcak kâğıtları yığın haline getiriyordu. "Bu makinede büyük boy kâğıttan başka bir şey üretmiyor musunuz?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Bazen, sık sık olmasa da daha iyi şeyler üretiyoruz – krem renkli, çizgili, büyük tabaka kâğıtlar. Ama en çok talep büyük boy kâğıda olduğu için, en çok ondan üretiyoruz."

Çok tuhaftı. Sürekli dökülen boş kâğıtlara bakarken, bu binlerce kâğıdın nihayetinde nerede kullanılacağını merak etmeye başladım. Her türlü yazı bu boş şeylere yazılıyordu – vaazlar, avukat evrakı, doktor reçeteleri, aşk mektupları, evlenme belgeleri, boşanma dilekçeleri, doğum kütükleri, ölüm fermanları ve daha bir sürü şey. Sonra orada bomboş duran kâğıtlara tekrar baktığımda, John Locke'un meşhur benzetmesini hatırlamadan edemedim; onun kuramına göre insanların doğuştan gelen fikirleri yoktu, insan zihni doğduğunda boş bir sayfaydı, üstüne yazı yazılabilecek şekilde tasarlanmış bir şeydi, ama ne tür harflerin kullanılacağını hiç kimse bilemezdi.

Karmaşık makinenin etrafında ileri geri adımlar atarken, hareketlerindeki manevra gücünün kaçınılmazlığına hayret ettim.

"Şuradaki ince örümcek ağı," dedim, henüz tamamlanmamış kâğıdı göstererek, "hiç yırtılmaz ya da kopmaz mı? Aşırı derecede hassas ama bu makineden çok sertçe geçiyor."

"Hiç yırtılacak gibi bile olmadı."

"Hiç durmaz mı – tıkanmaz mı?"

"Hayır. Gitmesi gerekiyor. Makine onun gitmesini sağlıyor; tam da gördüğünüz şekilde ve hızda. Hamurun gitmekten başka çaresi yok."

Bu eğilmez, demir hayvana bakarken, korku ve şaşkınlık içinde kaldım. Neredeyse her zaman, böyle ağır, karmaşık makineler, bazı durumlarda insan kal-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

bine, canlı, hızlı hızlı soluyan Behemoth[4] gibi tuhaf bir korku salar. Ama bu şeyi bana göre bu kadar korkunç yapan şey, ondaki metalik gereklilik ve yerinden kımıldamayan ölümcüllüktü. İnce, hafif hamur perdesini gizemli ya da tamamen görünmez aşamalardan geçerken takip edemesem de, muhakkak ki benden kurtulduğu noktalarda hâlâ değişmez bir uysallıkla makinenin despot marifetleriyle ilerliyordu. Çok etkilenmiştim. Büyülenmiş, dalgın bir şekilde kalakalmıştım. Gözlerimin önünde – orada, silindirler yavaşça dönerken, o gün gördüğüm bütün soluk kızların soluk yüzlerini soluk hamurda gördüm. Yavaşça, hüzünle, yalvararak ama karşı koymadan parıldıyorlardı, ızdırapları, tamamlanmış kâğıdın üzerine belli belirsiz çizilmişti, Aziz Veronica'nın mendilindeki acı çeken yüz resmi gibi.

"Aaa! Oda sizin için fazla sıcak," diye bağırdı Cupid, bana bakarak.

"Hayır – aksine, biraz üşüdüm."

"Çıkalım, Efendim – dışarı – dışarı," ve dikkatli bir babanın koruyucu havasıyla, yaşından büyük çocuk beni aceleyle dışarı çıkardı.

Birkaç dakika içinde, biraz kendime gelince, kâğıt katlama odasına girdim. Burası ilk girdiğim odaydı; işlerin ayarlandığı bir masa, onun etrafında boş tezgâhlar ve bu tezgâhlarda da boş bakışları olan kızlar vardı.

"Cupid beni tuhaf bir gezintiye çıkardı," dedim daha önce bahsettiğim koyu tenli adama. "Çok muhteşem bir fabrikanız var. Büyük makineniz gizemli bir karmaşa mucizesi."

4. Yahudilerin kutsal kitabı Tanah'ta bahsedilen efsanevi bir yaratık. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Evet, bütün ziyaretçilerimiz böyle düşünüyor. Ama çok ziyaretçimiz olmaz. Burada, çok uzak bir köşedeyiz. Burada oturan da çok az insan var. Kızlarımızın çoğu uzaktaki köylerden geliyor."

"Kızlar," diye tekrarladım, sessiz suretlerine bakarak. "Efendim, neden çoğu fabrikada bayan işçiler yaşları ne olursa olsun kadınlar değil de kızlar diye çağrılır?"

"Ah! Onun sebebi, sanırım genelde evlenmedikleri için – sebebi bu sanırım. Ama daha önce hiç aklıma gelmemişti. Biz fabrikamıza evli kadınları almıyoruz; onlar arada bir gelmemeye meyilli. Biz düzenli çalışanlar istiyoruz; günde on iki saat, üç yüz altmış beş gün boyunca pazar, Şükran ve Oruç günleri hariç her gün. Kuralımız bu. Ve bu yüzden, evli kadınlar olmadığı için, buradaki bayanlara kızlar dememiz oldukça doğru."

"O zaman buradakilerin hepsi bakire," dedim. Onların solgun kızlıklarına karşı duyduğum üzüntüyle karışık saygı, istemsizce başımı eğmeme neden oldu.

"Hepsi bakire."

Tekrar tuhaf bir hisse kapıldım.

"Yanaklarınız yine bembeyaz, Efendim," dedi adamı, bana bakarak. "Eve giderken dikkatli olmalısınız. Şu an yanaklarınız acıyor mu? Acıyorsa bu kötüye işarettir."

"Efendim," dedim, "eminim ki Şeytanın Zindanından çıktığımda iyileşeceklerdir."

"Ah, evet; vadi ya da geçitlerde, ya da daha derin yerlerde kış havası daha soğuk ve keskindir. İnanmazsınız ama burası Woedolor Dağı'nın tepesinden daha soğuk."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Eminim öyle, Efendim. Ama vakit geç oldu; gitmeliyim."

Atkımı bağlayıp fok derisi eldivenlerimi ellerime geçirdikten sonra, dondurucu soğuğa çıktım ve zavallı atım Siyah'ı soğuktan iki büklüm olmuş bir şekilde buldum.

Çok geçmeden, kürklere ve düşüncelere sarılarak Şeytanın Zindanından ayrıldım.

Kara Gedik'te durdum ve tekrar Temple Bar'ı hatırladım. Sonra, gizemli doğada tek başıma giderken bağırmaya başladım – Ah! Bekâr Erkekler Cenneti! Ve ah! Bekâr Kızlar Cehennemi!

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - http://rantey.org

DANIEL ORME

Titian ya da ünlü yurttaş Stewart gibi büyük bir portre ressamının, gerçekten inceleyebileceği bir yüzde gördüğü şey aslında insandır. Gerçek hikâyesini modern sunumlardan kurtarmak yersizdir. Titian ya da Stewart kadar olamayan bizler için durum farklıdır. Biz, aniden ilgimizi çeken istisnai bir taraftan etkileniriz. Fakat bu, cehaletinde hepimizin bildiği merak duygusu olan bir ilgidir. Birinin mesleğini ve yaşantısını başka birinden öğrenmeye çalışırız ya da bu bilgiyi kendisinden almayı deneyebiliriz. Fakat diğer insanlardan duyduklarımız, güvenilmez sözler olabilir ve o insan da ketum biri çıkabilir. Kısacası, çoğu durumda o insan, açık bir arazideki göktaşı gibidir. Orada durur. Komşular sürekli fikirlerini söyler. Ama o nedir? Nereden gelmiştir? Etrafındaki ineklerin ıslak çimlerde otladığı o tuhaf, volkanik, metalik görüntüyü hangi akıl almaz küreden almıştır?

Böyle bir karakteri tasvir etme çabası büyük ihtimalle boşuna olacaktır. Fakat yazılmakta olan bu hikâyenin öznesi tam da böyle bir adamdır.

Bir denizcinin mürettebat listesinde görünen ismi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

her zaman gerçek ismi değildir ya da hangi milletten olduğunu belirtmek durumunda olmayabilir. Buna dayanarak, bu yazıda anlatılan ismin, uzun zaman önce eski bir savaş gemisi adamı olarak öldüğünü, geçmişini kendisinden başka kimsenin gerçekten bilmediğini ve bunu o bölgede araştırmanın nafile olduğunu söyleyebiliriz. Görevlerini yerine getirirken her zaman dürüst olan bu denizci, doğal olarak zabitlerinin saygısını kazanmıştı. Kendilerine hiç benzemeyen birini sevmek için bir sebepleri olmayan denizci arkadaşları bile ona saygısızlık etme cüretinde bulunmazdı. Böyle bir teşebbüste, onun gözleri ders verir ve vazgeçirtirdi. Yıllar sonra, bir gabya kaptanı olarak emekli oldu ve daha düşük bir rütbede, grandi direğinin dibinde görevlendirildi. Yapması gereken tek iş hazırda beklemek, yelkenleri fora etmek ve palamar bağlamaktı. Ama bu bile, gece vardiyalarıyla birlikte bir denizciden, yetmiş yaşlarında bir insandan çok fazla şey istemek demekti. Kısacası, son halatını bağladı ve karanlık kıyıya çıktı. Oradaki, en azından son yolculuğundaki hali aslında ne olursa olsun, özellikle insanlardan uzak durmasıyla tanınırdı. Bel ağrısı çeken yaşlı denizciler gibi aksi ya da bir Kızılderili gibi sinsi ve sessiz değildi; sadece içine kapanıktı, çoğu zaman kendi kendine mırıldanırdı. Ve bu konuşmalara bazen o kadar neşesiz ve garip bir bakış ya da hareketle başlardı ki bir firkateyn papazının Kalvinistik hayal gücü, bunu geçmişteki karanlık bir eylemin vicdan azabı çeken mahkûmiyetine dönüştürürdü.

Yüz hatları geniş, güçlü ve demir gibi sertti; ama bir hartuç patlaması, gözlerinin altında mavi-siyah noktalar oluşturmuştu. Örf ve âdetlere göre, grandi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://raritey.org

direği adamı olarak, güverte zabitiyle yaptığı kısa ve öz konuşmalarda şapkasını çıkardığı zaman, güneşten yanmış alnı kara bir bulutun üzerinde beliren hilal şekline girmiş sarımsı ekim ayı gibi görünürdü. İçine kapanık hallerinin yanına, tamamen şans eseri oluşan bu tuhaf fiziksel görüntüsü de eklendiğinde bu, bazı nöbetçilerin arasında, geçmişte onun Florida Keys ve Meksika Körfezi'nde bir korsan olduğu, Lafitte'in ölüm saçan mürettebatının bir parçası olduğu söylentisinin çıkmasına yetmişti. Kesindi, bir zamanlar bir korsanlık fermanıyla görev yapmıştı.

Omuzlardan biraz çökmüş olsa da, boy olarak Gath şampiyonuna yakındı. Elleri ağır ve sert; tırnakları, kırılmış boynuzlar gibi kısaydı. Saçlı, sakallı, kudretli bir başı vardı. Bir reisin flandrası kadar geniş, demir grisi bir sakalı ve ağzının kenarlarında, bütün yolculuklarında ağzından dengesizce damlayan tütün suyunun bıraktığı kalıcı izler vardı. Siyah toplar arasında bir körfezde, silah güvertesinde sessizce tuttuğu gündüz vardiyasında, Sierra sıradağlarının büyük boz ayısı gibi görünüyordu; kürkü eskimiş ve mağarasında son saatini bekleyen.

Kıyıdaki demirleme yerinde – kara sularının, limanın yakınında – her zaman değil ama canı istediği zaman kurduğu arkadaşlıklarla, grandi direğinin, her türlü havaya maruz kalan ve salamura etle beslenen yaşlı çoban köpeğinin aksiliği gitgide azaldı. Halatların üzerindeki eski bir serende güneşlenirken ona seslenen ve onu kibarca selamlayan bir yabancı sert bir tepki almazdı ve arada selamlaşmaktan fazlası geçerse, muhtemelen enteresan bir tuhaflıkla konuştuğu, acımasız bir sağduyu anlayışından yoksun olmayan bir

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

denizci filozof olduğu izlenimine kapılıp uzaklaşırdı.

Kıyıda bir süre kaldıktan sonra, huylarındaki gariplik dikkat çekti. Arada sırada, ama sadece kendini çok yalnız hissettiğinde, elde örülmüş Guernsey cüppesinin içine kıvrılır ve vücudunda bir şeye dikkatle bakardı. Eğer bunu yaparken yakalanırsa, çabucak her şeyi saklar ve kızgınlıkla homurdanırdı.

Bu tuhaflık, onunla aynı çatı altında kalan bazı başıboş izleyicilerde merak uyandırdı. Hiçbiri bunun sebebini ya da vücudunda ne olduğunu soracak kadar cesur olamadı. Bu sırrı öğrenmek için bir ilaç kullanıldı. Akşam yemeğinde onun büyük çay kâsesine azar azar, sinsice damlatıldı. Ertesi sabah, eski püskü kıyafetleri olan bir adam, geceleyin olan üzücü müdahalesinin sonuçlarını arkadaşlarına fısıldadı.

Onları köşeye çekip etrafı kolaçan ettikten sonra "Dinleyin," dedi ve onlara ürkütücü bir hikâye anlattı, aslında belirsiz ama batıl inançların etkisindeki cahil zihinler için değerli olan, tüyler ürperten varsayımlarla da hikâyeyi tamamladı. Gerçekten öğrendiği şey şuydu: göğsünde, kalbinin kenarında, çivit mavisi ve parlak kırmızı renklerde bir haç dövmesi vardı. Haçın üzerinden eğri bir şekilde geçen ve oradaki rengi solduran, tamamıyla bertaraf edilemeyen ya da kenara çekilip kaçılan bir pala darbesinden kaynaklanmış gibi görünen uzun ve ince, beyaz bir yara izi vardı. Denizciler genellikle ön kollarına, bazen, hatta nadiren vücutlarına çarmıha gerilmiş İsa dövmesi yaptırırdı. Yaraya gelince, yaşlı denizci, deniz kuvvetleri görevinde gemiye binenleri defetmiş ve onlardan bir kılıç yarası almadan ayrılamamıştı. Olabilirdi. Fakat bu dedikodılar, açığa çıkan sırrı giderek değiştirdi ve en

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://kitabey.org

nihayetinde hancı kadına, yaşlı denizcinin günahkâr, kötü ruhla damgalanmış bir adam olduğu ve evin kapısının üstüne çivilenmiş at nalındaki tılsımın etkisini yok edebileceği için ondan kurtulmanın daha iyi olacağını söylendi. Ama bu iyi kadın, at nalını hoş görse de ona inancı olmayan aklı başında bir kadındı. Yaşlı denizci haftalık ödemesini düzenli yapıyor, gürültü ya da sorun çıkarmıyordu, bu yüzden ona karşı yapılan bütün suçlamalara kulak tıkadı.

Onun yanında her zaman ihtiyatla gizlendiği için, yaşlı denizcinin bu sinsi planlarlardan hiç haberi olmadı. Denizde, gemi arkadaşlarının onu bir korsan sandığı, kulağına gelmemişti çünkü – çek elini diyen ağzının köşeleri bir aslanın bile cesaretini sessizce kırabilirdi. Bu yüzden, kıyıda da onu aynı söylentilerin beklediğinin farkında değildi. Sosyal bir mizacı olsaydı, bu dedikoduların etkisini hisseder ve boşu boşuna sebebini aramaya çalışırdı; bir dayanağı olsa da olmasa da, ne yağmurun yağdığı ne şimşeğin çaktığı anıa yine de görülemeyen ve dokunulamayan rüzgârların gemiyi kazaya uğrattığı, kuru fırtına denilen bu gibi durumlarda denizciler sorardı – bunu kim yaptı?

Böylece Orme çok fazla huzursuzluğa kapılmadan yalnız başına çıktığı yola devam etti. Ama zamanın dakikaları sessiz saate doğru azalıyordu ve istikrarına rağmen onu eskitiyorlardı. Miadı dolmuş dev, emekliliğinde hayvansal bir bozunmaya uğramaya başladı. Özellikle yaşamlarını doğayla iç içe geçirmiş olan sert, kaba yaradılışlarda – çiftçiler ya da denizciler – bu hayvansal bozunma çoğunlukla hafızayı etkiler, üstüne bir sis perdesi çeker; sıklıkla kalbi de yumuşatır, belki de biraz bilinci uyuturdu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Artık bu eksik hikâyenin sonuna gelelim. Güzel bir Paskalya gününde, romatizmayı tetikleyen havanın etkisi altında, Orme emekliliğinde denizden kıyıya çıktığı büyük limanın denize bakan ucundaki bir tepede yalnız ve ölü bulundu. Burası savaş zamanında kullanılmaya mahkûm ama barış zamanında unutulan ve isteyene bir tapınak sunan, muntazam bir terastı. Üzerine paslı silahların eskimiş bataryası konmuştu. Bunlardan birine yaslanmış, bacaklarını uzatmış halde bulundu; piposu kırılıp ikiye ayrılmıştı, piponun gövdesi boştu ve damlayan bir şey yoktu, tütünün sonuna kadar içildiğini gösteriyordu. Yüzü okyanusa doğru bakıyordu. Gözleri açıktı; gelip giden ya da demir atmış, belli belirsiz görünen gemilere ve puslu sulara sabitlenmiş diri bakış ölümde de devam ediyordu. Aklından geçen son düşünceler nelerdi? Hakkındaki söylentilerde pusuya yatan olmayan gerçekliğin vicdan azabı, pişmanlığı o düşüncelerde bir yerde var mıydı? Ya da ikisi de yok muydu? Sonuçta, içine kapanıklığı ve mırıldanmaları, tuhaf hareketleri, acayip omuz silkmeleri ve yüzünü buruşturmaları, bunlar soğuk dağlarda şans eseri büyüyen, fırtınaların aşındırdığı ve sert kayaların arasında filizlendiği için doğal gelişimi engellenmiş yaşlı bir elma ağacının gövdesindeki urlar, boğumlar ve kıvrılmalara benzeyen garip ilaveler değil miydi? Kısacası, artık onu azat eden bu talihsizlik onun sonu mu olmuştu? Kendine saklamayı seçtiği karanlık bir sırrı olduğunu da kabul edersek, neydi o zaman? Belki de bu suskunluk, bazen insanın kendinden çok başkalarının iyiliği içindi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hayır, daha önce bahsedilen hayvansal bozunmanın sona kadar ona eşlik ettiğine inanalım. Önündeki puslu suların hayal meyal ışık tuttuğu dünya güzelliklerinin çok uzaklardaki bir görüntüsünü anımsayarak uykuya daldığına inanalım.

Yabancıların diğer denizcilere de son bir tören yaptığı, insanların dokunmadığı vahşi yaban gülleriyle kaplı ıssız bir yere gömüldü.

ELMA AĞACI

Masayı ilk gördüğümde, kirli ve paslıydı, huni şeklindeki tavan arasının en uzak köşesinde duruyor, üzerindeki kırık, eski, mor, küçük şişe ve tüpler ve ruhani, parçalanmış, eski bir kitapla Keşiş Bacon'ın olağanüstü, küçük, eski masasına benziyordu. İki basit özelliği vardı, büyücülük ve sihir anlamı taşıyordu – yuvarlak ve üç ayaklı – tablası yuvarlaktı, yerden otuz santim yüksekte üç çarpık bacağa ayrılan, üç çatal tırnakta son bulan bir ayakla desteklenmişti. Gerçekten de çok şeytani görünümlü, küçük, eski bir masaydı.

Onu daha iyi tarif etmek için, belki de geldiği yer hakkında biraz açıklama yapmalıyım. Amerika'nın en eski şehirlerinden birinin çok eski bölgelerinden birindeki çok eski bir evin çok eski bir tavan arasından gelmişti. Bu tavan arası yıllardır kapalıydı. Perili olduğu zannediliyordu – bir söylentiydi, itiraf ediyorum, saçmaydı (benim fikrim), alırken de aksini iddia etmemiştim; çünkü bu büyük olasılıkla eşyayı benim gelirime uygun bir hale getirmişti.

Eve yerleştikten sonra beş yıl boyunca tavan arasına hiç girmememin sebebi sözde cinlerden korktu-

ğum için değildi. Özel bir sebebi yoktu. Çatı arduvaz kaplı ve sağlamdı. Evi sigortalayan şirket tavan arasını sigortaya dâhil etmemişti; o zaman sahibi neden çok endişelenmeliydi ki? – özellikle de evde çok fazla oda olduğu için oraya ihtiyacı yoksa. Zaten oraya giden merdiven kapısının anahtarı kaybolmuştu. Kilit kocaman, eski moda bir şeydi. Onu açmak için, bir çilingir çağrılması gerekiyordu; gereksiz bir zahmet diye düşünmüştüm. Ayrıca, iki kızımın, bahsedilen söylentiyi öğrenmelerini engellemeye dikkat etmiştim, ama yine de onlar bir şekilde kokusunu almış ve perili odaya girişin kapalı olduğunu gördüklerine memnun olmuşlardı. Uzun bir süre daha öyle kalabilirdi fakat eski, vadiye benzeyen, teraslı bahçemizin bir köşesinde büyük, esrarengiz bir anahtar buldum, çok eski ve paslıydı, tavan arasına ait olduğunu hemen anladım – denediğimde doğru olduğunu gördüğüm bir varsayımdı. Herhangi bir anahtara sahip olmak, hemen kilidi açma ve keşfetme arzusu yaratır, bu da elde edilecek herhangi bir menfaat olmaksızın salt bir mükâfat içgüdüsündendir.

Ben de eski, paslı anahtarla kapıyı açtım ve yukarı, perili tavan arasına yalnız başıma çıktım.

Konağın alanının tamamını kaplıyordu. Tavanı çatı tarafından oluşturulmuştu, arduvazların dizildiği kiriş ve tahtalar görünüyordu. Çatı, dört taraftan ortadaki yüksek bir noktada birleşiyordu, altındaki boşluk bir generalin çadırınkine benziyordu – ama orta kısmından bir kalas labirentiyle bölünüyordu. Bir yaz öğleninde sallanan sayısız örümcek ağı, Bağdat kumaşı ve tülleri gibi parlıyordu. Her tarafta, uçan, koşan ya da sürünen tuhaf böcekler vardı.

Çatının tepesinin altında, kabaca yapılmış, dar, eski bir ayaklı merdiven vardı, bir kilise kürsüsüne giden Gotik bir merdiven gibiydi, oradan da daha dar bir merdiven – Yakup'un merdiveni gibi – daha da yüksekteki çatı kapağına uzanıyordu. Bu kapak otuza otuz büyüklüğünde, tek parça, büyük bir çerçeveye bir mercek gibi yerleştirilmiş tek bir cam levhaydı. Tavan arasındaki ışık sadece bu kaynaktan geliyor, örümcek ağlarının oluşturduğu kalın bir perdeden süzülüyordu. Aslında, merdivenlerin tamamı örümcek ağlarıyla süslenmiş, kaplanmış ve gölgelenmişti; çapraz, karanlık tavanda, servi ormanındaki Carolina yosunları gibi kasvetli yığınlar halinde duruyorlardı. Bu hava mezarlığına benzeyen örümcek ağlarında, binlerce çeşit mumyalanmış böcek sallanıyordu.

Merdivenleri çıkarken, nefesimi düzene sokmak için durduğumda ilginç bir manzara göründü. Güneş doğmak üzereydi. Küçük çatı penceresini delerek, tavan arasının karanlığında gökkuşağı renklerinde bir tünel oluşturuyordu. Burada, milyonlarca böcek vardı. Çatı penceresinin üzerinde, zil gibi ses çıkaran binlerce böcek altın bir güruh oluşturmuştu.

Bu yere daha çok ışık vermek istediğim için, çatı kapağını açmaya karar verdim. Ama bir mandal ya da kilit yok gibi görünüyordu. Uzun süre baktıktan sonra, denizin dibindeki bir istiridye gibi birbirine dolaşmış ağların, kozaların ve böcekçil yumurtaların ortasında küçük bir asma kilit gördüm. Elimle itince, kilitli olduğunu gördüm. Eğrilmiş bir çiviyle kilidi açmaya çalıştım, yarı-uyuşmuş bir sürü küçük karınca ve sinek anahtar deliğinden çıktı ve camdaki güneşin sıcaklığını hissedip etrafımda zıplamaya başladı.

Başkaları da geldi. İstilaya uğramıştım. Bu saldırıya öfkelenmiş gibi görünen sayısız güruh aşağıdan yukarı fırladı, eşek arıları gibi başımın etrafında dolandı. Sonunda, ani bir çekişle kapağı açtım. Ve ah! Nasıl da değişti! Sonunda insanın, mezarın kasaveti ve kurtçukların refakatinden, yaşayan yeşillik ve ebedi güzelliğe coşkuyla uyanması gibiydi. Örümcek ağlarıyla kaplı, eski tavan aramdan başımı ılık havaya çıkardım ve aşağıdaki küçük bahçede büyüyen büyük ağaçların yeşil tepelerinin alkışlarıyla karşılaştım – yaprakları en üstteki arduvazı bile geçen uzun ağaçlardı.

Bu manzarayla kendime geldim, artık aydınlanmış olan tavan arasına bakmak için içeriye döndüm. Modası geçmiş bir sürü mobilya yığını vardı. Çekmecelerinden fareler çıkan ve gizli bölmelerinden ormandaki sincap deliklerinden gelen sesler gibi gizli gıcırtılar gelen eski bir yazı masası; sihirbazların toplantılarda oturmaları için yapılmış gibi görünen, tuhaf oyma desenleri olan kırık, eski sandalyeler. Küflenmiş, eski belgelerle dolu, kapağı olmayan, paslı, demir kaplı bir sandık; ucunda solmuş, kırmızı bir mürekkep lekesi olan, Doktor Faustus'un Mephistopheles'e verdiği anlaşmanın aslı gibi görünen bir belge. Ve sonunda, ne olduğu anlaşılamayan eski döküntü yığınlarının olduğu – kırık bir teleskop ve delinmiş bir dünya küresi – en az aydınlatılmış köşede, örümcek ağlarının arasından belli belirsiz görünen, Şeytan gibi tırnaklı bir ayağı olan küçük, eski bir masa vardı. Yarısı yapışmış kalın bir toz tabakası eski şişe ve tüplerin üzerine yerleşmişti; içlerindeki sıvılar katılaşmıştı, masanın ortasındaki küflü, eski kitap çok garip görünüyordu – Cotton Mather'ın Magnalia'sı.

Masayı ve kitabı aşağı götürdüm, masanın kırıklarını ve kitabın sayfalarını tamir ettirdim. Hayat dolu bir ortamdan uzun zamandır uzakta olan bu üzgün, küçük, münzevi masanın etrafını sıcak semaverler, sıcak ateşler ve sıcak kalplerin bütün sevecenliğiyle sarmaya karar verdim; biraz da bunun neler yapacağını merak ederek.

Masanın her zamanki gibi maun ağacından değil de, kararıp neredeyse cevize benzemiş elma ağacından yapıldığını görünce çok sevindim. Sedir salonumuz için – o ağaçla kaplı olduğu için eskiden beri böyle deniyordu – uygun bir mobilya olabileceğini düşündüm. Masanın yuvarlak tablası, yataydan dikey pozisyona değiştirilebilecek şekilde tasarlanmıştı, böylelikle kullanılmadığı zamanlarda katlanıp bir köşeye koyulabiliyordu. Kendim, karım ve kızlarım için güzel bir kahvaltı masası olacağını düşündüm. Vist oynamak için de uygundu. Ayrıca ünlü bir okuma masası olacağı fikri hoşuma gidiyordu.

Ben böyle hayaller kurarken, karım masayla pek ilgilenmedi. Bu kadar demode ve fakir görünümlü tuhaf bir masanın, zengin mobilyalarla dolu cilalı odaya davetsizce girmesi fikrinden hoşlanmamıştı. Ama mobilyacıda şansını döndürdükten sonra masa cilalanmış, altın kadar parlak bir halde eve geldi ve karım kadar hiç kimse onu bu kadar hoş karşılayamazdı. Sedir salonda saygın bir yere yerleştirildi.

Fakat kızım Julia, masayla tesadüfen ilk kez karşılaştığında kapıldığı tuhaf izlenimleri hiçbir zaman aşamadı. Maalesef bu, onu tavan arasından aşağı getirirken olmuştu. Tablasından tutmuş, önünde taşıyordum, örümcek ağı kaplı tırnaklar dışa dönüktü, ben

merdivenlerden inerken o tuhaf tırnaklar yukarı çıkan kızıma değdi; dönüp canlı bir varlık – çünkü ben kalkanımın arkasında gizlenmiştim – hatta Şeytan tırnağı görüntüsünden başka hiçbir şey göremeyen kızım çığlık attı ve ben hemen konuşmasaydım devamında neler olabileceği bilinmezdi.

Böyle bir izlenimden sonra, asabi bir mizacı olan zavallı kızını uzun süre kendine gelemedi. Yukarıdaki yasak tenhalığı kirlettiğime inanarak üzülmüş ve zihninde çatal tırnaklı masayı sözde cinlerle bağdaştırmıştı. Masayı evde tutma fikrinden vazgeçmem için yalvardı. Kardeşi de onun yakarışlarına eklenmeden duramadı. Kızlarımın arasında esaslı bir sempati vardı. Ama gerçekçi karım, masanın lehinde olduğunu söylemişti. Kesin ve güçlü bir isteği yoktu. Ona göre, Julia ve Anna'nın önyargıları tamamen saçmaydı. Böyle bir zayıflığı defetmenin annelik görevi olduğunu düşünüyordu. Yavaş yavaş, kızlar kahvaltı ve çay saatlerinde bizimle birlikte masaya oturmaya başladı. Süregelen yakınlık etkisiz değildi. Gittikçe daha huzurlu bir şekilde oturdular. Ama Julia, tırnaklı ayağa mümkün olduğunca bakmamaya çalışıyordu ve o böyle yaparken ben gülümsediğimde bana ciddi bir şekilde bakıyordu – Ah, babacığım, sen de aynısını yapmalısın, der gibi. Masadan dolayı tuhaf bir şeyler olacağını düşünüyordu. Fakat karım onu kızgınlıkla azarlarken ben sadece daha fazla gülümsüyordum.

Bu sırada, masamı geceleri okuma masası olarak kullanmaktan özellikle hoşnuttum. Bir kermesten kendime çok güzel işlenmiş bir okuma yastığı almıştım, dirseğimi onun üzerine yaslayıp elimle gözlerimi ışıktan koruyarak, etrafta, tavan arasından getirdiğim

garip kitap dışında kimse yokken uzun saatler geçirirdim.

Her şey iyi gidiyordu, ta ki anlatacağım olaya kadar – bu yazıdaki diğer olaylar gibi hatırlanacak, 'Fox Girls' zamanlarından daha önce meydana gelen bir olay.

Aralık ayında bir cumartesi gecesinin geç saatleriydi. Küçük, eski sedir salonda, küçük, eski elma ağacı masasında her zamanki gibi yalnız başıma oturuyordum. Birkaç kez kalkıp yatmayı denedim ama yapamadım. Aslında bir tür büyünün etkisindeydim. Mantıklı fikirlerim de bir şekilde artık bana mantıklı gelmemeye başlamıştı. Gerildim. Önceki gece okumalarımda Cotton Mather beni eğlendirse de, bu gece korkutmuştu. Böyle hikâyelere binlerce kez gülmüştüm. Koca karı masalları, diye düşünüyordum, fakat eğlenceliydiler. Ama şimdi çok farklıydı. Bir gerçeklik haline dönüşmeye başlamışlardı. Magnalia'yı yazanın romantik Bayan Radcliffe olmadığı, deneyimli, çalışkan, azimli, dürüst bir adam, bilgili bir doktor, iyi bir Hıristiyan ve Ortodoks bir papazın yazdığı ilk kez aklıma geldi. Böyle bir adamın yalan söylemek için nasıl bir sebebi olabilirdi ki? Tarzında, gerçeğin bütün yalınlığı ve romantik olmayan cesareti vardı. Daha doğrusu, Yeni İngiltere büyücülüğünü bütün ayrıntılarıyla önüme koyuyordu; her önemli madde, dürüst kasaba halkı tarafından doğrulanıyordu ve daha da şaşırtıcısı, çoğuna kendisi tanıklık etmişti. Cotton Mather gördüklerini anlatıyordu. Fakat bu mümkün mü, diye sordum kendime. Daha sonra, tanınan bir sözlük derleyicisi olan Dr. Johnson'ın da, akıllı ve saygın birçok adamın yanı sıra, hayaletlere inandığını hatırladım.

Büyüye teslim oldum, okumaya devam ederek gecenin derinliklerine indim. Sonunda kendimi, en ufak seste irkilirken ama yine de bu kadar sessiz olmasını istemezken buldum.

Yanımda bir bardak ılık *punch*[5] duruyordu; her cumartesi akşamı kendime, ölçülü bir şekilde ikram ettiğim bir içecek; sevgili karımın uzun süredir karşı çıktığı bir alışkanlık; bırakmazsam sefil bir ayyaş gibi öleceğimi düşünüyordu. Aslında burada şundan bahsedebilirim; cumartesi gecelerimin ardından gelen pazar sabahlarında, kaza eseri olan herhangi bir soruna karşı gösterdiğim tahammülsüzlük konusunda aşırı derecede dikkatli olmam gerekiyordu çünkü bu tahammülsüzlük, aleyhimde bir gece önceki hazzın sonucunda meydana gelen kasvetin kanıtı olarak mutlaka kullanılacaktı.

Ama söz konusu geceden sonra, her zamanki yumuşak karışımım yerine, güçlü bir içki hazırlamak istediğimi fark ettim. Teşvik edilme ihtiyacı hissediyordum. Beni Cotton Mather'e karşı cesaretlendirecek bir şey istiyordum – kasvetli, korkutucu, ürkütücü Cotton Mather. Gittikçe daha çok geriliyordum. Odadan kaçmamı engelleyen tek şey büyüydü. Mumlar yavaş, uzun ışıklarla ve büyük damlalar bırakarak yanıyordu. Ama onları mum söndürücüyle söndürmeye cesaret edemedim. Çok fazla ses çıkarırdı. Önceden ses çıkmasını isteyen de bendim. Okumaya devam ettim. Saçlarımda bir şey hissetmeye başladım. Gözlerim kasılıyordu; acıyorlardı. Farkındaydım. Onlara zarar verdiğimi biliyordum. Ertesi gün onları

5. Bir tür alkollü meyve kokteyli. (e.n.)

böyle kötüye kullandığım için pişman olacağımı biliyordum; ama okumaya devam ettim. Elimde değildi. Ele geçirilmiştim.

Aniden – Durun!

Saçlarım büyüyen çimler gibiydi.

İçeriden belli belirsiz bir tıkırtı ya da gıcırtı sesi geldi – ağaçkakan sesi ve saat tik takıyla karışık tuhaf, anlaşılması güç bir sesti.

Tik! Tik!

Evet, belli belirsiz bir tik tak sesiydi.

Bir köşede duran büyük Strasbourg saatime baktım. O değildi. Saat durmuştu.

Tik! Tik!

Kol saatimden mi geliyordu?

Her gece yaptığı gibi, karım yatmaya giderken saatimi, askısına asmak üzere odamıza götürmüştü.

Kulaklarımı dört açıp dinledim.

Tik! Tik!

Ahşap duvar kaplamasından mı geliyordu?

Ürkek adımlarla odayı dolaştım, kulağımı duvara yasladım.

Hayır, duvar kaplamasından da gelmiyordu.

Tik! Tik!

Silkelendim. Korktuğum için utanıyordum.

Tik! Tik!

Gitgide daha çok duyulmaya başladı. Duvar kaplamasından çekildim. Bana doğru geliyor gibiydi.

Etrafa baktım ama hiçbir şey göremedim, sadece küçük, elma ağacı masasının tırnaklı ayağı vardı.

Tanrım, dedim kendi kendime, ani bir tepkiyle, saat çok geç olmalıydı; bu beni çağıran karım değil miydi? Evet, evet; yatağa gitmem gerekiyordu. Sanı-

rım hepsini mühürlemeliydim. Ağızdan ağza dolaşmasına gerek yoktu.

Korku artmış olsa da, büyünün etkisi gitmişti. Titreyen ellerle Cotton Mather'ı ortalıktan kaldırdım. Çok geçmeden kendimi, elimde şamdanla odamda buldum ama evden kaçan bir köpeğin hissettiği gibi, bir şey tuhaf bir şekilde beni geri çekiyordu. Odaya girmek isterken, ayağım bir sandalyeye takıldı.

"Biraz daha az ses çıkarmayı dene, canım," dedi karım, yatağın içinden. "Korkarım o punch'tan çok fazla içiyorsun. O üzücü alışkanlığın büyüyor. Ah, seni böyle odana sendeleyerek girerken mi görecektim."

"Karıcım, karıcım," diye fısıldadım kısık sesle, "sedir salonda bir tik sesi – bir şey tik tak ediyor."

"Zavallı, yaşlı adam – aklını da kaçırdı – böyle olacağını biliyordum. Yatağa gel; uyuyunca geçer."

"Karıcım, karicım!"

"Gel, yatağa gel. Seni affettim. Yarın bunu sana hatırlatmayacağım. Ama punch içmeyi bırakmalısın, canım. Seni ele geçiriyor."

"Beni çileden çıkarma!" diye bağırdım, gerçekten kendimi kaybederek; "Evi terk ederim!"

"Hayır, hayır! Bu durumdayken değil. Yatağa gel, canım. Tek kelime daha etmeyeceğim."

Ertesi sabah, uyandıktan sonra, karım geceki olayla ilgili hiçbir şey söylemedi. Özellikle de böyle bir paniğe kapıldığı için çok utanmış olan ben de sessizdim. Bu nedenle, karım bu tuhaf davranışımı, hayaletlerin değil de punch'ın karıştırdığı bir zihne bağlamış olmalıydı. Bense, yatakta uzanmış pencereden güneşi izlerken, geceyarısı çok fazla Cotton Mather okumanın insana iyi gelmediğini düşünmeye

başlamıştım; sinirler üzerinde marazi bir etkisi olduğunu ve sanrılara yol açtığını düşünüyordum. Cotton Mather'ı tamamen kenara kaldırmaya karar verdim. Bunu yaptıktan sonra, tik tak sesini tekrar duymakla ilgili korkularım kalmadı. Hatta odadaki tik tak sesinin aslında kulaklarımın çınlamasından başka bir şey olmadığını düşünmeye başladım.

Alışkanlık gereği her zamanki gibi karım benden önce uyandı, ben de kalkıp yavaş yavaş yıkandım, giyindim. Çoğu zihinsel rahatsızlığın bedenin durumundan kaynaklığını bildiğim için, banyo lifini sertçe kullandım ve başımı Yeni İngiltere romuyla yıkadım, kulak çınlamasına iyi geldiği söylenen özel bir ilaçtı. Robdöşambrımı sardım, boyun bağımı düzelttim, tırnaklarımı düzgünce kestim ve kendimden hoşnut bir şekilde kahvaltı için küçük sedir salona indim.

Karımı dizlerinin üzerinde, üstünde kahvaltının hazır beklediği küçük elma ağacı masasının yanındaki halıda bir şeyler ararken bulunca şaşırdım. Kızlarım Julia ve Anna ise odanın içinde çılgınca koşuşturuyordu.

"Ah, baba, baba!" diye bağırdı Julia, bana doğru koşarak, "Böyle olacağını biliyordum. Masa, masa!"

"Ruhlar! Ruhlar!" diye bağırdı Anna, masadan uzak durup parmağıyla göstererek.

"Sessiz olun!" diye bağırdı karım. "Böyle gürültü yaparsanız nasıl duyabilirim? Rahat durun. Buraya gel, kocacım, bahsettiğin tik tak bu muydu? Neden gelmiyorsun? Bu muydu? Burada, eğil ve dinle. Tik, tik, tik! – duymuyor musun şu anda?"

"Duyuyorum, duyuyorum," diye bağırdım, kızlarım oradan çekilmemiz için yalvarıyordu.

Tik, tik, tik!

Kar beyazı örtünün, neşeli semaverin ve dumanı tüten sütlü tostun tam altından anlaşılmaz bir tik sesi geliyordu.

"Yan odada bir ısıtıcı yok mu, Julia?" dedim. "Hadi orada kahvaltı edelim, canım," karıma döndüm – "hadi gidelim – masadan ayrılalım – Biddy'e masanın üstündekileri kaldırmasını söyle."

Böyle dedikten sonra büyük bir soğukkanlılıkla kapıya doğru ilerledim, karım beni durdurdu.

"Bu odadan çıkmadan önce bu tik sesini bulacağım," dedi gayretle. "Bulunabilecek bir şey olduğuna eminim. Ruhlara inanmıyorum, özellikle de kahvaltı saatinde. Biddy! Biddy! Gel ve bunları mutfağa geri götür," semaveri uzatarak. Sonra, masanın örtüsünü kaldırdı, küçük masa çıplak bir halde duruyordu.

"Masadan geliyor, masadan!" diye bağırdı Julia.

"Saçmalık," dedi karım. "Kim duymuş tik tak eden bir masa? Yerden geliyor. Biddy! Julia! Anna! Odadan her şeyi çıkarın – masa ve diğer her şey. Çekiçler nerede?"

"Tanrım! Anne – halıyı kaldırmayacaksın, değil mi?" diye bağırdı Julia.

"İşte çekiçler, efendim," dedi Biddy, titreyerek yaklaşıp.

"O zaman ver onları bana," diye bağırdı karım; çünkü Biddy uzakta duruyor, sanki hanımı vebalıymış gibi çekiçleri uzaktan uzatıyordu.

"Şimdi, kocacım, sen halının o tarafını kaldır, ben de bu tarafını." Sonra dizlerinin üstüne çöktü, ben de aynısını yaptım.

Halıyı kaldırdık ve kulağımızı yere yasladık, en

ufak bir tik sesi bile duyulmuyordu.

"Masa – gerçekten masadan geliyor," diye bağırdı karım. "Biddy, masayı geri getir."

"Ah, hayır, efendim, ben değil, lütfen, efendim," dedi Biddy, hıçkırarak.

"Aptal yaratık! – Kocacım, sen getir."

"Hayatım," dedim, "başka bir sürü masamız var; neden özellikle o?"

"Nerede o masa?" diye bağırdı karım, kibirle, benim nazik itirazıma aldırmadan.

"Odunlukta, efendim. Yapabildiğim kadar uzağa koydum, efendim," dedi Biddy, hıçkırarak.

"Odunluğa ben mi gideyim, sen mi?" dedi karım, ürkütücü, ciddi bir tavırla.

Hemen kapıdan fırladım ve küçük elma ağacı masasını talaş kepçelerimden birinin içinde ters çevrilmiş bir halde buldum. Onu da alarak aceleyle geri döndüm ve karım bir kez daha onu dikkatle inceledi. Tik, tik, tik! Evet, ses masadan geliyordu.

"Lütfen, efendim," dedi Biddy, odaya girerek, şapka ve atkısını takmıştı – "lütfen, efendim, bana maaşımı öder misiniz?"

"Şapkanı ve atkını hemen çıkar," dedi karım; "bu masayı tekrar hazırla."

"Hazırla," diye kükredim, bir hiddetle, "hazırla yoksa polis çağırırım."

"Tanrım! Tanrım!" diye bağırdı kızlarım. "Ne olacak bize! – Ruhlar! Ruhlar!"

"Masayı hazırlayacak mısın?" dedim, Biddy'ye doğru yürüyerek.

"Hazırlayacağım, hazırlayacağım – evet efendim – tamam, hazırlayacağım. Ruhlar! – Kutsal Meryem

aşkına!"

"Şimdi, kocacım," dedi karım, "bu tik sesine sebep olan şey her neyse, ne tik sesinin ne de masanın bize zarar vereceğine eminim; çünkü bizim iyi Hıristiyanlar olduğumuzu umuyorum. Sebebini bulmaya da kararlıyım, bunu zaman ve sabır ortaya çıkaracak. Bu evde yaşadığımız sürece bundan başka masada kahvaltı etmeyeceğim. O yüzden, otur, her şey tekrar hazır olduğuna göre sessizce kahvaltımızı edelim. Canlarım," Julia ve Anna'ya dönerek, "odanıza gidin ve sakinleşip geri gelin. Daha fazla çocukluk istemiyorum."

Zaman zaman karım evin hanımı olurdu.

Yemek süresince, sohbet boş yere tekrar tekrar açıldı; karım boş yere kendisininkine benzer bir canlılığı diğerlerine benimsetmek için neşeli bir şeyler söyledi. Julia ve Anna, başlarını çay fincanlarına eğmiş, hâlâ tik sesini dinliyordu. Yaptıklarının bulaşıcı olduğunu itiraf ediyorum. Ama o anda, hiçbir şey duyulmuyordu. Ya ses yok olmuştu ya da gece ve sabahın sessizliğiyle çelişen günün genel uğultusu sokağın büyüyen hengâmesiyle birleşip sesi bastırmıştı. Karım, yanındakilerin gizlenmiş rahatsızlığına içerlemişti; hatta korkudan muaf olmasıyla övünüyor gibiydi. Kahvaltı kaldırıldığında saatimi aldı, masanın üzerine koydu ve alay eden, meydan okuyan bir tavırla içindeki sözde ruhlara seslendi: "İşte, hadi tik tak et, kim daha yüksek ses çıkarabilecek görelim!"

Bütün gün, dışarıda olsam da, gizemli masayı düşündüm. Cotton Mather doğruyu söylüyor olabilir miydi? Ruhlar var mıydı? Ve ruhlar bir masaya dadanır mıydı? Şeytan, çatal tırnağını masum bir ailenin

evinde gösterir miydi? Kızlarımın ciddi uyarılarına rağmen şeytan tırnağını buraya benim kasten getirdiğimi düşününce tüylerim ürperdi. Gerçekten üç çatal tırnak. Fakat öğlene doğru, bu his yok olmaya başladı. Sokaktaki onca insana sürekli sürtünmek bu kuruntuları aldı götürdü. Ne önceki gece ne de sabah kendimi o kadar cesurca aklamış olduğumu hatırladım. Karımın olumlu görüşlerini tekrar kazanmaya karar verdim.

Cesaretimi daha iyi göstermek için, çay içildikten, üç el vist oynandıktan ve tik sesi hiç duyulmadıktan sonra – bu beni daha da cesaretlendirdi – diğerlerine uyku vaktinin geldiğini söyleyerek pipomu aldım, sandalyemi şöminenin önüne çekip terliklerimi çıkardım ve ayaklarımı parmaklığın üzerine koydum. Kasabanın yaramaz küçük çocuklarından biri bir gece yarısı yaşlı Demokritos'u sahte hayaletlerle korkutmaya çalıştığında, o güçlü filozofun Abdera mezarlarında göründüğü kadar sakin ve huzurlu görünüyordum.

Ve bu muhterem, yaşlı beyefendinin o durumdaki davranışıyla iyi bir örnek teşkil ettiğini düşündüm. Çünkü ölü bir saatte, çalışmalarına dalmışken tuhaf sesler duymuş, gözlerini kitaptan kaldırmadan sadece, "Çocuklar, küçük çocuklar, evinize gidin. Burası size göre bir yer değil. Burada üşütürsünüz," demişti. Bu sözlerdeki felsefe şuydu: kaçınılmaz sonu ima ediyorlardı, olası herhangi bir ruhani olayın olası herhangi bir araştırması saçmaydı; böyle şeylerle ilk karşılaşmada aklı başında bir insanın zihni içgüdüsel olarak bunları sahtekârlık olarak algılıyor ve ilgi göstermeye değer bulmuyordu; özellikle de böyle bir olay mezarlıkta oluyorsa, çünkü mezarlar bilhassa sessiz, canısız

ve ıssız yerlerdi; zaten yaşlı adam da Abdera mezarlarını bu yüzden çalışma yeri olarak seçmişti.

Şu anda yalnızdım ve etraf sessizdi. Pipomu bıraktım, onun keyfini çıkaracak kadar huzurlu hissetmiyordum. Gazetelerden birini alarak, ateşe yakın bir yere koyulmuş küçük bir sehpanın üzerindeki mumun ışığında, gergin ve aceleci bir biçimde okumaya başladım. Son günlerde, elma ağacı masasının bir okuma masası için fazla alçak olduğu sonucuna varmış, o gece onu öyle kullanmamanın daha iyi olacağını düşünmüştüm. Fakat odanın ortasında çok da uzak durmuyordu.

Ne kadar çabalasam da, okumada çok başarılı olamadım. Sanki sadece duyabiliyor, göremiyordum; güçlü bir kulak kesilme durumu vardı. Ama çok geçmeden bozuldu.

Tik, tik, tik!

Bu sesi ilk duyuşum olmasa da, bu sesi beklemeyi özel işim haline getirmiş olsam da, yine de geldiğinde camdan bir top girmiş gibi beklenmedik oluyordu.

Tik! Tik! Tik!

Bir süre hiç kımıldamadan durdum, geçen sefer olan telaşımın mümkünse üstesinden gelmek istiyordum. Kalkıp istikrarla masaya baktım; istikrarla yanına gittim; istikrarla tuttum; ama hemen bıraktım; sonra da arada bir durarak, kulaklarımı dikerek bir aşağı bir yukarı yürüdüm. Bu sırada içimde, panik ve sakinlik arasındaki yarışma hâlâ sona ermemişti.

Tik! Tik! Tik!

Tik sesi artık dehşet verici bir netlikle gecenin içinde yükseliyordu.

Nabzım hızlandı – kalbim çarptı. Demokritos

beni kurtarmaya gelmeseydi, neler olmayacağını bilmiyordum. Ne kadar ayıp, dedim kendi kendime, eğer uyulamayacaksa felsefi bir örneğin ne anlamı vardı ki? Hemen taklit etmeye karar verdim, hem de yaşlı bilgenin uğraşı ve tavrına kadar.

Sırtımı masaya dönerek sandalyeme ve gazeteme geri döndüm, bir süre sanki çalışmaya dalmış gibi öyle durdum; tik sesi hâlâ devam ederken umursamaz bir alaycılıkla ağır ağır konuşmaya başladım: "Hadi gel, Tik, oğlum, bu gecelik bu kadar eğlence yeter."

Tik! Tik! Tik!

Tik sesinde şimdi dalga geçen bir karşı çıkma vardı. Oynadığım zavallı, yapmacık role gülüyor gibiydi. Ama bu alay içimi acıtsa da, devam etmemi sağladı. Sesleniş şeklimi bir parça bile değiştirmemeye karar verdim.

"Hadi gel, gittikçe daha da çok ses çıkarıyorsun, Tik, oğlum; şakayı çok uzattın – bitirmenin zamanı geldi."

Ben bunu söyledikten sonra tik sesi sustu. Daha gerçek bir itaat olamazdı. Ne olursa olsun, masaya bakmadan edemedim – hislerime güvenebilir miydim? Masanın üzerinde bir şeyin hareket ettiğini ya da kıpırdadığını ya da sallandığını gördüm. Bir ateşböceği gibi parladı. İstemsizce yanımda duran maşayı elime aldım. Ama bir ateşböceğine bir maşayla saldırmanın ne kadar saçma olacağını düşünüp bıraktım. Orada, vücudum bir yana, yüzüm başka bir yana dönük, büyülenmiş, bakakalmış bir vaziyette ne kadar süre oturduğumu hatırlamıyorum; ama sonunda ayağa kalktım ve masaya doğru ani, gözü kara ve mecburi bir şekilde yaklaştım. Ve masanın ortasında, yamuk,

küçük bir delik ya da daha doğrusu kemirilmiş bir çatlak gördüm, orada (kozasından çıkan bir kelebek gibi) parlak bir şey, ya da her neyse, çırpınıyordu. Kıpırtısı bir yaşam kıpırtısıydı. Büyülenmiştim. Gerçekten ruhlar var mıydı ve bu bir ruh muydu? Hayır, hayal görüyor olmalıydım. Gözlerimi önce şöminedeki kırmızı ateşe, sonra da tekrar masanın üzerindeki soluk pırıltıya çevirdim. Gördüğüm şey bir göz yanılması değil, gerçek bir mucizeydi. Ürpermeye başlamıştım ama Demokritos tekrar bana yardım etti. Doğaüstü bir ışıltı gibi görünüyordu, tuhaf nesneye tamamen bilimsel bir şekilde bakmaya çalıştım. Böyle bakınca, vızıltı da çıkaran yeni bir tür küçük, parlak bir böcek gibi göründü.

Artan bir soğukkanlılıkla onu izledim. Parlayarak ve kıpırdayarak debelenmeye devam ediyordu. Kısa bir süre sonra, hapsinden kaçma noktasına geldi. Aklıma bir fikir geldi. Hemen bir bardak alıp tam zamanında böceğin üstüne kapattım.

Bir süre daha onu bardağın altından izledikten sonra, onu öyle bırakıp sakin bir şekilde yatmaya gittim.

O anda, olayı hiç idrak edememiştim. Ölü bir masadan canlı bir böcek mi çıkmıştı? Kim bilir kaç yıldır eski bir tavan arasında duran antika bir kereste parçaşından bir ateşböceği mi çıkmıştı? Böyle bir şey hiç duyulmuş, hatta akla gelmiş miydi? Böcek oraya nasıl girmişti? Boş verin. Demokritos'u hatırladım ve soğukkanlılığımı korumaya karar verdim. Her halükârda, tik sesinin gizemi çözülmüştü. Dışarı çıkmaya çalışan, böceğin kemirme ve tıkırdatma sesiydi. Tik sesinin tamamen bittiğini düşünmek sevindiriciy-

di. Durumdan istifade etmeden olayı kapatmamaya karar verdim.

"Karıcım," dedim, ertesi sabah, "artık masamızdan gelen tik sesi seni rahatsız etmeyecek. Ona bir son verdim."

"Öyle mi, kocacım," dedi, biraz kuşkuyla.

"Evet, karıcım," dedim, belki de biraz övünerek. "O tik sesini susturdum. İnan bana, tik sesi artık canını sıkmayacak."

Anlatmamı istedi ama boşunaydı. Onu memnun edemezdim; tik sesini susturmanı sayesinde elde ettiğim kahramanca başarıya yer bırakarak daha önce göstermiş olduğum korkuyu dengelemek istiyordum. Bu, çıkarıma bırakılmış masum bir hileydi, zararsızdı, diye düşündüm, hatta işe yarardı.

Fakat kahvaltıya indiğimde, karımın tekrar masanın yanında dizlerinin üstüne çöktüğünü ve kızlarımın da on kat daha fazla korkmuş göründüğünü gördüm.

"Neden bana o kendini beğenmiş hikâyeyi anlattın?" dedi karım, kızgın bir şekilde. "Ne kadar kolay ortaya çıkacağını biliyordun. Şu çatlağı da görüyor musun; tik sesi geri geldi, hem de daha anlaşılır."

"İmkânsız," diye haykırdım; ama kulağımı yeterince yaklaştırdığımda, tik, tik, tik! Tik sesi oradaydı.

Kendimi toplayabildiğim kadar topladıktan sonra, böcek olduğunu söyledim.

"Böcek!" diye bağırdı Julia. "Aman Tanrım, baba!"

"Umarım, bu eve böcek getirmiyorsundur," dedi karım, sertçe.

"Böcek, böcek!" diye bağırdım; "Bardağın altındaki böcek."

"Bardaklarda böcekler!" diye bağırdı kızlar; "bizim bardaklarımızda değil, değil mi baba? Bardaklarımıza böcek koymuyordun, değil mi? Ah, bunlar – bütün bunlar ne anlama geliyor?"

"Şu deliği görüyor musun, şuradaki çatlağı?" dedim, parmağımı o noktaya koyarak.

"Görüyorum," dedi karım, büyük bir hoşnutsuzlukla. "Nasıl oldu o? Masaya ne yapıyordun?"

"Şu çatlağı görüyor musun?" diye tekrarladım, ciddiyetle.

"Evet, evet," dedi Julia; "beni o kadar korkutan da oydu; cadı işine benziyor."

"Ruhlar! Ruhlar!" diye bağırdı Anna.

"Sessiz olun!" dedi karım. "Devam et ve o çatlak hakkında bildiklerini bize anlat."

"Karıcım ve kızlarım," dedim, resmi bir şekilde, "dün gece burada yalnız başıma otururken şu çatlaktan ya da delikten muhteşem bir –"

Burada istemeden duraksadım, Julia ve Anna'nın sabırsız halleri ve açılmış gözleri beni büyülemişti.

"Ne, ne?" dedi Julia.

"Bir böcek, Julia."

"Bir böcek mi?" dedi karım. "Bu masadan bir böcek mi çıktı? Peki, ne yaptın o böceği?"

"Üzerine bir bardak kapattım."

"Biddy! Biddy!" diye bağırdı karım, kapıya giderek. "Odayı süpürürken bu masanın üstünde bir bardak gördün mü?"

"Evet, gördüm, efendim, altında da iğrenç bir böcek vardı."

"Peki, ne yaptın onu?" diye sordum.

"Böceği ateşe attım, efendim ve bardağı birkaç

kez yıkadım, efendim."

"O bardak nerede?" dedi Anna. "Umarım onu çizmişsindir – ya da işaretlemişsindir. O bardaktan bir daha asla bir şey içmem; sakın onu benim önüme koyma, Biddy. Bir böcek – bir böcek! Ah Julia! Ah anne! Şimdi bile üstümde dolaştığını hissediyorum. Lanetli masa!"

"Ruhlar! Ruhlar!" diye bağırdı Julia.

"Kızlarım," dedi anneleri, gözlerinde otoriteyle, "daha mantıklı yaratıklar gibi davranana kadar odanıza gidin. Bir böcek bu kadar ödünüzü koparabilir mi? Çıkın odadan. Çok şaşkınım. Böylesine çocuksu bir hareket beni çok üzdü."

"Şimdi söyle bana," dedi bana dönerek, kızlar çıktıktan sonra, "gerçeği söyle, masadaki şu çatlaktan gerçekten bir böcek çıktı mı?"

"Karıcım, gerçekten öyle oldu."

"Çıktığını gördün mü?"

"Gördüm."

Çatlağa doğru eğilerek baktı.

"Emin misin?" dedi kafasını kaldırıp, hâlâ eğiliyordu.

"Eminim, tabii ki."

Sustu. Olayın gizeminin onu da etkilemeye başladığını düşünmeye başladım. Evet, diye düşündüm, şimdi karımı ürperirken, titrerken göreceğim, hatta belki de masanın içindeki şeytanı çıkarması ve ruhları defetmesi için yaşlı bir papaz çağıracaktı.

"Ne yapacağımızı söyleyeyim," dedi aniden, biraz heyecanla.

"Ne, karıcım?" dedim sabırsızlıkla, mistik bir öneri bekleyerek; "Ne, karıcım?"

"Bu masanın her tarafını şu ünlü böcek ilacıyla sileceğiz."

"Tanrım! O zaman ruhlar olduğunu düşünmüyorsun?"

"Ruhlar mı?"

Alaycı şüphesi Demokritos'unkine yaraşırdı.

"Ama bu tik sesi – bu tik sesi?" dedim.

"Ben halledeceğim."

"Hadi gel, karıcım," dedim, "çok başka düşünüyorsun. Ne böcek ilacı ne de silmek bu masaya çare olabilir. Bu antika bir masa, karıcım; ışıldamaz."

"Yine de sildireceğim," dedi, "iyice," ve Biddy'yi çağırdı, cila ve fırça getirmesini, masaya yeni bir görüntü vermesini söyledi. Bu yapıldıktan sonra örtü tekrar serildi ve kahvaltıya oturduk; fakat kızlarım gelmedi. Julia ve Anna o gün kahvaltı etmedi.

Örtü kaldırıldığında, karım koyu renkli bir macunla işe koyuldu ve masadaki küçük deliği hava geçirmeyecek şekilde kapattı.

Kızlarım solgun görünüyordu, o sabah onları yürüyüşe çıkarmakta ısrar edince şu konuşma ortaya çıktı.

"O masa hakkındaki en kötü önsezilerim gerçekleşiyor, baba," dedi Julia; "şeytan tırnak benzetmesi boşuna değildi."

"Saçmalık," dedim. "Hadi Bayan Brown'a gidip dondurma yiyelim."

Demokritos'un ruhunu iyice içimde hissetmeye başlamıştım. Garip bir tesadüfle, güneş ışığı da güçlenmişti.

"Ama mucizevi değil mi," dedi Anna, "bir masadan bir böcek çıkması?"

"Hiç de değil, kızım. Tahtadan böcek çıkması çok normal bir şeydir. Şöminedeki kütüklerin içinden çıktıklarını sen de görmüş olmalısın."

"Ama o tahtalar ormandan yeni kesilip getirildi. Bu masa en az yüz yaşında."

"Ne olmuş?" dedim, umursamazca. "Yaradılış kadar eski, cansız taşların içinden canlı kurbağalar çıkmıyor mu?"

"Ne dersen de, baba, ruhlar olduğunu hissediyorum," dedi Julia. "Hadi sevgili babacım, o perili masayı evden götür."

"Saçmalık," dedim.

Diğer bir garip tesadüfle, onlar korktukça ben daha korkusuz hissediyordum.

Akşam oldu.

"Şu tik sesi," dedi karım; "bundan da bir böcek çıkar mı sence?"

Enteresan bir şekilde, bu daha önce aklıma gelmemişti. Orada iki böcek olabileceğini düşünmemiştim. Ama kim bilebilirdi – üç tane bile olabilirdi.

Önlem almaya ve ikinci bir böcek varsa onu da yakalamaya karar verdim. Bütün akşam, tik sesi tekrar duyuldu. Saat on civarında, kulağımla anlayabildiğim noktanın yakınlarına bir bardak kapattım. Sonra hepimiz yatmaya gittik, sedir salonun kapısını kilitleyip anahtarı cebime koydum.

Sabah görülecek bir şey yoktu ama tik sesi hâlâ duyuluyordu. Kızlarımın korkusu geri dönmüştü. Komşuları çağırmak istediler. Ama karım buna şiddetle karşı çıktı. Bütün kasabanın maskarası olurduk. Bu yüzden kimseye bir şey söylenmemesi gerektiğine karar verdik. Biddy sert uyarılar aldı ve sağlama almak

için, rahibe söyleme ihtimaline karşı o hafta günah çıkarmaya gitmesine izin yoktu.

Bütün gün evde durdum, bir iki saatte bir masaya doğru eğiliyor, hem dinliyor hem bakıyordum. Geceye doğru tik sesinin arttığını ve kulağımla tahta arasındaki duvarın inceldiğini zannettim. Bardağı koyduğum yerde tahtanın belli belirsiz yükseldiğini ya da şiştiğini gördüğümü de zannettim. Şüpheme bir son vermek için, karım bir bıçak alıp tahtayı oradan kesmeyi önerdi. Ama benim daha hoşgörülü bir planım vardı; karım ve ben o gece masanın başında oturacaktık çünkü önceki bulgulara göre, böcek sabah olmadan kendini gösterecekti. Bense aslında olayın ilk anını merak ediyordum – yumurtayı kıran civcivin ilk şaşkınlığını.

Karım bu fikri hiç de nahoş karşılamadı. Julia ve Anna'nın da yanımızda olması konusunda ısrar etti, olaya tanıklık ederlerse bütün her şeyin saçmalık olduğunu görebileceklerdi. Çünkü ruhların tik sesi çıkarması ve böcek şeklini alması, karıma göre, bütün saçma hayallerin en saçmasıydı. Doğru, nedenini söylemezdi; ama bir şekilde açıklanabileceğine ve açıklanacağına inanıyordu. Kendi bilmese de, benim karım bir dişi Demokritos'tu. Bense, benim şu anki duygularım karmaşıktı. Tuhaf ve hoş bir şekilde, Demokritos ve Cotton Mather arasında kararsızdım. Fakat karım ve kızlarıma, tam bir Demokritos gibi davranıyordum – bütün çay masası ruhlarıyla alay eden insan.

Ve yeteri kadar mum yaktıktan sonra dördümüz de masanın etrafına oturduk. Karım ve ben bir süre hareketli bir konuşmaya girdik. Ama kızlarım sessizdi. Sonra karım ve ben bir el vist oynamak istedik ama

kızlarım katılmaya razı olmadı. O yüzden, visti iki hayali oyuncuyla oynadık; eli karım kazandı ve zaferiyle yorulup kartları kaldırdı.

Saat on bir buçuktu. Böcekten bir işaret yoktu. Mumlar daha sönük yanmaya başladı. Karım tam onları söndürecekken aniden yüksek, derinden gelen, yankılanan bir gümbürtü duyuldu.

Julia ve Anna yerlerinden zıpladı.

"Her şey yolunda!" diye bağırdı sokaktan bir ses. Bekçinin sesiydi, önce copunu kaldırıma vurmuş sonra da rahatlatıcı sözlü duyurusunu yapmıştı.

"Her şey yolunda! Duyuyor musunuz, kızlarım?" dedim endişesizce.

Aslında, ikisi feci halde korkmuş üç kadının yanında Bruce kadar korkusuz hissetmek çok şaşırtıcıydı.

Pipomu aldım ve düşünceli bir nefes çektim.

Ebediyen Demokritos, diye düşündüm.

Derin bir sessizlikle oturmuş, pipomu içiyordum ki – Pat! Pat! Pat! – masanın altından, korkunç bir ses geldi.

Bu kez dördümüz de yerimizden sıçradık, pipom kırıldı.

"Aman Tanrım! Bu da ne?"

"Ruhlar! Ruhlar!" diye bağırdı Julia.

"Ah, ah, ah!" diye bağırdı Anna.

"Ne ayıp," dedi karım, "şu yeni şişelenmiş elma şarapları kilerde patladı. Biddy'ye bugün şişeleri telle bağlamasını söylemiştim."

Burada, gecenin bir kısmından alınan notları yazacağım:

Saat bir. Böcekten işaret yok. Tik sesi devam edi-

yor. Karımın uykusu geliyor.

Saat iki. Böcekten işaret yok. Tik sesi aralıklı olarak devam ediyor. Karım derin uykuya daldı.

Saat üç. Böcekten işaret yok. Tik sesi oldukça sabit. Julia ve Anna'nın uykusu geliyor.

Saat dört. Böcekten işaret yok. Tik sesi düzenli ama güçlü değil. Karım, Julia ve Anna sandalyelerinde derin uykuda.

Saat beş. Böcekten işaret yok. Tik sesi belli belirsiz. Bana da uyku bastı. Diğerleri hâlâ uyuyor.

Günlük buraya kadardı.

– Pat! Pat! Pat!

Bir kapıdan korkunç, kötü bir pat sesi geliyordu.

Rüyalarımızdan sıçrayıp ayağa kalktık.

Pat! Pat! Pat!

Julia ve Anna çığlık attı.

Ben bir köşeye sindim.

"Sizi aptallar!" dedi karım, "Bu da fırıncıdan geliyor."

Saat altı.

Karım perdeleri açmaya giderken, Julia bir çığlık kopardı. Böcek çatlakta, yarısı içeride yarısı dışarıda kımıldıyor, odanın loşluğunda bir opal gibi parlıyordu.

Eğer bu böceğin belinde küçücük bir kılıç olsaydı – bir Şam kılıcı – boynunda küçücük bir kolye olsaydı – elmas bir kolye – kıskacında küçücük bir tabanca olsaydı – kızıl pirinç bir tabanca – ve ağzında küçücük bir elyazması olsaydı – bir Keldani elyazması – Julia ve Anna daha fazla büyülenemezdi.

Hakikaten güzel bir böcekti – Yahudi bir mücevhercinin böceği – muhteşem bir gün batımı ışıltısına

benzeyen bir böcekti.

Julia ve Arına böyle bir böcek hayal etmemişlerdi. Onlara göre böcek iğrençlikle eş anlamlı bir kelimeydi. Ama bu melek gibi bir böcekti; ya da daha doğrusu, böcekten aldığı tek şey "b" idi çünkü bir bakır kelebeği kadar güzeldi.

Julia ve Anna gözlerini dikti. Artık korkmuyorlardı. Sevinmişlerdi.

"Aına bu tuhaf, sevimli yaratık masanın içine nasıl girmiş?" dedi Julia.

"Ruhlar her yere girebilir," diye cevapladı Anna.

"Pff!" dedi karım.

"Tik sesini hâlâ duyuyor musunuz?" dedim.

Hepsi kulaklarını kabarttı ama bir şey duyamadı.

"Peki o zaman, karıcım ve kızlarım, artık her şey bittiğine göre hemen şimdi gidip bunun hakkında araştırma yapacağım."

"Yap, baba," dedi Julia, "git ve büyücü Madam Pazzi'ye sor."

"Gidip doğabilimci Profesör Johnson'a sormak daha iyi," dedi karım.

"Bravo, Bayan Demokritos!" dedim. "Profesör Johnson tam da aradığımız adam."

Şans eseri, profesörü evde buldum. Olaydan kısaca bahsedince, sakin, aklı başında türden bir ilgi gösterip ağır ağır benimle eve geldi. Masa gösterildi, iki deliğe dikkat çekildi, böcek gösterildi ve olayın ayrıntıları anlatıldı; karım ve kızlarım da oradaydı.

"Peki, profesör," dedim, "ne düşünüyorsunuz?"

Bilgili profesör gözlüklerini taktı, masaya dikkatle baktı ve çakısıyla delikleri hafifçe kazıdı ama hiçbir şey söylemedi.

"Acayip bir şey değil mi bu?" diye sordu Anna, endişeyle.

"Çok acayip, bayan."

Bu lafın üstüne Julia ve Anna imalı bir şekilde birbirlerine baktı.

"Ama muhteşem değil mi, çok muhteşem?" diye sordu Julia.

"Çok muhteşem, bayan."

Kızlarım tekrar birbirlerine baktı ve cesaretlenen Julia tekrar konuştu.

"Peki, efendim sizce de bu ruh – ruhların –?"

"Ruhların işi mi? Hayır," idi sert cevabı.

"Kızlarım," dedim yumuşakça, "sorularınızı sorduğunuz kişinin büyücü Madam Pazzi değil, saygın doğabilimci Profesör Johnson olduğunu unutmamalısınız. Şimdi, profesör," diye ekledim, "lütfen anlatın. Cahilliğimize ışık tutun."

Bilgili beyefendinin bütün söylediklerini tekrar etmektense – çünkü anlaşılır olsa da sıkıcıydı – açıklamasının özetinin yeterli olacağını düşünüyorum.

Olay, eşi benzeri olmayan bir şey değildi. Masanın tahtası elma ağacındandı, birçok böcek türünün sevdiği türden bir ağaçtı. Böcekler, canlı ağaç kabuğunun içine bırakılmış yumurtalardan çıkıyordu. Son böceğin çıktığı deliğin yerini dikkatle inceleyerek, damarları hesaba katarak ve tabladaki kabuk tabakası sayısını toplayarak yapılan makul bir tahminle yumurtanın ağaca, ağaç kesilmeden yaklaşık doksan yıl önce bırakıldığı ortaya çıkıyordu. Ama ağacın kesilmesi ve şu an arasında ne kadar süre olabilirdi? Çok demode bir masaydı. Masanın yaşı eğer seksense, böcek yumurtayı bırakalı yüz yetmiş yıl olmuş anlamına geli-

yordu. En azından Profesör Johnson'ın hesabı buydu.

"Peki Julia," dedim, "olayın bilimsel açıklamasından sonra (ben de tam olarak anlamadığımı itiraf ediyorum ama), bahsettiğin ruhlar nerede sence? Bu haliyle de çok muhteşem, ama ruhların nerede?"

"Neredeler gerçekten?" dedi karım.

"Ne, bu tamamen doğal olan olayı basit ruhani varsayımlarla bağdaştırmadı, değil mi?" diye gözlemledi bilgili profesör, hafifçe sırıtarak.

"Ne derseniz deyin," dedi Julia, bardağın içinde parlayan, yanıp sönen muhteşem opale bakarak, "ne derseniz deyin, bu yaratık bir ruh olmasa da, ruhani bir ders veriyor. Çünkü bir böcek yüz yetmiş yıl gömülü kaldıktan sonra bir parıltı olarak gün ışığına çıkıyorsa, insan ruhu da böyle güzellikle dirilmez mi? Ruhlar! Ruhlar!" diye haykırdı sevinçle, "Ruhlara hâlâ inanıyorum, hem de eskiden onlardan korkarken, artık zevkle inanıyorum."

Esrarengiz böcek şaşaalı hayatının keyfini çok sürmedi; ertesi gün son nefesini verdi. Ama kızlarım onu sakladı. Sedir salondaki küçük elma ağacı masasının üzerinde, gümüş bir koklama şişesinin içinde duruyor.

Ve hangi bayan bu hikâyeden şüphe ediyorsa, kızlarım ona hem böceği hem de masayı göstermekten ve top mermilerinin Brattle Street Kilisesi'ne vurduğu noktalar gibi, masanın tamir edilmiş tablasındaki iki deliğin yerini gösteren iki macun damlasına dikkat çekmekten zevk duyar.

FUKARA TATLISI

"Görüyorsun ya," dedi şair Blandmour, heyecanla – yaklaşık kırk yıl önce, mart ayının sonuna doğru yumuşak, ıslak bir kar altında yolda yürürken – "görüyorsun ya, dostum, kutsal yardımcı Doğa, her şeyde lütufkâr; sadece öyle değil ayrıca sağduyulu, hayırsever bir insan gibi yardımlarında nazik. Şu anda mevsimsiz yağan bu kar aslında tam da fakir bir çiftçinin ihtiyacı olan şey. Tam da ekin zamanından önce yağan bu yumuşak mart karma 'Fukara Gübresi' denir. Cömert gökyüzünden toprağa dökülür, hafifçe toprağın içine işler, her parçasını ve oluğunu besler. Fakir çiftçi için bu, zengin çiftçinin çiftlik süslemeleri kadar iyidir. Ve zengin adam kendi gübrelerini dökmek zorundayken, fakir adam bunu dökmekte sıkıntı yaşamaz."

"Belki öyledir," dedim, onun kadar heyecanlanmadan, üstümdeki kar tanelerinin birazını temizleyerek. "Dediğin gibi olabilir, sevgili Blandmour. Ama söyle bana, rüzgâr fakir Coulter'ın 'Fukara Gübresi'ni buradaki sekiz dönümlük arazisinden ahp zengin, Efendi Teamster'ın seksen dönümlük çiftliğine nasıl yığmış?"

"Ah! Elbette – evet – şey; Coulter'ın arazisi sanırım yeteri kadar nemli. Yeterli miktar şölen gibidir, bilirsiniz."

"Evet," dedim, üstümden bir kez daha kar tanelerini silkerek. "Ama söyle bana, bu ılık bahar karı yeterli olabilir, dediğin gibi; ama buradaki uzun kışlarda yağan soğuk karlarla nasıl oluyor?"

"Neden, Davut peygamberin sözlerini hatırlamıyor musun? – 'O, yapağı gibi kar yağdırır'; karın yün kadar beyaz olduğunu, sıcak olduğunu anlatmak ister. Anladığım kadarıyla yünün rahat olmasının tek sebebi havanın, iplikleri arasında sıkışması ve ısınmasıdır. Aralık ayında karla kaplı bir çiftliğin sıcaklığını ölçtüğünde, şüphesiz hava sıcaklığının birkaç derece üstünde çıkar. Görüyorsun ya, kışın yağan karın kendisi lütufkârdır; buzlu görüntüsüne rağmen – aksi bir hayırsever gibi – aslında yeryüzünü ısıtır ve sonrasında mart ayında yağan yumuşak kar taneleriyle nemlenir, gübrelenir."

"Seni dinlemeyi seviyorum, sevgili Blandmour; senin yüce gönlünün ışığında, fakir Coulter'a sadece bu 'Fukara Gübresi'nden dileyebilirim."

"Fakat hepsi bu değil," dedi Blandmour, hevesle. " 'Fukara Damlası'nı duydun mu hiç?"

"Hayır."

"Bu mevsimde yağan karı al, erit ve şişeye koy. Alkol kadar saf kalır. Az gören gözlere çok iyi geliyor. Bende bir damacana var. Gözlerinden muzdarip en fakir insan bile bu bol bulunan ilaçtan edinebilir. Bu ne güzel bir lütuftur!"

"O zaman 'Fukara Gübresi' de 'Fukara Damlası'?"

"Kesinlikle. Ve ekonomik bakımdan daha uygun ne olabilir ki? Bir şey iki amaca da hitap ediyor – çok farklı iki amaca."

"Çok farklı, evet."

"Ah! Bu senin tarzın. Ciddi şeylerle alay etmek. Ama önemli değil. Kardan bahsediyorduk; ama yine de yağmur suyu – bütün yıl yağan yağmurlar – daha şefkatlidir. Toprakları gübreleme özelliğini bir tarafa bırak, bu sadece onun küçük iyiliklerinden biri. Söylesene, "Fukara Yumurtası'nı duydun mu *hiç*?"

"Hayır. O da nedir?"

"Mutfakta unlu bir yemek yaparken, yemek kitabında yumurta yazar, yumurta yerine bir bardak soğuk yağmur suyu kullanılabilir, maya görevi görür. Ve bu soğuk yağmur suyuna ev kadınları 'Fukara Yumurtası' der. Ve birçok zengin adamın aşçısı da bazen bunu kullanır."

"Ama sanırım sadece tavuk yumurtaları bittiğinde, sevgili Blandmour. Ama – içtenlikle söylüyorum – seninle çoğunlukla hemfikirim. Devam et."

"Sonra yaralar ve diğer bedensel hasarlar için 'Fukara Yakısı' vardır; basit, doğal şeylerden oluşan yatıştırıcı ve iyileştirici bir ilaç; çok ucuz olduğu için en fakir hastalar bile edinebilir. Zengin adamlar da sık sık 'Fukara Yakısı'nı kullanır."

"Ama ücretini ödedikleri doktorun makul tavsiyesiyle, sevgili Blandmour."

"Muhakkak öncesinde bir doktora danışırlar; ama bu gereksiz bir tedbir olabilir."

"Belki öyledir. İnkâr etmiyorum. Devam edin."

"Peki hiç 'Fukara Tatlısı'ndan yedin mi?"

"Daha önce hiç duymadım."

"Öyle mi! O zaman şimdi yiyeceksin; hem de fakir bir adamın karısı tarafından yapıldığı gibi yiyeceksin, fakir bir adamın evinde ve fakir bir adamın masasında yiyeceksin. Hadi gel, yedikten sonra, 'Fukara Tatlısı'nın bir zengin adamınki kadar lezzetli olduğunu söylemezsen, meseleyi tamamen bırakacağım; mesele dediğim de kısaca şu: fakirler, cömert Doğa sayesinde yokluklarına teselli bulur."

Bu konu hakkında yaptığımız konuşmaları daha fazla anlatmayacağım. (çünkü çok kez konuştuk – sağlığımdan dolayı kasabada Blandmour'ın misafiri olduğum için.) Blandmour'un tavsiyesi üzerine ıslak bir pazartesi öğleninde (kar erimişti) Coulter'ın evine gittim, bir iki saatlik dinlenmeye ve yiyeceğe ihtiyacı olan zararsız bir yolcuymuş gibi yaptım.

Biraz mahcubiyet – sanırım kıyafetim yüzünden – ama yine de saf ve içten bir nezaketle karşılandım. Bayan Coulter çamaşır leğenini bırakmış, saat 1'de, bir mil ötedeki ormandan dönecek olan kocasının – gündüz işi olarak odun kesiyor, günde yetmiş beş sent kazanıyordu – yemeğini hazırlamaya koyulmuştu. Çamaşırlar binanın dışında, yıkık dökük bir kulübenin altında yıkanıyordu, kadın ayaklarını ıslak taştan korumak için yarı-çürümüş ıslak tahtanın üstünde duruyordu; bu yüzden solgun ve üşümüş görünüyordu. Ama solgunluğunun başka bir gizli sebebi vardı – anne olacak bir kadının solgunluğu. Sessiz, derin bir kalp rahatsızlığı da bir eşinkini andıran gözlerinin kaderine boyun eğmiş yumuşak mavisinde saklanıyordu. Ama bana gülümsedi, bir pazartesi ve çamaşır yıkama gününün kaçınılmaz kargaşasından dolayı özür diledi ve beni mutfağa götürüp en rahat sandalyeye oturttu –

çok sağlam görünmeyen, eski moda bir sandalye.

Ona teşekkür ettim ve oturup güçsüz ateşin önünde ellerimi ovalamaya başladım. Arada sırada etrafa göz gezdiriyordum – yapabildiğim kadar dikkatsizce. Kadın, oda daha sıcak olmadığı için üzgün olduğunu söyleyerek ateşe birkaç tahta daha attı. Tahtaların eski ve nemli olduğunu, kocasının bunları Efendi Teamster'ın ormanından topladığını, Squire için canlı ağaçların yaş kütüklerini kestiğini söyledi. Tahtaların düşük kaliteli olduğunu anlamak için onun laflarına gerek yoktu; bazıları birkaç sonbaharın ölü yaprakları arasına gömülmüş, yosun tutmuş, kurbağa pisliğine bulanmış dallardı. Hüzünlü bir tıslama sesi ve kuru bir çıtırtı çıkarıyorlardı.

"En azından akşam yemeğine kadar burada dinlenin," dedi bayan; "evime hoş geldiniz."

Ona tekrar teşekkür ettim ve bana hiç aldırmamasını, işlerine devam etmesini rica ettim.

Odanın vaziyeti beni hayrete düşürmüştü. Ev eski ve rutubetliydi. Pencere eşiklerinin üzerinde terlemiş rutubet taneleri vardı. Yıpranmış çerçeveler kasalarının içinde titriyordu, yeşil pencere camları erimiş karlarla bulanıklaşmıştı. Kadın ev işlerini yaparken bir yan odaya girdi ve kapıyı yarı aralık bıraktı. O odanın zemininde, mutfağınki gibi halı yoktu. Etrafta gereksinim duyulan şeylerden başka hiçbir şey yoktu ve bunlar da en iyi kalite değildi. Duvarlarda tek bir resim bile yoktu, sadece, is tutmuş şömine rafının üstünde duran eski bir Doddridge kitabı vardı.

"Çok uzun bir yol yürümüş olmalısınız, efendim; yorgunluktan iç çekiyorsunuz."

"Hayır, sizin kadar yorgun değilim, sanırım."

"Ama ben alışkınım; siz değilsiniz, sanırım," dedi ve yumuşak, hüzünlü mavi gözleri kıyafetlerimi süzdü. "Ama bu talaşları süpürmeliyim; kocam bu sabah kendisine yeni bir balta sapı yaptı ve ben çamaşır yıkamakla uğraştığım için temizleyecek vaktim olmadı. Ama şimdi talaş tam da ateşe lazım olan şey. Bu kadar yeşil olmasalardı daha iyi olurdu ama."

Blandmour şu an burada olsaydı, diye düşündüm, o yeşil talaşa "Fukara Kibriti" ya da "Fukara Yakacağı" der ya da bu tür hoş bir isim bulurdu.

"Bilmiyorum," dedi kadın, tekrar bana dönerek – dumanlı ateşin üstünde tenceresini karıştırıyordu – "Bizim tatlımızı beğenir misiniz bilmiyorum. Sadece pirinç, süt ve tuz kaynatılarak yapılıyor."

"Ah, sanırım 'Fukara Tatlısı' dedikleri şey bu?"

Yüzü kızardı, suratında yarı gücenmiş bir ifade vardı.

"Biz ona öyle demiyoruz, efendim," dedi ve sustu.

Dikkatsizliğimden ötürü kendimi azarladım, bu sözleri duysaydı ve o yüz kızarmasını görseydi Blandmour'un ne diyeceğini düşünmeden edemedim.

Sonunda yavaş ve ağır bir ayak sesi duyuldu; sonra da bir kapı gıcırtısı ve başka bir ses, "Gel karıcım, gel, gel – hemen geri dönmeliyim – yemeklerimi evde yemem *gerektiğini* söylüyorsan, hızlı olmalısın çünkü Squire – İyi günler, efendim," diye bağırdı, odaya girip beni görünce. Sorgular gözlerle karısına döndü ve hiç kımıldamadan durdu, damlalar yamalı botlarından yere sızıyordu.

"Bu beyefendi biraz dinlenmek ve bir şeyler yemek için buraya uğradı: bizimle akşam yemeği de

yiyecek. Her şey şimdi hazır olur: otur kocacım ve lütfen sabırlı ol. Görüyorsunuz ya efendim," diye devam etti, bana dönerek, "William buraya gelip geri gitmemek için yemeğini ormana götürmek istiyor. Ama ben ona izin vermiyorum. Sıcak bir yemek uzun bir yürüyüşe değer."

"Bilmiyorum," dedi William, başını sallayarak. "Gerçekten değer mi diye sürekli düşünüyorum. Yorucu bir işten sonra yapılan ıslak bir yürüyüşle, öncesinde yapılan ıslak bir yürüyüşün çok farkı yok. Ama Martha gibi iyi bir eşi memnun etmek istiyorum. Ve bilirsiniz, efendim, kadınlar kaprislidir."

"Keşke hepsi sizin eşiniz kadar kaprisli olsa," dedim.

"Bazı kadınların çok da şeker olmadığını duydum; ama ben sevgili Martha'dan memnunum, diğer kadınlar hakkında çok şey bilmem."

"Ormanda bilgelik buluyorsunuzdur," dedim.

"Kocacım, çok yorgun değilsen masayı çıkarmama yardım et."

"Hayır," dedim; "o dinlensin, ben yardım edeyim."

"Hayır," dedi William, ayağa kalkarak.

"Siz oturun," dedi karısı bana.

Masa hazırlandı, tam zamanında tabaklar önümüze kondu.

"Bakın nelerimiz var," dedi Coulter – "tuzlanmış domuz eti, çavdar ekmeği ve tatlı. Dur sana yardım edeyim. Bu domuz etini Squire'dan aldım; onun geçen seneki domuz etlerinden, veresiye almama izin verdi. Bu seneki domuz eti kadar taze değil; ama bence yeteri kadar doyurucu ve zaten bunun için yiyorum.

Romatizma ve diğer hastalıklar benden uzak dursun, hiçbir yemekte lezzet aramam. Ama siz domuz etinizi yemiyorsunuz!"

"Sanırım," dedi kadın, kibarca ve usulca, "beyefendi bu senenin domuz etiyle geçen senenin domuz eti arasındaki farkı biliyor. Ama belki tatlıyı beğenir."

Bütün irademi topladım ve domuz etine bakmadan tatlı teklifini gülümseyerek kabul ettim. Ama doğruyu söylemek gerekirse o domuz etini yemek benim için (o an çok da aç değildim) imkânsızdı. Etrafında sarımsı bir tabaka vardı ve tadının da kötü olduğunu düşünüyordum. Kadının da tabağındakini yemediğini ve sadece Coulter baktığında yiyormuş gibi yaptığını fark ettim. Ama çavdar ekmeğini yiyordu, ben de öyle yaptım.

"Şimdi de tatlı zamanı," dedi Coulter. "Çabuk ol, karıcım; Squire oturma odasının penceresinde oturmuş, arazilere bakıyor. Onun saati hep doğrudur."

"Sizi gözetlemiyor, değil mi?" dedim.

"Ah, hayır! – Öyle diyemem. Oldukça iyi bir adam. Bana iş veriyor. Ama biraz meraklı. Karıcım, beyefendiye yardım et. Görüyorsunuz ya, efendim, Squire'ın işini kaybedersem–" sinsi bir bakışla karısına baktı, ses tonunu biraz değiştirdi ve devam etti – "satın alacağım o ata ne olacak?"

"Sanırım;" dedi kadın, tuhaf, sakin bir şakacılıkla, "sanırım bazen bu kadar hayalini kurduğun o at uzun süre Squire'ın ahırında kalacak. Ama bazen onun adamı beni pazar gezisine çıkarıyor."

"Pazar gezisi mi!" dedim.

"Görüyorsunuz ya," dedi Coulter, "karım kiliseye gitmeyi seviyor; ama en yakın kilise dört mil ötede-

ki karlı tepelerin üstünde. Oraya yürüyemez ve ben de daha önce onu üst kata taşımış olsam da oraya kadar onu kollarımda taşıyamam. Ama dediği gibi Squire'ın adamı bazen onu oraya götürüyor; bu yüzden bir at almaktan bahsediyorum. Ve daha almadan adını koydum: 'Martha.' Ama ne çok konuşuyorum! Gel, gel, karıcım! Tatlı! Beyefendiye tatlı koy! Squire! Squire! Squire'ı unutma! Tatlıyı getir. İşte, bir – iki – üç kaşık bana yeter. Hoşçakal karıcım, hoşçakalın efendim, ben çıkıyorum."

Yüce gönüllü Fakir Adam ıslak şapkasını aldı ve aceleyle dışarı, çamurlu yola çıktı.

Sanırım şimdi, diye düşündüm, Blandmour onun Fukara gezintisine çıktığını söylerdi.

"İyi bir kocanız var," dedim kadına, şimdi sadece ikimiz kalmıştık.

"William beni ilk günkü gibi seviyor, efendim. Ara sıra düşüncesiz sözler eder ama asla çok sert olmaz. Keşke onun için daha iyi ve güçlü olabilseydim. Ve tabii ikimiz için de," (ve yumuşak, mavi, güzel gözler iki şelaleye dönüştü), "küçük William ve Martha'nm yaşıyor olmasını nasıl isterdim – burası şimdi çok sessiz. William ona kendi adını vermişti, Martha da benim için."

Yanınızda duran biri duygu seline kapıldığında, yapabileceğiniz en iyi şey hiçbir şey yapmamaktır. Başımı eğdim ve hâlâ tadına bakmadığım tatlıya baktım.

"Küçük William'ı görmeliydiniz, efendim. Öylesine zeki, mert bir çocuktu ki, sadece altı yaşındaydı – şimdiyse buz gibi, buz gibi!"

Kaşığımı tatlıya daldırdım ve zorla kaşığı ağzıma soktum.

"Ve küçük Martha – ah! Efendim, o kadar güzeldi ki! Çok acı, çok acı! Ama buna katlanmalıyım!"

Tatlı damağıma değdi, küflü, tuzlu bir tadı vardı. Pirincin ucuza satılan, zedelenmiş türden olduğunu biliyordum ve tuz da geçen senenin domuz eti fıçısındandı.

"Ah, efendim, sanki dünyaya gelecek olanlar, burayı hüsranla terk edenlerin aynısı; geri dönen arkadaşlar, yabancılar değil, yabancılar, her zaman yabancılar! Ama bir anne onları sevmeyi çabuk öğrenir; elbette, efendim, onlar diğerlerinin gittiği yerden geliyor. Buna inanmıyor musunuz, efendim? Evet, bütün iyi insanlar inanmalıdır. Ama yine de – korkarım kötü bir şey – yine de, küçük William ve Martha'yı cennette Dr. Doddridge okurken hayal edip neşeleniyorum – yine de o karanlık keder, yağmur gibi çatımızdan içeri sızıyor. Şimdi çok yalnızım; günlerdir, gün boyunca, sevgili William yok artık ve bütün gün keder ruhuma çiseliyor. Ama Tanrıya beni affetmesi için dua ediyorum; elimden geldiğince başa çıkıyorum."

'Fukara Tatlısı' acı ve küflü, diye sızlandım kendi kendime, bir kaşıkla neredeyse boğuluyordum, neredeyse yutamayacaktım.

Artık daha fazla kalamazdım, en içten tesellilerin bile hafifletemeyeceği üzüntüleri; başka bir kanıtı olmayan ve çok konuşmanın da lekeleyeceği ikna çabalarını daha fazla dinleyemezdim. Karşılıksız ve bir prensinki kadar onurlu misafirperverlikleri için bir ücret teklif etmedim. Böyle bir teklifin kabul edilmeyeceğini biliyordum; yardımseverlik buna gücenirdi.

Amerika'nın yerlisi olan fakirler nezaketlerini ya da gururlarını asla kaybetmez; bu yüzden, Avrupa'daki

fakirler gibi fiziksel olarak yozlaşmamalarına rağmen, kafalarının içinde dünyadaki bütün fakir insanlardan daha çok acı çekerler. Bu tuhaf sosyal duyarlılık, tuhaf politik ilkelerle beslenmiştir. Zengin bir Amerikalının itibarını daha da büyütürken, talihsiz insanların sefaletine bakmıyorlar; ilk önce, herhangi bir yardım kuruluşunun sunabileceği şeyleri kabul etmelerini yasakladılar; sonra da onları, kendilerinin evrensel eşitlik düşüncesiyle, gerçek sefalet ve yoksulluğun rezaleti hakkındaki – Hindistan, İngiltere ve Amerika'da tam olarak aynı olan, aynı olmuş ve olacak olan sefalet ve rezalet – tecrübeleri arasındaki büyük farkı göstererek sundular.

Yolculuğumun beni geri çağırdığını söyleyerek kadına veda ettim; onun soğuk elini sıktım; kaderini kabullenmiş mavi gözlerine son kez baktım ve dışarı çıktım. Ama dışarısı kasvetli ve ıslak, ıslak, ıslaktı – ağır hava bir sürü yenilikle doluydu – ani bir aksiliğin farkına vardım; biraz önce çıktığım evdeki hava tuhaf ve sağlığa zararlı nitelikteydi.

Fakirlerin evindeki bu kötü hava – inatla evin içinden çıkmayan – genellikle onların sağlıklarını utanç verici derecede ihmal ettikleri şeklinde açıklanır. Ama fakirlerin içgüdüleri bizim düşündüğümüzden daha mantıklıdır. Ev havalandırılırsa soğur. Ve üşüyen biri için, havalandırılmamış sıcak hava, iyi havalandırılmış soğuk havadan daha iyidir. İnsanlık hakkında yapılan mantıksız varsayımlar arasında hiçbiri, iyi ve sıcak bir evi olan, iyi beslenen insanların fakirlerin alışkanlıkları hakkında yaptığı eleştirileri geçemez.

***

"Blandmour," dedim o akşam, çaydan sonra onun cayır cayır yanan ateşin önündeki rahat kanepesinde otururken, "sen tam olarak zengin bir adam değilsin; geçinip gidecek kadar gelirin var; fazlası yok. Öyle değil mi? O zaman, seni dâhil etmiyorum ama eğer bir daha zengin bir adam bana fakir bir adamdan şaıslıymış gibi bahsederse, – o malum sözcük – olarak değerlendireceğim."

ZENGİN KIRINTILARI

1814 yılında, 'Fukara Tatlısı'nı tattığım kışın ardından gelen yaz boyunca, doktorum bana bir deniz yolculuğu tavsiye etti. Waterloo Savaşı, Napolyon'un savaşlarının dramını bitirdikten sonra birçok yabancı, Avrupa'yı ziyaret ediyordu. Zafer kazanmış prensler toplanmış, Arap gecelerinin en minnettar ve görkemli soylusunun, beyefendilerin ve kralların en azametlisinin – Kral Naibi George – konukseverliğinin keyfini çıkardığı sırada Londra'ya vardım.

Bankacıma göndereceğim dışındaki bütün mektupları bıraktım. Maceracı bir gezginin bulabileceği en iyi karşılamayı arayarak dolanıp durdum – beklenmedik bir şans ve tesadüfün riskli bir şekilde önünüze çıktığı bir karşılamadan bahsediyorum.

Bir saat içinde, Cheapside'ın geniş bir caddesinde tanıştığım çok sıcakkanlı bir adamın rehberliği hariç her şeyi yok sayıyorum. Bir üniforma giymişti ve bir tür belediye çalışanıydı; tam olarak ne olduğunu hatırlamıyorum. O günlük görevi bitmişti. Konuşmasında, Londra'nın soylu yardımseverliği vardı. Beni bir iki yere götürdü ve hayranlık duyduğu birkaç yerden daha bahsetti.

"Ama," dedi, Cheapside'a dönerken, "böyle şeylere merakınız varsa, sizi – çok geç olmadıysa – Belediye Başkanı'nın Hayır Kurumları'na götüreyim, efendim; hayır, sadece bir Belediye Başkanı'nın değil, imparatorların, kral naiplerinin ve kralların hayır kurumları. Dünkü olayı hatırlıyor musunuz?"

"Birçok yoksul insanı evsiz bırakan göl kenarındaki o üzücü yangından mı bahsediyorsunuz?"

"Hayır. Belediye binasında prensler için verilen büyük ziyafet. Kim unutabilir ki? Efendim, yemekler değeri en az 200.000 pound olan – yani 1.000.000 dolar – saf gümüş ve altın tabaklarda servis edildi; et, şarap, servis, döşemeler vb. şeyler de 25.000 pound'dan az tutmamıştır – sizin paranızla 120.000 dolar."

"Ama eminim, dostum, buna hayır işi demezsiniz – kralları böyle bir parayla beslemeye?"

"Hayır. Ziyafet dündü; hayır işi bugün. Prensler söz konusu olduğunda başka nasıl olacaktı ki? Anna sanırım tam zamanında orada olacağız – gelin; şu an King Street'teyiz ve aşağısı Belediye Binası. Gidecek misiniz?"

"Memnuniyetle, dostum. Beni oraya götürün. Gezmek ve görmek için geldim."

Belediye binasının ana girişi kapatılmıştı, bu yüzden beni gizli bir yoldan götürdü ve kendimizi üstü açık ama kenarları yüksek duvarlarla örülü bir yerde bulduk. Hayretle etrafıma baktım. Alan, Five Points'teki evin arka avlusu gibi pisti. Esrarengiz bir öncelik hakkıyla savaşan sıska, aç ve vahşi yaratıklarla doluydu, hepsi ellerinde kirli, mavi biletler tutuyordu.

"Başka yol yok," dedi rehberim; "sadece kalaba-

lıkla birlikte içeri girebiliriz. Denemek ister misiniz? Umarım üstünüzdeki salon kıyafetiniz değildir. Ne dersiniz? Görmeye değer. Böyle asil bir hayır işi çok sık yapılmaz. Belediye Başkanı'nın yıllık ziyafetinden sonraki hayır işi – şüphesiz çok iyi bir hayır işi – bugün görüleceklerle anlatılamaz. Öyle değil mi?"

O konuşurken, uzaklarda bir bodrum kapısı açıldı ve sefil kalabalık karanlık mahzene akın etti.

Rehberime başımla işaret ettim ve yan taraftan kalabalığa katıldık. Çok geçmeden arkamızdan gelen gürültülü kalabalık bizi ortalara itti ve bir rehberim olduğu için kendimi tebrik ettim; hem de otoritesini gösteren bir üniforması olan bir rehber.

Sanki bir pagan sahilinde bir grup yamyam tarafından sıkıştırılmış gibiydim. Etrafımdaki varlıklar açlıkla kükrüyordu. Çünkü bu büyük Londra sefaleti insanları delirtiyordu. Kasabadaysa yumuşatıyordu. Cılız, tehlikeli kalabalığa bakarken, fakir Coulter'ın nazik karısının mavi gözlerini düşündüm. Rehberim, daha önce kemerinde duran, eğri, parlak, çelik bir şeyi (kılıç değildi; ne olduğunu bilmiyorum) çıkardı, yaratıkları engellemek için daha tuhaf bir şiddet sunarak onları tehdit etti.

Mahzene doğru yavaş yavaş ve tıklım tıkış ilerlerken, kalabalığın ulumaları yankılanmaya başladı. Sanki karanlık ruhlarla birlikte cehennemde yanıyordum. Karanlık ve rutubetli yerde devam ettik ve sonra taş merdivenlerden çıkıp geniş bir kapıya geldik; hastalık yayan grup, boyalı duvarlar arasında ve boyalı bir kubbe altında bir yere girdi.. Versay Sarayı'nın İşgali aklıma geldi.

Birkaç dakika daha ünlü Belediye Binası'nda di-

lenciler arasında şaşkına dönmüş bir şekilde kaldım.

Durduğum yerde – gürültücü kalabalığın durduğu yerde – on iki saatten daha kısa bir süre önce Majesteleri Rus İmparatoru Aleksandr; Majesteleri Prusya Kralı Frederick William; Majesteleri İngiltere Kralı Naibi George; onun dünyaca ünlü vekili Wellington Dükü oturuyordu; mareşaller, kontlar ve sayısız bir sürü soyludan oluşan bir grup Venedikli aristokratla burada oturmuştu.

Duvarlar, bir ormandaki yapraklar.gibi her tarafı çevreliyordu. Binanın dışında bir hiçlik görünüyordu. Bütün pencereler yerden 130 metre yukarıdaydı. Hiçbir şey göremiyordum, sadece tek bir muhteşem görüntü etrafımı sardı – yere bakana kadar. Zemin, bir ahırın, bir viraneninki kadar pisti; örtüsüz döşemelerin üstünde ziyafetten geri kalan küçük artıklar vardı, kenarlardaki örtüsüz, kirli, çam ağacından yapılmış masaların üstünde daha az ezilmiş artıklar vardı. Boyanmış flamalar, dün geceki krallara uygundu; zeminse bugünkü dilencilere. Flamalar zemine, Zengin Adam'ın Lazarus'a baktığı gibi bakıyordu. Üniformalı birkaç adam, sabırsız kalabalığı ellerinde sopalarla durdurmaya çalışıyordu yoksa bu bir Hayır İşi değil Yağma olacaktı. Başka bir grup görevli parçalanmış etleri dağıtıyordu – soğuk yiyecekler ve kralların kırıntıları. Dilenciler sırayla mavi biletlerini gösteriyor, yağmalanmış sülün artıklarından ya da etli böreğin kenarlarından alıyordu, büyük parçalar ve etler bitmişti.

"Ne kadar asil bir yardım," diye fısıldadı rehberim. "Şu kızın aldığı etli böreği görüyor musunuz; belki de dün Rus İmparatoru'nun yediği börektir."

"Büyük ihtimalle," diye mırıldandım; "sanki her şeyi yiyen bir imparator elini o böreğe daldırmış gibi görünüyor."

"Ve şu sülün de – şuradaki – yırtık gömlekli çocuğun aldığı – bakın! Kral Naibi ondan yemiş olabilir."

Sülünün iki göğsü oyup çıkarıldı, kemikleri göründü, şimdi sadece kanatları ve bacakları kalmıştı.

"Evet, kim bilir!" dedi rehberim, "Majesteleri Kral Naibi o sülünden yemiş olabilir."

"Şüphem yok," diye mırıldandım, "göğüs sevdiği söyleniyor. Ama Napolyon'un başı nerede? Ana yemeğin o olması gerektiğini düşünüyorum."

"Komiksiniz. Efendim, burada Belediye Binası'nda Kazaklar bile yardımseverdir. Bakın! Kazak reisi ünlü Platoff – (dün gece o da buradaydı) – şüphesiz şuradaki domuz etli çöreğe çatal batırmıştır. Bakın! Yaşlı, gömleği olmayan adam aldı. Nasıl da ağzının suyu akıyor, bunu ona bırakan nazik Kazağı düşünüyor ve ona teşekkür ediyordur! Ah! Diğerini şişman bir adam kaptı. Bitiyor; çok şükür! Tabak boşaldı – sadece kabukları kaldı."

"Kazakların, dostum, yağlı eti çok sevdiği söylenir," dedim. "Kazak reisi sizin düşündüğünüz kadar yardımsever olmayabilir."

"Her şeye rağmen soylu bir yardım. Bakın, şurada, salonun diğer ucundaki Yecüc ve Mecüc bu manzara karşısında nasıl da keyifle gülüyorlar."

"Ama sizce de," diye ima ettim, "heykeltıraş her kimse, gülümsemeyi sırıtış gibi yapmamış mı – alaycı bir sırıtış?"

"Bu sizin görüşünüz, efendim. Ama bakın - yirmi şiline bahse girerim ki Belediye Başkanı'nın karısı

altın kaşığını şuradaki altın-renkli jöleye daldırmıştır. Bakın, soluk gözlü yaşlı adam kaptı, bir lokmada yuttu."

"Tanrı o jöleyi kutsasın!" diye fısıldadım.

"Ne kadar cömert, asil, yüce gönüllü bir yardım bu! İngiltere'den başka hiçbir yerde duyulmamıştır, bu ülke yoksullarını altın-renkli jölelerle besliyor."

"Ama günde üç kez değil, dostum. Ve jölelerin yoksullara yapabileceğiniz en iyi yardım olduğuna gerçekten inanıyor musunuz? Sadece et ve ekmek, bir iş ve ödeme daha iyi olmaz mı?"

"Ama burada sadece et ve ekmek yenmedi. İmparatorlar, kral naipleri, krallar ve mareşaller sadece et ve ekmek yemez. Bu yüzden kalan yemekler de bunlar. Söyleyin bana, kralların kırıntıları, sincapların kırıntılarıyla aynı olabilir mi?"

"*Sen! Sen* dedim! Geri çekil ya da yiyeceğini alıp git! Al, bu böreği al ve Devonshire Düşesiyle aynı yemeği yediğin için minnettar ol. Pis pasaklı, duydun mu?"

Kırmızı cüppeli görevli bu sözleri bana bağırarak söylemişti.

"Eminim *beni* kast etmemiştir," dedim rehberime; "*beni* diğerleriyle karıştırmış olamaz."

"Kişi yanındakiyle tanınır," dedi ve gülümsedi rehberim. "Bakın! Şapkanız başınızda yamuk ve hırpalanmış duruyor, ayrıca ceketiniz de kirlenmiş ve yırtılmış. Hayır," diye bağırdı kırmızı cüppeliye, "bu talihsiz arkadaşım sadece bir izleyici, sizi temin ederim."

"Ah! Sen misin, eski dostum?" diye cevap verdi kırmızı cüppeli, rehberimi tanıyordu – arkadaşı gibi

görünüyordu; "O zaman arkadaşını hemen dışarı çıkar. Büyük çarpışmaya dikkat edin; birazdan olacak; durun! Şimdi! Hadi gidin!"

Çok geçti. Son yemek kapılmıştı. Doymamış kalabalık öfkeli bir çığlık kopardı, flamaları şiddetli bir rüzgâr gibi salladı ve havayı lağım kokusu gibi kötü bir koku kapladı. Masaları devirdiler, bütün engelleri aştılar ve salonu karıştırdılar – çıplak kolları bir enkazın üstündeki çubuklar gibiydi. Sanki korkunç bir kıskançlığın ani, zayıf öfkesi onları ele geçirmişti. Kralların Ziyafetinin görkemli artıklarına yarım saat bakmak; içleri yenmiş böreklerin, talan edilmiş sülünlerin, yarısı yenmiş jölelerin onları tatmin etmeyen lokmaları, onlara sadakanın küçümseyici anlamını hatırlatmak için dağıtılmıştı. Şimdi bu ani duygu durumu ya da her neyse onları yakalamıştı, bu Lazaruslar, zengin adamın onları aşağılayan kırıntılarını pişmanlıkla küçümseyerek kusmaya hazır gibiydi.

"Bu taraftan, bu taraftan! Sakın yanımdan ayrılmayın," diye fısıldadı rehberim. "Oradaki arkadaşım işaretimi anladı ve şuradaki gizli kapıyı bizim için açtı. Gelin – gelin – çabuk, işte şapkanız – vurun o adama – yere yıkın onu! Durun! Şimdi! Hayatınız için itin! Hah! Burada nefes alabiliriz; Tanrı'ya şükür! Bayılacak mısınız?"

"Önemli değil. Temiz hava beni kendime getirir."

Bir süre daha nefes aldım ve yürümeye hazır olduğumu hissettim.

"Sevgili dostum, artık beni Cheapside'a götürün. Eve gitmeliyim."

"Ama yürüyerek olmaz. Kıyafetlerinize bakın, sizin için bir at arabası bulayım."

"Evet, sanırım öyle," dedim, hazin bir şekilde önce kendi giysilerime, sonra da rehberimin önü düğmelenmiş ceketine ve düzgün şapkasına imrenerek baktım.

"İşte efendim," dedi dürüst arkadaşım, beni at arabasına bindirirken, "kendi ülkenize geri döndüğünüzde, İngiltere'nin en büyük ve en asil Hayır İşi'ne tanıklık ettiğinizi söyleyebilirsiniz. Tabii ki kaçınılmaz kargaşayı da hesaba katacaksınız. Hoşça kalın. Jehu," – arabanın şoförüne seslendi – "bu taşıdığın bir *beyefendi*. Belediye Binası Hayır İşi'nden yeni çıktı, şu anki görüntüsünün sebebi bu. Hadi gidin. Unutmayın, gideceğiniz yer London Tavern, Fleet Street."

***

"Tanrım merhamet et ve beni Londra'nın asil yardımlarından koru," diye iç geçirdim o gece yatağımda yara bere içinde ve hırpalanmış yatarken, "ve Tanrım beni 'Fukara Tatlısı'ndan da 'Zengin Kırıntıları'ndan da koru."

İKİ TAPINAK

Birinci Tapınak

"Bu çok kötü," dedim, "bu Kutsal Pazar sabahında, sırf bunun için Battery'den buraya, kolumda dua kitabıyla üç mil yürüdüm; geldim ve sonuç olarak içeri giremiyorum."

"Çok kötü. Ve naçizane ricamı duyunca o iri yarı, koca göbekli, böcek suratlı adam nasıl da küçümser gözlerle bakmıştı bana. Sergilerinin olmadığını söylemişti. Sanki fakir insanları ağırlamıyoruz der gibiydi. Fakat bahse girerim ki eğer yeni ceketim, terzinin söz verdiği gibi dün bitmiş olsaydı, bu sabah o ceketi giymiş olsaydım ve bu koca göbekli, böcek suratlı adamın avucunu bir banknotla gıdıklasaydım, sergi olsun olmasın bu mermer payandalı, vitraylı, yepyeni tapınakta güzel bir koltuk bulabilirdim.

"Ve işte avluda, nazikçe selam vererek kapının önünden ayrılmıştım. Sanırım aforoz edilmiştim; ya da dışlanmıştım. – Bir dizi at arabası kaldırımın kenarına çekilmişti; bu geviş getiren atların da boyunlarında kibirli kıvrımları vardı. İçerideki 'çaresiz günahkârlar'a

ait olmalılardı. Günahlarını açık açık itiraf ettiklerine hiç şüphem yoktu. – Şurada kısık sesle dedikodu yapan grubun altın şapka şeritlerine ve diğer gösterişli aksesuarlarına bakın. – Şu anda İngiltere'de olsaydım, bu adamların kraliyet dükü ya da saygıdeğer baronlar olduğunu düşünürdüm. Fakat görünüşe göre sadece uşaklardı. Bu arada, sanki onların aristokratik grubuna dâhil olmak istiyormuş gibi burada duruyordum. Aslında, ibadet sırasında güzel bir tapınağın dışında öylece durmak biraz uşakvari görünüyordu. – En iyisi Battery'ye geri dönmekti, giderken de dua kitabıma bakardım. – Ama durun; o gördüğüm küçük bir kapı mı? Tam orada, kenarda, yanlış görmüyorsam çok alçak ve çok dar bir kapı vardı. Kimse o tarafa gitmiyor gibi görünüyordu. Büyük ihtimalle o kapı kuleye çıkıyordu. Ve şimdi düşündüm de, bu muhteşem, modern Gotik Tapınaklarda genelde orkestra ve diğer her şeyin üstünde, tavan fresklerinin yaldızlı gölgelerinin arasında meraklı, küçük bir pencere olurdu ve bence biri o küçük pencereye ulaşabilirse, aşağıdaki olayların hepsini kuş bakışı izleyebilirdi. – Sanırım bunu deneyeceğim. – Avluda şu anda kimse yoktu. Böcek suratlı adam, geniş koridorun sonunda bir kadının yastıklarını düzeltiyordu herhalde. Yavaş yavaş. Eğer küçük kapı kilitli değilse, erken davranıp böcek suratlı adamın önüne geçebilir ve ona rağmen tapınağın içinde kendime mütevazı bir koltuk edinebilirdim. – Güzel! Bunun için teşekkür ederim! Kapı kilitli değildi. Zangoç kilitlemeyi unutmuştu şüphesiz. – Şimdi, keçe ayaklı bir yaşlı dişi kedi gibi kurşun levhaların arasından gizlice yukarı çıkacağım."

Çok dar, kıvrımlı bir merdivenin yaklaşık elli taş

basamağını çıkınca, kendimi büyük, dik bir kulenin ikinci katını oluşturan boş bir platformda buldum.

Sanki büyülü bir deniz fenerinin içinde gibiydim. Üç kenarda, boyanmış camlardan oluşan üç devasa, Gotik pencere vardı; alanı her türlü gün doğumu ve gün batımı, ay ve güneş alkımları, kayan yıldızlar, havai fişekler ve diğer bilumum ışıklarla dolduruyordu. Aına nihayetinde büyük bir zindandan başka bir şey değildi; çünkü bodrumda bir odada kalan birinden daha fazla dışarıya bakamıyordum. Ciddi bir hasar vermemeye uğraşarak ve özen göstererek, ortadaki pencerenin üst bölmesini oluşturan büyük mor yıldızı açmayı başardım; dışarı baktığımda, dehşetle başımı öne eğdim. Böcek suratlı adam, başında şapka olmadan, sokağın ortasında üç tane pasaklı çocuğu kovalıyordu. Benim gibi asi bir alçağın kuleden ona baktığını öğrenirse ne yapacağını düşünüp korkudan titredim. Çünkü buraya gizlice girerek, onun yüksek otoritesini hiçe saymıştım. Başarıyla defettiğini düşündüğü adam gizlice geri dönmüştü. Bir an, fırsatı kollayıp hızla tekrar kaldırıma ulaşmaya neredeyse hazırdım. Ama yüksek basamakların oluşturduğu bir başka Yakup'un merdiveni – bu kez tahta – beni daha yüksek bir menzil için baştan çıkardı. – Sadece, olayları en azından uzaktan izleyebileceğim o gizli pencereye ulaşmayı umuyordum.

Sonra, yerin olağanüstü ihtişamından dolayı ilk başta görünmeyen bir şey fark ettim. Tavandaki deliklerden aşağı, yirmi metre uzunluğunda iki kalın ip alanın tam ortasına doğru sallandırılmıştı, büyük deniz fenerinin zemininde sarılı duruyordu. Çanların ipleri olmalı, diye düşündüm ve ürperdim. Çünkü eğer

böcek suratlı adam yaşlı bir kedinin mabedin içinde sinsice dolaştığını öğrenirse, alarm çanlarını çalması çok kolaydı. Durun! – Ah, org çalıyormuş – evet – bu 'Venite, exultemus Domine' idi. Bir bakıma içeride olsam da yine de dışlanmış biriydim. Buna karşın, doğal haklarımı elimden almalarına izin vermeyecektim. Başlığımı açtım, kitabımı çıkardım, Yakup'un merdiveninin ortasında sanki bir topluluğun arasındaymışım gibi dimdik durdum ve orada olmasam da ruhen o içten coşkuya ortak oldum. Bu bitince, yukarı doğru çıkmaya devam ettim; birkaç küçük platform ve engebeli yer daha geçtikten sonra, sonunda kulenin, binaya bağlanan bir tarafında küçük, yuvarlak bir pencere görüp mutlu oldum. Pencerenin önünde, bir taraftaki merdivenlerden karşı taraftaki merdivenlere çıkmak için bir köprü görevi gören dar bir geçit vardı.

Ulaşmak istediğim noktaya yaklaşırken, ibadetin sesinin bana çok net gelmesinden dolayı, pencerenin gerçekten içeriye baktığını anladım. Fakat benimle çok aşağıda kalan koridor ve mihrap arasında bir cam olmadığını görmeye kendimi hazırlamamıştım. Kuşkusuz, havalandırma amacıyla açıklığa, çerçeveye dair hiçbir şey takılmamıştı. Ama onun yerine, elle örülmüş, hafif bir tel örgü vardı. Bütün heyecanımla ve elimde açık kitapla pencerenin önüne yaklaştığımda, istemsizce küçüldüm çünkü sanki bir demircinin ocağından birdenbire güçlü, sıcak bir hava üflenmiş ve yüzüme ve ciğerlerime dolmuştu. Evet, diye düşündüm, bu pencere kesinlikle havalandırma içindi. Ve hayal ettiğim kadar rahat da değildi. Ama yoksullar seçici olmamalıydı. Aşağıdaki insanları yumuşak sıralarında rahat ve sıcak hissettiren ocak, bu boş geçitte

dikilen bana göre, feci bir sıkıntı sebebiydi. Ayrıca, yüzüm yansa da, sırtım donuyordu. – Ama şikâyet etmeyeceğim. Bu kadarı için bile teşekkür ederim – Bir elimi kulağıma götürdüğümde ve biraz kenara geçerek sıcak hava akımının şiddetli saldırısından kurtulduğumda, en azından ilahiyi doğru söyleyecek kadar rahibi duyabiliyordum. Aşağıdaki topluluk, yukarıda sadık bir üyelerinin olduğunu bilmiyordu. Burası dua etmek için daha uygun bir yerdi, görüyor fakat görülmüyordum. Bu yüzden, hiçbir Ferisi benim sıramı kapamazdı. Burayı beğenmiş, çok sevmiştim çünkü çok yüksekti. Yükseklik, nedense, içinde bir ruhanilik barındırıyordu. Baş melekle ilgili ilahiler yüksek yerlerde söylenirdi. Bütün iyiler yüksek bir yere giderdi. Evet, Cennet yüksekteydi.

Ben böyle düşüncelere dalmışken, muhteşem org, neredeyse ayaklarımın altında bir deprem gibi aniden çalmaya başladı; sonra bir haykırış duydum – "Çobanlık et onlara, sürekli destek ol!" Sonra aşağıda ayakta dikilen insan kalabalığına baktım, renkli vitrayların altında parlayan kafaları, Küba güneşinin altında parlayan pullu çakıl taşları gibi görünüyordu. En azından, ister istemez yukarı bakacaklarını biliyordum ama tel örgü çekilmişti. O tel örgü, gördüklerime bir tülün arkasından bakıyormuşum etkisi yaratıyordu. Ancak tüle razı olarak manzarayı izleme hakkını elde edebiliyordum.

Bu, oldukça şaşırtıcıydı. Dediğim gibi, pencere yuvarlaktı; kulenin benim durduğum tarafı kapkaranlıktı; topluluğun olduğu yerden en az yirmi yedi ya da otuz metre yukarıdaydı; tapınağın içi sadece camlardan gelen loş ışıkla aydınlanıyordu ama hayal edi-

lebilecek en canlı ve sade renklerle güzelleştirilmişti. Engebeli ve tozlu yolları geçip ulaştığım tuhaf gözetleme yerim, bu görkemli mabetteki kalabalık törenin teatral mucizesini daha da güzelleştiriyordu. Elimde kitap, dilimde ilahiyle tam bir dua pozisyonunda dururken, aniden gelen bir düşünceden ruhumu kurtaramadım: bir sihirbazın aynasından sinsi bir büyücünün gösterisine bakıyordum.

Nihayet dersler verildi, ilahiler söylendi, beyaz cüppeli, soylu görünümlü, eşsiz Talma[6] gibi bir adam bunun vaazdan önceki son ilahi olduğunu söyledi ve yan taraftaki bir kapıdan çıkıp gitti. Bir süre sonra aynı adamın aynı yan kapıdan geri geldiğini gördüm, beyaz kıyafetini değiştirip tamamen siyaha bürünmüştü.

Konuşan kişinin melodik ses tonundan, güçlü el kol hareketlerinden ve kalabalığın onu sürekli onaylayan ilgisinden, vaazın etkileyici olacağını ve iyi duyulacağını düşündüm. Ama rahip yerini değiştirince onu önceki ayinlerde olduğu kadar net duyamamaya başladım. Fakat okuduğu bölümü – başlangıçta okunan ve sonrasında da tekrar edilen – az çok yakalayabildim: "Yeryüzünün tuzu sizsiniz."

Nihayet kutsama duası, öne eğilmiş alınların üstünden okundu; bir süre çıt çıkmadı ve kimse hareket etmedi, sanki topluluk canlı insanlardan değil, ölülerden oluşuyor gibiydi. Sonra birdenbire, mucizevi bir şekilde, kıyamet gününde dirilen halk gibi, bütün kalabalık, muhteşem, güçlü orgdan çıkan bir davul sesi gibi aynı anda ayağa kalktı. Sonra üç tane – herkes

6. Fransız aktör François Joseph Talma. (ç.n.)

sevinçle başını sallarken – altın ırmak, altın kaplamalı koridorlardan akmaya başladı.

Benim gitme vaktim geldi, diye düşündüm. Etkileyici manzaraya son bir kez daha baktım ve kitabımı alıp cebime koydum. Şu anda yapabileceğim en iyi şey, fark edilmeden kalabalığın arasına karışmaktı. Uzun merdivenden aceleyle indim ve çok geçmeden kendimi son taş basamakta buldum; ama dehşet içinde donakaldım – kapı kilitliydi! Bunu zangoç ya da daha büyük ihtimalle sürekli gözetleyen, şüpheyle bakan, böcek suratlı adam yapmıştı. İlk başta içeri girmeme izin vermemişti, şimdi de büyük bir tutarsızlıkla dışarı çıkmama izin vermiyordu. Ama şimdi ne yapılmalıydı? Kapıyı mı vurmalıydım? Bu asla işe yaramazdı. Sadece oradan geçen kalabalığı korkuturdu ve böcek suratlı adam dışında kimse çağrılarıma gerektiği gibi cevap veremezdi. Ve eğer o beni görürse tanıyacak ve belki de beni – ibadet eden fakir, sıradan birini – herkesin önünde açıkça azarlayacaktı. Hayır, kapıya vurmayacaktım. Ama o zaman ne olacaktı?

Uzun süre düşündüm, düşündüm ve sonunda her yer tekrar sessizleşti. Sonra bir tıkırtı sesi bana kilisenin kapandığını söyledi. Apansız bir çaresizlikle kapıya hafifçe vurdum. Ama artık çok geçti. Duyulmadı. Bir süre önce birçok kasabadan daha kalabalık olan bir tapınakta yalnız, tek başıma kalmıştım.

Yavaş yavaş tuhaf bir hüzün ve yalnızlık korkusu bastırdı. Ne yaptığımdan bihaber, taş basamakları tekrar çıkmaya başladım ve tel örgünün arkasından gelen sıcak hava dalgasını hissedene kadar durmadım. Geniş alana tekrar baktığımda, ıssızlığı beni ürküttü.

Nefin aşağısındaki uzun sıralar, transeptin[7] köşelerine yığılmıştı; sonbahar camlarımdan sönük, loş bir ışık süzülüyordu; hepsi ıssız bir orman havası yaratıyordu. Pisgah Dağı'ndan eski Filistin ormanlarına bakıyor gibiydim. Meryem Ana ve çocuğunun, aşağıdaki pencereyi süsleyen Puseyist bir tablosu bana bu boyalı çölün tek sakinlerini gösteriyordu – gerçek Hacer ve oğlu İsmail.

Daha çok korkarak, büyülü deniz fenerinin platformuna doğru sessizce yürüdüm ve lekesiz gün ışığına bakarak biraz kendime geldim. – Ama şu an ne yapılması gerekiyor, diye tekrar düşündüm.

Aşağıya, kapıya indim; dışarıyı dinledim; hiçbir şey duymadım. Üçüncü kez taş basamakları çıkıp tekrar büyülü deniz fenerinde durdum. Durumumun uygunsuzluğunu iyice idrak ettim.

Tapınağa geri gelecek ilk kişiler, diye düşündüm, şüphesiz böcek suratlı adam ve zangoç olacaktı. Ve buraya, benim olduğum yere çıkacak ilk adam zangoçtu. Peki, burada sinsice dolaşan bir yabancı olduğunu fark ettiğinde ilk tepkisi ne olacaktı? Bu, söz konusu yabancının ahlâki kişiliğinin aleyhinde bir durumdu. Açıklamalar nafile olacaktı. Şartlar elverişsizdi. Doğru, o tekrar gidene kadar saklanabilirdim. Ama kapıyı tekrar kilitlemeyeceğini nereden bilecektim? Ayrıca, böyle bir durumda bence en iyisi kendini cömertçe gösterip fark edilmeyi beklemek ve utanç verici bir şekilde yakalanmayı önlemekti. Ama kendimi nasıl gösterecektim? Kapıya zaten vurdum, kimse yoktu. O anda, merakla etrafı tarayan gözlerim çan iplerine

7. Kilise mimarisinda çapraz sahın olarak adlandırılan yapı. (ç.n.)

takıldı. İpler, evlerde yabancı birinin geldiğini haber veren yaygın bir işaretti. Ama ben dışarıdan gelen biri değildim; ben içeriye gizlice girmiş biriydim. Ama o ipe ufak bir dokunuş mutlaka yardım getirirdi. Saat üçte bir randevum vardı. Böcek suratlı adam muhakkak kiliseye yakın bir yerde oturuyor olmalıydı. Kendi çanının sesini iyi bilirdi. En küçük bir gürültü bile onu koşarak buraya getirecekti. – Yapmalı mıyım yoksa yapmamalı mıyım? – Ama mahalle sakinlerini telaşlandırabilirdim. Ah hayır; sadece küçük bir çınlama, öyle gürültülü bir çan sesi olmayacaktı. – Yapmalı mıyım? – Bu şüphe uyandıran saklanma yerinden isteksizce dışarı sürüklenmektense, böcek suratlı adamı buraya getirmek daha iyi olacaktı. Er ya da geç onunla yüzleşmek zorundaydım. Şimdi olması daha iyiydi. – Yapmalı mıyım? –

Yeter. İpi yavaşça tuttum ve dikkatlice çektim. Ses çıkmadı. Biraz daha çektim. Yine ses yoktu. Biraz daha sertçe çektim. Aman Tanrım! Ellerim kendiliğinden kulaklarımı kapattı, ama bu sadece korkunç çınlamayı artırdı. Bilmediğim bir mekanizmaya dokunmuş olmalıydım. Çan, müthiş, sağır edici bir yankıyla üç kez çaldı.

Bu kez işim hallolmuştu, diye düşündüm, titreyerek. Şimdi, çaresizliğe düşmüş masumiyetin verdiği düşüncesiz bir özgüvenden başka hiçbir şey bana yardım edemezdi.

Beş dakikadan daha kısa bir sürede, aşağıda koşan birini duydum; kapının kilidi açıldı ve böcek suratlı adam aceleyle yukarı çıktı, yanaklarından ter damlıyordu.

"Sen! Demek öyle! Bu sabah kovduğum adam

gizlice buraya girmiş? O çana dokunmaya cüret etmiş? Alçak herif!"

Ben kendimi savunamadan önce, beni karşı konulması zor bir güçle yakamdan tuttu, merdivenlerden aşağı sürükledi ve ani çan sesini merak edip avluda toplanmış üç tane polisin kollarına fırlattı.

Bütün itirazlar boşunaydı. Böcek suratlı adamın benim hakkımdaki fikirleri sabitti. Huzurlu bir pazar gününü mahveden, kuralları ihlal eden bir kişi olarak, mahkemeye götürüldüm. Ertesi sabah, efendi görüntüm yargıcın gizli duruşma yapmasını sağladı. Ama böcek suratlı adam bir pazar gecesinin bedelini ödetmek istiyordu. Benim soğukkanlı açıklamalarıma rağmen, dava şartlarının çok şüphe uyandırıcı olduğu düşünüldü ve ancak büyük bir para cezası ve şiddetli bir kınama aldıktan sonra serbest bırakıldım, halka açık bir ibadet zevkine kendimi dâhil ettiğim için özür diledim.

Ikinci Tapınak

Londra'da bir yabancı, cumartesi gecesi, beş parasız! Böyle biri nasıl bir konukseverlik bekleyebilirdi ki? Bu yorgun gecede ne yapabilirdim? Ev sahibem beni salonuna almazdı. Ona borcum vardı. Bana çok sert bakıyordu sanki. O yüzden, bu korkunç kalabalığın arasında, mesela saat ona kadar dolaşmalı ve sonra sessizce eve gidip karanlık yatağıma girmeliydim.

Durum şuydu: Atlantik Okyanusu'nun ötesindeki tapınaktan utanç verici bir şekilde kovulduktan sonraki hafta, bavullarımı ve mahvolmuş şahsiyetimi

topladım ve Philadelphia'nın sevimli kardeş kasabasına gittim. Orada enteresan, yetim, genç bir kadın ve dadısı karşıma çıktı. Kadın Kleopatra kadar zengindi, ama onun kadar güzel değildi; dadıysa Charmian kadar tatlıydı ama onun kadar genç değildi. Kadının sağlığı için ona uzun bir seyahat tavsiye edilmişti. Anne tarafından eski İngiltere'ye bağlı olduğundan, ilk liman olarak Londra'yı seçmişti. Ama yolculuklarına çıkmadan önce, genç bir doktor arıyordu; işinden hemen ayrılacak, makul bir maaşla hem özel Asklepios[8] hem de onları koruyacak şövalye gibi bir yoldaş olacak bir doktor. Bu sadece İngiltere yolculuğunda değil, ardından gelecek büyük Avrupa turunda da gerekli olacaktı.

Yeterliydi. Geldim, gördüm, mutlu bir adam oldum. Yola çıktık. Diğer tarafta gemiden indik; iki hafta boyunca kadının tereddütleriyle ilgilendikten sonra, saygısızca kovuldum. Kadın, anne tarafıyla olan ilişkileri yüzünden, İyonya adalarının muhteşem mavi atmosferi yerine, kışın sağlığa yararlı bir iklimi olan sisli Wight Adası'na gitmek istiyordu. Çok fazla ulusal önyargısı vardı.

Küçük bir not: kadının üzücü bir hastalığı vardı.

Kıyafet masraflarım için bir miktar ödeme yapılacağını düşünmüş olsam da, Fleet Street'te meteliksiz bir halde, rezilce bırakılmıştım. Birkaç tefeciye gerekli olmayan kıyafetlerimi satarak ev sahibimin ölümcül saldırılarından bir süreliğine kurtulmayı başarmıştım ama şans eseri çıkabilecek her türden bir iş için aranıyordum.

Böylece, her yedinci gece bütün ana caddelere

8. Yunan mitolojisinde tıbbın ve sağlığın tanrısı. (ç.n.)

dökülen ve büyük Londra'ının – Leviathan[9] – ara sokaklarını kapatan tarif edilemez kalabalığın ortasında sürüklendim. Cumartesi gecesiydi; bütün marketler ve dükkânlar, bütün tezgâhlar bitmek bilmeyen bir gelgitle tıklım tıkıştı. Üç milyon insan bedeninin pazar günü için erzak toplaması sürüyordu. Çok azı benim kadar açtı, halsizliğimden dolayı vicdansız insan girdapları beni döndürerek köşelere fırlatıyordu, Norveç'teki girdaba kapılmış bir saman çöpü gibiydim. Bu fırıl fırıl dönen dalgalar insanı nasıl da korkunç bir kayıtsızlığın içine çekiyordu. Babil Londra'sında meteliksiz bir yabancı olarak ölmektense, Atlantik'in ortasında bir köpekbalığı sürüsü tarafından öldürülmek daha iyiydi. Umitsiz, dışlanmış, bir arkadaşı bile olmayan ben, üç milyon insanoğlu arasında sendeleyerek yürümeye devam ettim. Acımasız gaz ışıkları şeytani ışınlarını çamurlu, ıslak sokaklara yansıtıyor, zalim ve acıklı bir sahneyi aydınlatıyordu.

Şimdi pazar olsaydı, kilisede çalışan nazik bir kadınla arkadaş olmaya çalışır, hana benzeyen bir şapelin dışındaki bankta dinlenirdim. Ama cumartesi gecesiydi. Yorucu haftanın ve yorgun benin sonuydu.

Şehrin, Fleet Street ve Holborn arasındaki bölgesini arapsaçına çeviren karmaşık şerit yumağından nihayet kendimi kurtarınca, kendimi Strand tarafından gelen ve çapraz bir caddeyle kesiştiği yerde biten daha az gürültülü, dükkânsız, geniş bir sokakta buldum. Sokağın göreceli sessizliği son derece sakinleştiriciydi. Kutsallığın her şeyi sessizleştirdiği büyük bir kilisenin etrafındaki yeşil alana çıkmak gibiydi. Bu sakin

9. Eski Ahit'te bahsi geçen bir deniz canavarı. (ç.n.)

sokakta iki büyük, parlak ışık dikkatimi çekti. Geleneksel ya da dini bir toplantı olabileceğini düşünerek oraya doğru hızla yürüdüm; ama o akşam Kardinal Richelieu'yü canlandıran muhteşem Macready'nin oyununun olduğunu duyuran iki büyük afiş görüp şaşırdım. Saat geç olduğu için etrafta çok az kişi dolaşıyordu ve korsan bilet satıcıları çoğunlukla gitmişti ya da tamamen sessiz duruyorlardı. Sonrasında fark ettiğim üzere bu tiyatro aslında sadece oyun konusunda değil, iç ve dış yönetim konusunda da en iyilerden biriydi. Açıkçası bütün semt – uzun süre o girdaplı gelgitlerin gürültü ve karmaşası arasında yüzdükten sonra – bu sokağın olduğu bütün semt, tiyatrosuna atfedilen nitelikle uyum sağlamış gibi görünüyordu.

Kutsal bir sakinlik vahası bulduğuma çok sevinmiştim, girişteki sütunlardan birine yaslandım ve büyük afişlerden birine bakarak üzüntümü yok etmeye çalıştım. Kimse beni rahatsız etmedi. Üstü başı yırtık pırtık küçük bir kız yaklaştı ve bir el ilanı uzattı ama beni daha yakından görünce geri çekildi; fizyonomideki tuhaf yeteneği, benim parasız olduğumu hemen anlamasını sağlamıştı. Afişi okudum, okudum – çünkü afişte, oynanan oyunun her başarılı sahnesinden küçük bir ayrıntı sayısız boyutlardaki harflerle yazılmıştı – ve yavaş yavaş bu meşhur Macready'yi bu meşhur oyunda izleme isteği duymaya başladım. Bir perdede, yorgun bedenimi ve yorgun ruhumu dinlendirebilirdim. Dinlenmek için, Thames'in çamurlu cehennem sularına bakan Craven Street'te bir tavan arasındaki soğuk ve yalnız yatağımdan başka nereye gidebilirdim ki? Ayrıca, sadece dinlenmek değil neşelenmek de istiyordum; yüzümde hoş ve hoşnut bir ifade olma-

sını; neşeli bir insan topluluğunun arasında olmayı; samimi bir kalabalığın içine girmeyi istiyordum. Fakat benim kimsesiz ve sefil halim, kırmızı cüppeleri ve altın yaldızlı uzun değnekleri olan müşkülpesent eşrafın – Londra'nın birinci sınıf tapınaklarının kapılarını benim gibi fakir, perişan ve güçsüz bir avarenin saygısızlıklarından koruyan – vicdanıyla başa çıksa bile o akşam öyle bir toplantı yoktu.

Düşünüp durmanın bir faydası yok, diye düşündüm; cumartesi gecesiydi, pazar değil; bir Tiyatro beni bugün içeri alabilirdi. Sonunda binaya girmeyi o kadar çok istedim ki giriş için paltomu rehin vermeyi bile düşünmeye başladım. Ama birdenbire yardımsever, keyifli bir ses beni bu arzumdan alıkoydu. Döndüm ve çalışan bir adam gibi görünen birini gördüm.

"Al bunu," dedi, gaz ışığının altında bana kırmızı bir bilet uzatarak. "İçeri girmek istiyorsun; istediğini biliyorum. Al bunu. Benim acilen eve gitmem gerekiyor. Al – umarım iyi vakit geçirirsin. Hoşça kal."

Boş gözlerle ve istemsizce biletin elime sıkıştırılmasına izin verdim. Şimdi de şaşırmış, afallamış ve kısa bir süre için mahcup bir halde kalakaldım. Gerçek şuydu: biri bana iyilik yapmıştı; hayatımda ilk kez. Tuhaf gezinmelerim boyunca iyiliğe ihtiyacım olmuştu ama hiç istememiştim ve hiç, bu kutsal geceden önce hiç teklif edilmemişti. Hem de bir yabancı tarafından; hem de Londra'nın göbeğinde! Sonrasında, aptalca mahcubiyetim geçti ve sol gözümde garip bir şey hissettim – insanlarda sol gözün daha zayıf olduğunu söylerlerdi muhtemelen kalple aynı tarafta olduğu için.

Heyecanla etrafa baktım. Fakat bana bileti veren

nazik adam gitmişti. Bilete baktım. Anladım. Tiyatronun içinde, bir sebepten biraz dışarı çıkmak isteyen kişilere verilen türden bir biletti. Bu bilet gösterildiğinde hiç soru sorulmadan tekrar içeri girilebiliyordu.

Kullanmalı mıyım, diye düşündüm. – Ne? Bu bir iyilik. – Ama iyilik yapmak yüce ve doğru bir işse, bundan faydalanmak da ahlaksız ve yanlış bir iş olabilir mi? – Kimse seni tanımıyor; cesur ol ve içeri gir. – İyilik. – Bu yenilmez tereddüt neden? Bütün hayatın boyunca, seni ve dünyadaki herkesi iyilikten başka hiçbir şey ayakta tutamayacak. – Bebekken annenin iyiliği seni kollarına aldı; çocukken babanın iyiliği seni doyurdu; arkadaşlarının iyiliği sana meslek edindirdi ve yaşamadığın hayat için bu akşam Londra'da tanıştığın her insana borçlusun. Her bir bıçak, Londra'daki milyonlarca bıçak ve el bu akşam sana merhamet gösterdi. Sen ve bütün faniler, kendi iyiliksever türünüze müsamaha göstererek yaşıyorsunuz; farkında olunmayan bir iyilikseverlik. – Sen ve kendini kınamaların; acınası, zavallı, sefil gururun; cüzdanı ve arkadaşı olmayan adam. – İçeri gir.

Münazara bitmişti. Yabancının bana yaklaştığı tarafı belirleyerek, o tarafa doğru gittim ve çok geçmeden büyük binanın bir kenarında alçak kemerli, basit görünümlü bir kapı gördüm. İçeri girdim, gezindim, yukarı çıktım, tekrar gezindim, tekrar yukarı çıktım. Merdivenler ve dar, loş ışıklı koridorların çıplak tahta döşemeleri bana okyanusun diğer tarafındaki Gotik kuleye çıkışımı hatırlattı. Nihayet yüksek bir platforma ulaştım ve bir tür kulübe ya da kabinin gizemli penceresinden bana bakan bir insan yüzü gördüm. Bir mabetteki bir aziz gibi, yüzü, dumanı tüten iki tane

mumla aydınlatılmıştı. Adama belgemi gösterdim ve o da bana başıyla ilerideki küçük kapıyı gösterdi. Orkestranın sesi amacıma çok yaklaştığımı ima ediyor, bir yandan da kuledeki merdivende duyduğum ilahileri aklıma getiriyordu.

Sonra o kuledeki havalandırma penceresinin puslu tel örgüsü, büyülü bir şekilde tekrar önümde belirdi. Aynı boğucu, sıcak hava dalgası ciğerlerime doldu. Aynı baş döndürücü yükseklikte; aynı hafif, buğulu tülün arkasından; aynı şekilde sessiz insan topluluğunun üst tarafında; aynı muhteşem melodileri dinledim. Tapınağın en üst balkonundaydım. Ama önceki gibi yalnız ve sessiz değildim. Bu kez yanımda birileri vardı. Tabii ki birinci balkonlardan birinde değildim ama normalde yanımda olmayacak en uygun, istenilen ve neşeli insanlar vardı. Sessiz, halinden memnun, bir mesleği olan adamlar ve onların güzel eşleri ve kız kardeşleri, önlüklü yumurcaklar, heyecandan ve sıcaktan kızarmış, dikkat kesilmiş parlak yüzler, aşağıdaki büyük insan göğünde boyanmış bir melek gibi uçuyordu. Balkonun yüksekliği gerçekten dehşet vericiydi. Parmaklıklar alçaktı. Uzak denizleri ve gemide şarkı söyleyerek halatı çeken denizciyi düşündüm. Ve parlak mercan yatakları gibi, gök mavisi dumandan denizin içinde, orada, aşağıda, kadınların mücevherli boyunlarını ve beyaz, ışıltılı kollarını gördüm. Ama iki perdenin arasında, tekrar orkestra duyuldu; canlı bir milli marş çalınıyordu. Ses azalıp artıyordu ve melodi yağmuru bizim balkonumuzun parmaklarına çarptığında, başım istemsizce eğildi, elim içgüdüsel olarak cebime gitti. Sonradan düşünüp anlık deliliğimi kontrol altına aldım, maroken ciltli küçük kitabın

yanımda olmadığını ve buranın bir ibadethane olmadığını kendime hatırlattım.

Avare aklım – ıssız sokaktan bu şaşırtıcı ve çarpıcı manzaraya yaptığım ani geçişten etkilenmiş – dirseğimde bir dürtme hissiyle gittiği yerden geri döndü. Kafamı çevirdiğimde, kıyafetleri eski püskü olan ama iyi niyetli gibi görünen bir çocuğun misafirperverlikle bana bir kahve demliği ve kulplu bir bardak uzattığını gördüm.

"Teşekkür ederim," dedim, "kahve almayacağım, sanırım."

"Kahve mi? – Sanırım mı? – Sen Amerikalı mısın?"

"Evet, delikanlı; Amerikalıyım."

"Babam Amerika'ya gitti, servet ve şöhret için; hadi bir bardak bira al, bir peni, Yanki, zavallı babam için."

Yana yatırdığı kahve demliğine benzer şeyden kahverenginde bir şey aktı ve bir bardak bira elime tutuşturuldu.

"İstemiyorum, delikanlı. Doğrusu şu ki, delikanlı, yanımda hiç para yok. Cüzdanımı pansiyonda bırakmışım."

"Önemli değil, Yanki; şerefli babama iç."

"Bütün kalbimle, cömert delikanlı; baban çok yaşasın!"

Tuhaf hamleme baktı; mutlulukla gülümsedi ve yanımdan ayrıldı, kahve demliğini herkese uzatıyordu ve yaptığı boşuna da değildi.

Yoksul olmak her zaman sefalet değildir, diye düşündüm; bir insan parasız da iyi geçinebilir. Kıyafetleri yırtık pırtık olan çocuk, bir prens gibi hayırsever

olabilir.

O bir peni değerindeki satın alınmamış bira yorgun ruhumu tuhaf bir şekilde canlandırdı. O arpa suyunda bir şey vardı; o kutsal şerbetçiotlarındaki tatlı acılık. Tanrı bu güzel çocuğu korusun!

Bu yüksek balkonda etrafıma baktıkça, daha çok keyifleniyordum. Geniş değildi. Aksine, oldukça dardı çünkü tiyatronun en ucuz kısmıydı, çok az insan burayı tercih ediyordu; en üstteki balkonun sadece tepesini kapsıyordu ve bu yüzden, hükmeden, imparatorluğa özgü, yüce bir görüntüsü vardı, tam karşıdaki geniş sahne dâhil bütün tiyatro neredeyse otuz metre aşağıdaydı. Kuledeki gibi, tapınağın içine baktığım gibi, burada da binanın içindeki en yüksek yerde ayakta dikildim.

Bu özel tiyatro öylesine nezaket doluydu ki nahoş hiçbir şey duvarlarından içeri giremezdi. Kusursuz bir sevginin incinmemiş gözüyle, sakin bir şekilde balkona oturdum, etrafımdaki ve aşağıdaki hoş manzaraya baktım. Gecenin baş aktörü Bay Macready'nin, sosyal ve Hıristiyan saygınlığını bir araya getiren hoş bir beyefendi olduğunu hatırlamak memnuniyetimi daha da artırdı; mesleğinde mükemmeldi, oyunculuğunu düzeltmek, geliştirmek ve güzelleştirmek için itinayla birçok şey yapmıştı.

Ama şimdi perde kalktı ve Kardinal göründü. Ne kadar da muhteşem bir benzerlikti! Bu, yüksek kulemden baktığımda, resimli pencerelerin ışık tuttuğu yüce rahibin tıpkısının aynısıydı. Ve yine parlıyordu, bu boyalı duvarlar ve göz kamaştırıcı balkonların kırmızı yansımalarının altında o rahibe benzeyen adamı da Gotik, parlak dekorla aydınlatılmıştı. – Durun!

Aynı ölçülü, nazik, soylu ses tonu. Bakın! Aynı etkileyici tavır. Bu Richelieu harika bir aktör!

Sahnenin arkasına doğru gitti. Kulise geçti, şüphesiz. Kıyafetlerini değiştirmiş bir halde yeniden geldi. Hayal mi görüyordum yoksa bu gerçekten tel örgünün arkasından gördüğüm şeyi mi hatırlatıyordu?

Perde kapandı. Mest olmuş binlerce insan ayağa kalkmış, sağır edici bir sesle bağırıyordu; kesinlikle samimilerdi. Su götürmez bir gerçekti. Hafızamda bunun bir benzeri yoktu. Bu ikinci tapınaktaki tepkinin içtenliği eşsizdi. Ve bunun sebebi sadece taklit miydi? Peki, o zaman rol yapmak neydi?

Fakat şimdi müzik tekrar başladı, bu dev dalga beni ve keyifli kalabalığı bir uyum içinde sokağa taşıdı.

Eve, yalnız yatağıma gittim. O gece çok fazla uyuyamadım çünkü Birinci Tapınağı ve İkinci Tapınağı düşünüyordum; birinde, yabancı bir ülkede bir yabancı olarak gerçek iyiliği görmüştüm ve diğerinde, evimde, kendi ülkemde, dışarı atılmıştım.

JIMMY ROSE

Uzun zaman önce, ne kadar uzun olduğu önemli değil, ben, yaşlı bir adam, kasabadan şehre taşındım. Beklenmedik bir şekilde, aşağı taraftaki bölgelerden birinin dar bir sokağında bulunan büyük, eski bir ev bana miras kaldı; bir zamanlar oldukça şık, parlak salonlar ve gelin odalarıyla doluydu fakat şimdi çoğunlukla sayım odaları ve depolara dönüşmüştü. Koltukların yerini balyalar ve kutular almıştı; kasa ve hesap defterleri, bir zamanlar nefis kahvaltı ekmeklerinin üstüne yağ sürüldüğü masaya yayılmıştı. O eski böl-gelerde, eski muhteşem günler geçmişti.

Yine de, tuhaf bir şekilde bana verilen bu eski evde, geçmiş günlere ait eserler hâlâ duruyordu. Hem de tek bir tane değildi. Depo alanlarının ortasında, birkaç yapı daha duruyordu. Sokağın dönüşümü henüz tamamlanmamıştı. Eski İngiliz rahip ve rahibeleri gibi, yağmalanan evlerinin kalıntıları arasında dolaşan, mahallelerini terk etmemiş, edememiş, edemeyecek birkaç garip, yaşlı beyefendi ve hanımefendi vardı. Bir baharda, beyaz çiçekli bahçemden çıkarken, kendi beyaz saçlarımın ve beyaz fildişi-başlı bastonumun da

o boş boş dolaşan gruba, bölgelerinin iyileştiğini hayal eden o zavallı, yaşlı ruhlara katıldığını düşündüm.

Eski evde yıllardır bir mal sahibi oturuyordu; zaman zaman sürekli değişen kiracılara da verilmişti; yaşlı, düşkün kasabalılara, esrarengiz münzevi insanlara ya da geçici, ne olduğu belli olmayan yabancılara.

Evin dış cephesinin maruz kaldığı bazı ucuz yenilemelere rağmen – yüksek basamakların tepesini taçlandıran eski sundurmayı kaldırıp yerine tamamını örten, geniş kenarlı bir gölgelik yapılmasına; orijinal, ağır panjurların yerine (güneş ve ay ışıklarının kapalı odalara girmesi için her birinin üst tarafı hilal şeklindeydi) süslü jaluziler koyulmasına – evin ön tarafının, sanki modernlik eski halini suistimal etmemiş gibi sergilediği uyumsuz görüntüye rağmen; yine de hiçbir şey değiştirilmeden ya da çok az şey değiştirilerek kullanılabilirdi. Bodrum katları, kararmış tuğlalardan oluşan büyük, çirkin sandıklarla doluydu, Tapınak Şövalyelerinin eski mezarları gibi görünüyordu. Üst tarafta birinci katın tahta zemini, zamanla daha güzel bir renge bürünmüş kızıl meşe kerestelerindendi. Bu keresteler o kadar genişti ve o kadar sık dizilmişti ki bu geniş bodrum katlarında yürümek, bir savaş gemisinin silah güvertesinde yürümek gibiydi.

Evdeki bütün odalar, tahta pervazlarıyla, lambri kaplamalarıyla, üstüne tuhaf bahçe ve hayvan resimleri oyulmuş şömine raflarıyla tıpkı doksan yıl önceki gibi duruyordu. Rengi solmuş duvar kâğıtları XVI. Louis zamanlarının desenlerini hâlâ koruyordu. En büyük salondaki (daha küçük olan diğer iki salondan ayırmak için kızlarım buraya misafir odası demişti, ama ben ayrımın çok da gerekli olduğunu

düşünmüyordum) duvar kâğıtları çok süslüydü. Böyle bir duvar kâğıdının sadece Paris'ten – hakiki Versay kâğıdı – gelmiş olabileceğini hemen anladık, Marie Antoinette'in özel odasına döşenebilecek türden bir duvar kâğıdıydı. Kocaman gül demetlerinin böldüğü (kızım Biddy bunların soğan olduğunu söylemişti ama eşim hemen Biddy'ye doğrusunu öğretti) büyük elmas dörtgenlerinden oluşuyordu; bu dörtgenlerin arasında, büyük bir balıçe kafesindeki gibi, en gösterişli kuşların mükemmel çizimleri vardı; papağanlar, Amerika papağanları ve tavus kuşları, çoğunlukla tavus kuşları. Kuşların gerçek Prens Esterhazy'si. Fakat bu eski evin kuzey tarafı tuhaf bir görüntü sunuyordu; yarı yosunlu ve yarı küflü; yaşlı orman ağaçlarının, genellikle yosun tutan ve içerden çürümenin ilk başladığı yer olan kuzey tarafları gibiydi. Kısacası, tavus kuşlarının esas ihtişamı, odanın kuzey tarafındaki saçaklardan yavaşça süzülen ve ilk kata kadar ulaşan küçük bir sızıntı yüzünden sönükleşmişti. O dönemde bu evde oturan saygısız kiracılar bu sızıntıyı durdurmayı uygun bulmamış ya da daha ziyade sıkıntıya girmeye değmeyeceğini düşünmüştü çünkü tavus kuşu salonunda sadece yakacaklarını saklamış ve kıyafetlerini kurutmuşlardı. Bu yüzden parlak kuşlar, sanki gösterişli tüyleri bir toz sağanağının altında ıslanmış gibi görünüyordu. Parıltılı kuyrukları hazin bir biçimde kararmıştı. Fakat yine de sabırla ve memnuniyetle, bazı yerlerde canlılıklarını korumuş, kötü kaderlerinin acısını saklamış gibi görünüyorlardı; biçimlerinden hâlâ gerçek bir zarafet akıyordu, hâlâ tatlı bir dalgınlıkla solmuş kulübelerinde günlerdir, yıllardır düşünüyormuş gibi görünüyorlardı. Ailem

sürekli, Biddy'nin deyimiyle tavuk tüneklerini kaldırmamı ve duvarları güzel, kibar, krem rengi duvar kâğıtlarıyla kaplamamı istese de, bütün yakarışlara ve diğer şeylere karşı hoşgörülü olmama rağmen buna razı olmadım.

Ama eski tavus kuşu salonunun ya da güller odasının (iki isim taktım) bozulmasına en çok da konağın eski sahiplerinden biriyle olan alakasından dolayı izin vermedim, tatlı Jimmy Rose.

Zavallı Jimmy Rose!

En eski ahbaplarımdan biriydi. Öleli çok olmamıştı; ben ve diğer iki yaşlı dostumuz at arabasını almış ve sade bir törenle mezarına kadar ona eşlik etmiştik.

Jimmy makul bir servetle doğmuş bir adamdı. Gençliğinde fevkalade yakışıklıydı; iri yarı ve erkeksiydi, parlak mavi gözleri, kahverengi kıvırcık saçları ve sanki kırmızıya boyanmış yanakları vardı; fakat bu, hayatın verdiği zevkle derinleşmiş sağlığının yüzüne yansımasıydı. Doğuştan, kadınların gözdesiydi ve bir-çok seks hayranı gibi, mihrapta kendini bile bile feda ederek özgürlüğünden vazgeçmedi.

Büyük ve soylu bir işten elde ettiği servetinin yanı sıra – büyük Floransalı tüccar Muhteşem Cosmo'nunki gibi bir iş – eğlendirmeyi de çok severdi. Uzun bir zaman, onun verdiği yemekler ve partiler, New York'ta verilen partileri gölgede bırakmıştı. Olağanüstü neşesi; kıyafetlerinin şaşaası; parlak zekâsı; göz alıcı avizeler; sonsuz sohbet kaynağı; Fransız mobilyaları; misafirlerini karşılayışı; cömert yüreği ve sofrası; asil incelikleri ve mükemmel şarapları; bütün bunlar kalabalıkları Jimmy'nin evine çekmeyip de

ne yapardı? Kış toplantılarında onun ismi listenin en başında olurdu. James Rose, Esq. Park'taki çok başarılı aktörlere verilen ödül takdimlerinde ya da savaş alanındaki çok başarılı generallere verilen kılıç ya da silah takdimlerinde en önemli adamdı. Ayrıca güzel şeyleri çok güzel söyleyebildiği için hediyeyi vermek için o seçilirdi.

"Efendim," dedi, Broadway'de büyük bir salonda, General G–'ye turkuaz renginde bir tabanca seti uzatırken, "Efendim," dedi Jimmy, Kastilya aksanı ve hoş bir gülümsemeyle, "muhteşem zaferlerinizin hepsini saysaydık burada daha fazla turkuaz set olurdu."

Ah Jimmy, Jimmy! İltifatlarda o kadar başarılıydın ki! Ama esas zevk veren şey, içini süslediğin her şeyde bir gizli anlamının olmasıydı. Ve bu durumda ödünç alınmış zekâdan dolayı kim sana serzenişte bulunabilirdi? Gerçekten ödünç alınmış olsa bile? Diğer bir deyişle bu, başkasının sözlerini çalmak anlamına gelebilirdi ama bu dünyadaki insanların çoğu övgü dolu sözleri çalmazdı.

Ama zaman değişti. Zaman, mevsimlerin gerçek hırsızı.

Bu çılgın müsriflik, işinde ani başarısızlıklara sebep oldu. İşleri incelendiğinde, Jimmy'nin on beş şilinden fazla ödeme yapamadığı ortaya çıktı. Fakat yine de eksiklik zamanla telafi edilebilirdi – tabii ki Jimmy'yi beş parasız bırakarak – eğer bir kış fırtınasında Çin'den gelen iki gemisi Sandy Hook açıklarında kaybolmasaydı.

Jimmy mahvolmuştu.

Yıllar önceydi. Ben o zaman kasabada oturuyordum ama yıllık ziyaretlerimden biri dolayısıyla şehre

inmiştim. Dört ya da beş gün önce Jimmy'yi evinde görmüştüm, sonrasında da ipek kumaşlar içinde bir kadın tarafından verilen bir eğlencenin kapanışında konuşurken duydum: "Asil ev sahibimiz; yüzünde açan çiçekler kalbindekiler gibi sonsuza dek solmasın!" Ve onlar, oradaki hanımefendiler ve beyefendiler kadehlerini büyük bir neşeyle ve içtenlikle kaldırmıştı. Jimmy'nin gözlerinde nazik, gururlu ve minnettar gözyaşları vardı, parıltılı yüzlere ve bir o kadar parıltılı kadehlere bir melek gibi bakıyordu.

Ah! Zavallı, zavallı Jimmy – Tanrı hepimizi korusun – zavallı Jimmy Rose!

İşte bundan dört ya da beş gün sonra, kötü haberi duydum. Bir kar fırtınasında, Jimmy'nin Battery'deki evinden çok da uzak olmayan Bowling Green'den geçiyordum. Jimmy'nin masasında tanıştığım bir beyefendiyi boş boş dolaşırken gördüm – hanımefendi kadehini kaldırınca heyecanla ayağa kalkan ilk kişi olduğu için bu adamı hatırladım, kaldırdığı kadehinde gözündeki yaştan daha fazla şarap yoktu.

Bu iyi beyefendi Bowling Green'de gümüş-başlı bastonunu sallayarak yürürken beni gördü ve durdu: "Ah, genç adam, geçen akşam Jimmy'nin bize verdiği şarap eşsizdi. Daha fazla olmayacak ama. Haberi duydun mu? Jimmy patladı. Seni temin ederim temiz bir kaza. Gel kahve içmeye gidelim de sana her şeyi anlatayım. Bir şişe kırmızı şarap eşliğinde bu akşam Cato'nun evinde bir kızak partisi ayarlayacağız. Hadi gel."

"Teşekkür ederim," dedim, "ben – ben – ben meşgulüm."

Hemen fırlayıp Jimmy'nin evine gittim. Onu sor-

duğumda, kapıdaki adam efendisinin evde olmadığını; nerede olduğunu bilmediğini; kırk sekiz saattir eve gelmediğini söyledi.

Tekrar Broadway'e yürüdüm ve yoldan geçen tanıdıklara sordum. Ama herkes haberi doğrulasa da, kimse Jimmy'nin nerede olduğunu bilmiyor ve umursamıyor gibi görünüyordu. Sonra bir tüccarla karşılaştım, Jimmy'nin, enkazdan güçlükle topladığı bir miktar parayla kimsenin bilmediği bir yerlere gitmiş olabileceğini ima etti. Gördüğüm diğer adam – o da çok zengindi – Jimmy'nin ismini söylediğimde çok öfkelendi. "Alçak herif; tam bir hovarda, Jimmy Rose! Ama peşinde adamlarım var." Sonrasında bu öfkeli beyefendinin, Jimmy'nin başarısızlığı yüzünden yetmiş beş dolar, yetmiş beş sent kaybettiğini duydum. Fakat diyebilirim ki onun Jimmy'nin evinde yediği yemekler bundan daha çok tutardı çünkü bir şarapçıydı ve Jimmy'nin getirttiği şaraplar bir servete mal olurdu. Aslında, şimdi hatırlıyorum da, bu orta yaşlı adamı birden çok kez gözlemlemiştim; Jimmy'nin yemeklerinin sonuna doğru masada oturup yüzü sevinçle parlayan Jimmy'yle konuşuyormuş gibi yapardı ama bu sürede, huzursuz bir sabırsızlık ve telaşla pahalı şaraptan içerdi, sanki şimdi, hazır Jimmy'nin cömert güneşi batmışken, fırsatını değerlendirmek istiyordu.

Nihayet hikâyelerdeki gizli ya da söylenmemiş şeyler ve tanınmış insanların alışkanlıkları hakkında olağanüstü bilgiye sahip olmasıyla bilinen biriyle karşılaştım. Bu adama Jimmy'nin nerede olabileceğini sorduğumda, beni kalabalıktan uzaklaştırıp Trinity Church parmaklıklarının yanına götürdü ve fısıldadı:

Jimmy bir gece önce C– Caddesi'ndeki bir süredir boş olan eski evine gitmişti. Şu an hâlâ orada saklanıyor olabilirdi. Evin yerini tam olarak öğrendikten sonra adımlarımı o yöne çevirdim ve sonunda güller odasının olduğu evin önünde durdum. Panjurlar kapalıydı ve üstlerini örümcek ağları sarmıştı. Buranın kasvetli, terk edilmiş bir havası vardı. Yerdeki kar süpürülmemişti, verandada yığılı kalmıştı, ayak izleri de yoktu. İçerideki her kimse, kesinlikle yalnız ve terk edilmiş biriydi. Sokakta çok az insan vardı; çünkü o zamanlarda bu sokağın modası geçmiş ve ticaret henüz rakibinin yerini kapmamıştı.

Kaldırımdan bir süre eve baktıktan sonra hafifçe kapıya vurdum. Cevap yoktu. Biraz daha sertçe vurdum. Kimse gelmedi. Hem kapıyı çaldım, hem de zile bastım; hâlâ tepki yoktu. Çaresizce oradan ayrılacaktım ki son çare olarak seslenmeye başladım, kapı tokmağını tüm gücümle zorladım. Sonra durdum; sokakta birkaç tuhaf pencere açıldı, birkaç tuhaf yaşlı insan kafalarını uzatıp merakla bu gürültülü yabancıya baktı. Sanki şimdi sessizliğinden korkan belirsiz, kısık bir ses anahtar deliğinden bana sesleniyordu.

"Sen kimsin?" dedi.

"Bir dost."

"O zaman giremezsin," dedi ses, öncekinden daha belirsizce.

Aman Tanrım! Bu Jimmy Rose değil, diye düşündüm. Burası yanlış ev, yanlış yönlendirildim. Ama yine de emin olmak için tekrar konuştum.

"Jimmy Rose içeride mi?"

Cevap yoktu.

Tekrar konuştum:

"Ben William Ford; bırakın gireyim."

"Hayır, yapamam, yapamam! Herkesten korkuyorum."

Bu Jimmy Rose'du.

"Bırak gireyim, Rose; beni içeri al, dostum. Ben senin dostunum."

"Almayacağım. Artık kimseye güvenemem."

"Bırak gireyim, Rose; en azından bir kişiye güven, bana."

"Git buradan, yoksa–"

Bu sözlerden sonra büyük kilidin arkasından bir tıkırtı duydum, bir anahtar sesi değildi, sanki küçük bir boru anahtar deliğine sokulmuştu. Çok korktum, ayaklarımın gidebildiği kadar hızlı bir şekilde oradan kaçtım. O zamanlar ben genç bir adamdım, Jimmy de kırkını geçmemişti. Yirmi beş yıl sonra onu tekrar gördüm. O nasıl bir değişimdi! Çökmüş, küçülmüş, zayıflamış, çaresizlik içinde ve insanlardan kaçarak öfke dolmuş birini görmeyi – belki de görmemeyi – beklerken – hayret! Yüzünde eski İran gülleri açmıştı. Yine de bir sıçan kadar zavallı; sefalet içinde bir zavallı; düşkünler evine düşecek kadar fakir; ince, eski püskü, yamalı ceketiyle dolaşan bir yoksul; süslü kelimeleriyle zengin olan bir yoksul; nazik, gülümseyen, soğuktan titreyen bir beyefendi.

Ah, zavallı, zavallı Jimmy – Tanrı hepimizi korusun – zavallı Jimmy Rose!

Felaketinin başlangıcında, bir zamanlar sadık arkadaşları olan alacaklılar onu hapse attırmak için takip etse de; onlardan ve insanlardan kaçmak için gidip terk edilmiş bir eve sığınsa da; ve orada, yalnızlığında biraz delirmiş olsa da, zaman ve mevsimler onu

sakinleştirmiş, akıl sağlığını kaybetmemişti. Belki de Jimmy hiçbir sebeple insanlardan nefret edemeyecek kadar iyi ve nazik bir adamdı. Ve şüphesiz insanlardan kaçmak bile Jimmy'ye günah gibi görünmüştü.

Bazen görev duygusu insanı kötü bir talihe sürükler. Daha da acı olan, bir zamanlar onu zenginlerin en zengini ve neşelilerin en neşelisi olarak tanıyan insanlar tarafından perişan bir haldeyken görülmektir. Ama Jimmy bunu yaptı. Kader onu bir anda mahvetmeden, yavaş yavaş dibe çekti. Bilinmedik bir kaynaktan yetmiş dolar civarında bir geliri vardı. Anaparaya hiç dokunmadan, idareli kullanarak faiziyle yaşamayı başardı. Bir tavan arasında yaşıyor, yiyecek ihtiyacını burada karşılıyordu. Eğer başkalarının masalarından başka bir şey almadıysa her gün bir öğün yiyordu – yemek ve süt. Genellikle, sıçanların kemirdiği manşetlerinin kenarlarına, o korkunç görüntüyü saklamak için dikilmiş yırtık kadife parçaları olan eski ceketini ve aynı yamanın uygulandığı pantolonunu giyip çay saatinde eski bir dostuna uğrardı. Pazar günleri her zaman güzel bir evde yemek yemeye dikkat ederdi.

Görünüşe göre, kötülükten uzak ama kaderin küçük düşürdüğü ve sadece merhamet edilebilecek biri olarak görülmüyorsa, hiç kimse bu hayatta ceza almadan yaşayamazdı. Evine yemeğe gelenler iyilikten pek nasibini almamıştı çünkü çay ve ekmek yardımı için gelen, açlıktan ölen beyefendiyi içeri almamışlardı. Onu her gün kapı kapı dolaşıp yardım dilenmekten kurtaracak bir miktar parayı aralarında toplasalardı biraz değerli olabilirlerdi.

Ama en dokunaklı şey, yanaklarındaki o güllerdi; dondurucu soğukta o kıpkırmızı güller. Nasıl açtı o

güller; yemek, süt ya da çay ve ekmek onları büyütmüş olabilirdi; ya da o boyamış olabilirdi; öylesine açmak için nasıl bir tuhaf büyü yapılmıştı; hiçbir insanoğlu bunu bilemiyordu. Ama onun yanaklarında güller açmıştı. Ve güllerin yanında, gülümsemesi vardı. Her zaman gülümserdi. Onu çaya davet edenler, onun kadar gülümseyen bir misafir daha bilmezdi. Zengin zamanlarında Jimmy'nin gülüşü çok meşhurdu. Şu anda üç kat daha meşhur olmalıydı.

Nereye çaya gitse, kasabanın bütün haberleri onda olurdu. Sık sık okuma salonlarına giderek Avrupa meselelerini ve yerli yabancı edebiyatı takip ederdi. Ve teşvik edildiğinde, bunlar hakkında konuşurdu da. Ama her zaman teşvik edilmezdi. Jimmy çoğu eve çay saatinden on dakika önce uğrar ve yine çay saatinden on dakika sonra ayrılırdı; daha fazla durmasının ev sahibinin rahatını ve huzurunu bozacağını iyi bilirdi.

Cömertçe sunulan çayı bardak bardak içişini, leziz ekmek ve tereyağını yiyişini izlemek ne kadar da üzücüydü. Akşam yemeği saatinin geç olması ve yemek bolluğu sebebiyle, Jimmy hariç kimse ekmek ve tereyağına dokunmaz ya da bir bardaktan fazla Souchong çayı içmezdi. Ve bunu çok iyi bilen zavallı Jimmy açlığını gizlemeye, bir yandan da gidermeye çalışırdı; şen şakrak ev sahibesiyle sohbete devam etmeye çalışır, dalgın bir havayla lokmaları ağzına atar, sanki açlıktan öldüğü için değil de sadece ayıp olmasın diye yiyormuş gibi yapardı.

Zavallı, zavallı Jimmy – Tanrı hepimizi korusun – zavallı Jimmy Rose!

Jimmy nazik davranışlarından da vazgeçmemişti. Ne zaman masada kadınlar olsa, kesin güzel sözler

duyarlardı; fakat Jimmy'nin yaşamının sonuna doğru, genç bayanlar onun iltifatlarının demode olduğunu, fötr şapka ve sade kıyafetleri çağrıştırdığını – hayır, yaşlı tefecinin omzundaki şeritleri ve kılıç kayışını çağrıştırdığını düşünmüştü. Çünkü Jimmy'nin hitabında hâlâ bir tür askeri hava vardı; geçmiş başarılı günlerinde, diğer birçok şeyin yanında, Devlet ordusunda bir generaldi. Bu ordunun generalliklerinde bir talihsizlik var gibi görünüyordu. Ah! Eskiden ordu generali olan, sonradan yoksullaşan birkaç beyefendi daha hatırlayabiliyorum. Bunun neden böyle olduğunu düşünmeye korkuyorum. Gayri askeri bir kalbi olan – yumuşak, nazik bir kalbi – bir adamın askeri eğitimi, zayıf ve beyhude bir gösteriş aşkının belirtisi midir? Ama büyük ihtimalle öyle değildir. Her halükârda, böyle olmayanları ahlâk bakımından değerlendirmek kaba ve uygunsuzdur.

Jimmy'nin ziyaret ettiği evlerin sayısı o kadar fazlaydı ki, ya da çok hoş karşılanmadığı evlere gittiği zamanlara o kadar dikkat ediyordu ki, bazı konaklara yılda sadece bir iki kez uğruyordu. Ve her yıl daha da serpilmiş olan Bayan Frances ya da Bayan Arabella'yı görünce, eski püskü ceketinin içinde samimiyetle eğilir, yumuşak, beyaz elleriyle onun ellerini nazikçe tutar ve şöyle derdi: "Ah, Bayan Arabella, bu mücevherler bu parmaklarda parıldıyor; ama daha parlak görünebilirlerdi, eğer gözlerinizdeki elmaslar izin verseydi!"

Yoksullara verecek paran olmasa da Jimmy, hâlâ zenginlere verecek sadakan vardı. Çünkü köşedeki ağacın altındaki dilenci ne kadar ekmek peşindeyse, kibirli bir kalp de bir o kadar iltifat peşindedir. Zenginler doymak bilmez tokluklarıyla, yoksullar da bit-

mek bilmez sefaletleriyle bizimledir. Sanırım Jimmy Rose böyle düşünüyordu.

Ama bütün kadınlar kibirli değildir ya da sadece bir parça meyillidir ve bunu iyi yürekliliğiyle telafi eder. Jimmy'nin gözlerini kapatan da böyle tatlı bir kızdı. Varlıklı bir meclis üyesinin kızıydı, Jimmy'yi iyi tanırdı ve son günlerinde onunla ilgilendi. Son hastalığı süresince, kendi elleriyle ona jöleler ve tatlılar götürdü; tavan arasında ona çay yaptı ve zavallı yaşlı adamın yatağında dönmesine yardım etti. Ve sen bunu hak etmiştin Jimmy; o güzel yaratığın ellerini, yaşlı gözlerinin bir kadının şefkatli parmakları tarafından kapatılmasını hak etmiştin çünkü sen hayatın boyunca, zenginlikte ve fakirlikte, her zaman kadınların ezili gözdesi olmuştun.

Bu genç bayanın yardımları ve zavallı Jimmy'nin bunları kabul edişiyle alakalı küçük bir olaydan bahsetmeli miyim bilmiyorum. Ama ikisine de bir zararı yok; o yüzden anlatacağım.

Tesadüf eseri kasabadaydım ve Jimmy'nin hastalığını duyunca onu görmeye gittim. Ve orada, ıssız tavan arasında onunla ilgilenen sevimli kadını gördüm. Bir ziyaretçinin geldiğini görünce oradan ayrıldı, beni Jimmy'yle yalnız bıraktı. Leziz yiyecekler ve iyi dileklerde bulunmak isteyen kimselerin ciddi durumdaki hastalara gönderdiği türden birkaç kitap getirmişti. Ölüm döşeğinde olduğu düşünüldüğü için duyduğu nefret miydi yoksa durumundaki çaresizliğin getirdiği doğal bir aksilik miydi bilmiyordum ama nazik kız oradan ayrıldıktan sonra Jimmy son kalan gücüyle kitapları odanın en uzak köşesine fırlattı ve homurdandı: "Bana neden bu eski, üzücü şeyleri getiriyor?

Beni yoksul mu zannediyor? Bir beyefendinin kalbini Fukara Yakısı'yla iyileştirebileceğini mi düşünüyor?"

Zavallı, zavallı Jimmy – Tanrı hepimizi korusun – zavallı Jimmy Rose!

Tamam, ben yaşlı bir adamım ve sanırım, döktüğüm bu gözyaşları ihtiyarlığımın parçaları. Ama Tanrı'ya şükürler olsun ki artık Jimmy'nin kimsenin merhametine ihtiyacı yok.

Jimmy Rose öldü!

Bu arada, tavus kuşları salonunda otururken – onun kısık sesinin beni tabancayla tehdit ettiği odada – onun verdiği tuhaf dersi düşünmek zorundayım; o neşeli, gösterişli asilzade hayatından sonra sadece hayata devam edebildiği için mutlu olabilen, bir zamanlar Sör Guy gibi şarap ve geyik etiyle ziyafet çeken biriyken sonrasında küstah, çay ve ekmek için mermerleri ve maunları dikizleyen bir adam olmuştu.

Ve ne zaman duvardaki o görkemli tavus kuşlarının solmuş ihtişamına baksam, Jimmy'nin eski parlak ihtişamını yitiren değişimi anımsıyorum. Ama ne zaman o ebedi gül demetlerine baksam, mahvolmuş Jimmy'nin yanaklarında açan o ölümsüz gülleri anımsıyorum.

Bütün acımasız geçmiş unutuldu, Tanrım Jimmy'nin güllerini sonsuza kadar yaşatsın!

KAZKAFALAR

Deniz seferlerimde arkadaşlarımla ilgili yazdığım yazılarda, Kazkafalar denen o tuhaf insanlardan bazen sıradan tanıdıklar, bazen de gemi arkadaşları olarak bahsettim. Bu tür imalar oldukça doğal ve kolaydı. Mesela, birinin iki Hollandalı ya da iki Hintli demesi gibi ben de iki Kazkafa derdim. Aslında, ben Kazkafaları çok iyi tanıdığım için, dünyanın geri kalanı da tanıyor gibi geliyordu. Ama öyle değildi. Öğrencilerim "Nedir bu Kazkafa?" dercesine gözlerini açmıştı. Onları aydınlatmak için sürekli kendi sözümü kesmek zorunda kalmış ve hikâyelerime zarar vermiştim. Bu sıkıntıyı düzeltmek için, bir arkadaşım üstü kapalı bir şekilde, Kazkafalar hakkında bir yazı yazmayı ve yayımlamayı tavsiye etti. Bu yerinde tavsiyeden şu notlar çıktı:

Kazkafa kelimesi, Portekizli kelimesinin yozlaşmış hali olan Portekaz'ın denizciler tarafından oluşturulmuş halidir. İsim değiştirilince, ırk da bozulmuştu. Yaklaşık üç yüz yıl önce birkaç Portekizli mahkûm, bir koloni halinde Fogo'ya gönderildi; burası Afrika'nın kuzeybatı kıyısında, Yeşil Burun Adaları'ndan biriydi,

önceden terbiye düzeyi yüksek, fakat itibar ve ahlak düzeyi oldukça alçak, siyahi yerli bir ırkın bulunduğu bir adaydı. Zamanla, bu ırkın birleşen nesilleri en öndeki savaşçılar olarak kullanıldı ve o zamandan beri Kazkafalar denilen insanların ataları çürük ya da kasvet artığı olarak kaldı.

Bütün insanlar arasında en çok denizcilerin güçlü önyargıları vardır, özellikle de ırk konusunda. Dar görüşlülerdir. Daha değersiz bir ırk, değersiz bir gemici onların arasında yaşarsa, aşağılamalarında sınır yoktur. Şimdi, birazdan da söyleneceği üzere, suyla haşır neşir bir doğaları olsa da Kazkafalar, niteliklere gelince, çok da iyi denizciler değildir. Kısacası, Kazkafa kelimesi denizciler tarafından tamamen bir hakaret olarak bulunmuştur; Portekaz kelimesinin kendisi bir kınamayken, o kelimenin üstü kapalı ana fikri olan Kazkafa'nın, onun bir derece daha şiddetlisi olduğu buradan çıkarılabilir – gülyağı ve gülsuyu gibi. Bazen, huysuz, yaşlı bir denizci, asabiyetini talihsiz, becerik-siz bir gemi arkadaşına gösterdiğinde, o sözcüğü kullanarak azarlaması müthiştir: Kazkafa-a-a-a-a!

Fogo Adası'na oradaki volkandan dolayı Ateş Adası deniyordu. Sayısız miktarda taş ve kül kustuktan ve etrafa dağılmış cömertliği bittikten sonra, sonunda işi de tamamen durdurmuştu. Fakat volkanın, zamanındaki savurganlığı sayesinde, Fogo toprakları, tozlu bir günde, yeni yapılmış bir makadam yol gibi görünebiliyor. Çiftlikler ve bahçelerden ayrı olarak, burada yaşayanların temel yiyecekleri, tutmakta uzman oldukları balıktır. Ama bununla birlikte, çoğu adalı tarafından bir tür pastil gibi görülen peksimeti de zevkle yerler.

Kazkafalar genellikle zayıftır (bunu kabul ederler) ama duruma göre ağır işe, uzun yola ya da kötü kullanıma dayanabilecek güçlü olanlar da nadiren aralarından çıkar. Aslında, bilimsel bir görüşe göre, Kazkafalarda genel olarak doğuştan gelen bir zor zamanlara uyunı sağlama becerisi olduğu görülür. Bu, tecrübeleriyle de desteklenen bir teoridir; ayrıca, Doğa'nın onları bu tecrübeler için hazırlarken gösterdiği yardımsever ilgi, Quaker Fox'un kendini hazırladığı acımasız dünyadaki büyük engellere karşı onları baştan ayağa sert deriyle kaplar. Diğer bir deyişle, Kazkafalar asla mecazen 'hassas' ile ifade edilen, aşırı derecede zayıf bir duyarlığa sahip değildir. Fiziksel ve ruhsal özellikleri tamamen zıttır. Kazkafalar boğazına düşkündür ama hayalgücü çok azdır; göz yuvarları büyüktür ama sezgileri küçüktür. Kıtır kıtır bisküvi yerler ama hislerden kaçınırlar.

Genel görüntüleri karışıktır; saçları da; midelerıyle karşılaştırıldığında ağızları orantısız bir biçimde geniştir; boyunları kısadır ama kafaları yuvarlak, dolgun ve iyi bir zekânın göstergesidir.

Siyahlar gibi Kazkafaların da kendilerine has bir kokusu vardır; yelkovan kuşununki gibi vahşi, deniz gibi, cesur bir koku. Etleri, av eti gibi sert ve yağsızdır.

Dişleri, tereyağı-dişli dediğimiz türdendir; güçlü, dayanıklı, kare ve sarı. Oğlak dönencelerindeki yağmurlu, sıkıcı havalarda daha iyi bir sohbet için ne diyeceğini bilmeyen kaptanlar arasında, onların dişlerinin etobur mu yoksa otobur mu ya da ikisi için de mi amaçlandığı hakkında tartışmalar olurdu. Ama adadayken Kazkafalar ne et ne de ot yerdi, bu yüzden bu soru gereksiz görünürdü.

Kazkafaların yerel giysileri azdır. Kafaları doğuştan örtülü olduğu için, şapka takmazlar. Dalgalar arasında yürümeye alışkın oldukları için, ayakkabı giymezler. İşlerine yarayan, sert topukları vardır, bu topuklardan gelecek bir tekme neredeyse vahşi bir zebranınki kadar tehlikeli olabilir.

Portekiz'in denizcilikle uğraşan insanları arasında tanınsa da, Kazkafalar çok yakın bir zaman öncesine kadar denizcilikle uğraşan Amerikalıların aklına bile gelmemişti. Onları ilk kez, yaklaşık kırk yıl önce Nantucket gemilerimizin kaptanlarından bazıları tanıdı; kendi vatanlarındaki adam noksanlığı yüzünden tayfalarında oluşan boşlukları doldurmak için yolculuk sırasında Fogo'ya uğramayı alışkanlık haline getirmişlerdi. Yavaş yavaş bu âdet süreklilik kazanmaya başladı, şu anda gemilerdeki her üç balina avcısından biri Kazkafadır. Talep görmelerinin bir sebebi de şudur: yabancı bir gemiye binen tecrübesiz bir Kazkafa asla ücret istemez. Bir peksimete gelir. Ücret nedir bilmez, arada bir savrulan ekstralarla beraber her ay günü gününe bol miktarda tokat ve yumruk alır. Fakat her şeye rağmen, ısrarla Kazkafaların haklarını almadıklarını söyleyerek, onlara uygulanan yanlılıktan etkilenen kimseler de vardır.

Uysal hizmetleri bu kadar ucuza elde edildiğinden, bazı kaptanlar Kazkafa gemicilerinin hem fiziksel hem de zihinsel olarak her şekilde tercih edilebilir olduğunu ve Amerikalı gemicilerden daha üstün olduklarını iddia eder – aynı kaptanlar, Amerikalı denizcilerin de, eğer onlara iyi davranılmazsa ciddi sıkıntılar yaratmaya meyilli olduklarından şikâyet eder.

Fakat en coşkulu hayranları bile denize yalnızca

Kazkafalarla açılmanın mantıklı olmadığını düşünür – acemi bir Kazkafa en acemi çaylaktır. Ayrıca, ayaklarının halat işlerindeki beceriksizliği yüzünden, az denemeyecek sayıda acemi Kazkafanın ilk karanlık ve fırtınalı gecede denize düşmesi normaldir; o kadar ki, akılsız sahipleri bir kaptana ısrarla acemi bir Kazkafa tayfası önerdiğinde, her ihtimale karşı iki katı Kazkafa gönderir.

Kazkafalar her zaman gemiye binmeye hazırdır. Biri onların adasına gidip parmaklıklardan bir bisküvi gösterse, kıyıyı onlarla doldurabilir.

Fakat birçok Kazkafa gemiye binmeye her zaman hazır olsa da, onları öylece gemiye almak doğru değildir. Kazkafalarda bile bir seçim vardır.

Elbette Kazkafaların özel bir doğası olduğu gibi kendi kabukları da vardır. Kazkafaları tanımak için – yerinde yargılara varmak için – onları incelemek gerekir, nasıl atları tanımak ve onlar hakkında yargılara varmak için onları incelemek gerekiyorsa. Atları ve Kazkafaları anlamak çoğu zaman basittir, ikisinde de yaratığın bilgisi sezgiyle gelmez. Bu yüzden, o cahil genç kaptanların, ilk yolculuklarında, hiçbir hazırlayıcı bilgi vermeden ya da bir Kazkafa jokeyinden işe yarar tavsiyeler almadan Fogo'da onları gemilerine bindirmeleri çok akılsızcadır. Kazkafa jokeyi derken Kazkafalar konusunda bilgi sahibi olan birinden bahsediyorum. Birçok genç kaptan kendi seçtiği bir Kazkafa tarafından denize atıldı ya da yaralandı. Çünkü acemi Kazkafaların genel uysallığına karşın, tecrübeli olanlarda tam tersi olabilir. Akıllı kaptanlar böyle bir Kazkafa almaz. "O yaşlı Kazkafayı istemem!" diye bağırırlar; "o akıllı Kazkafayı; o çok bilmiş Kazkafayı!

Bana acemi Kazkafa getir!"

Fogo'yu ziyaret edecek tecrübesiz kaptanlar için, bir Kazkafayı test etmenin en iyi yolu şu olabilir: doğrudan karşısına geçin, üç adım mesafe yeterli, böylece gözler Kazkafayı baştan kıça kadar tarayabilir, tek bakışta bütün yapısı ve şeklini görebilirsiniz – kafası nasıl görünüyor, onu iyi taşıyor mu; kulakları çok mu uzun? Cıdağı nasıl? Bacaklarının üzerinde dimdik duruyor mu? Dizlerinde Belşazzar belirtileri var mı? Göğüs bölgeleri nasıl duruyor vs. vs.

Böylece baştan aşağı kontrol edin. Geri kalanı için yaklaşın ve gözbebeğinizin ortasıyla Kazkafanın gözünün içine bakın, bir göztaşı gibi, hafifçe ama düz bir şekilde onun gözünün içine kayın ve eğer varsa, hangi ahlaksızlık noktası ve ışığının ortaya çıktığına dikkat edin.

Bunların hepsi ve daha fazlası yapılmalıdır: ama yine de, en iyi yargıç bile kandırılabilir. Ama taşımacı, asla kendisi de bir Kazkafa olan bir aracıyla görüşmemelidir. Çünkü böyle biri tecrübeli bir Kazkafa olacaktır, acemi Kazkafaya, süvarinin gözüne girmek için neleri saklayıp neleri göstermesi gerektiğini ve tabii ki, fiziksel ve ahlâki mükemmeliyete çok önem verdiğini söyleyecektir. Bu aracılardan birine güvenmekle yapılan düşüncesizlik, kasaba halkının kaptana Fogo'daki en becerikli Kazkafalardan biri olarak tavsiye ettiği olayda görüldü. Savaşçı gemisindeki adamların pantolonlarından giymiş, alışılmadık biçimde donanımlı, dimdik ve sapasağlam duruyordu. Evet, o anda çok fazla dolaşmadı. Ama bu çekingenliğindendi. İyiydi. Onu gemiye aldılar. Ama yolculuğun daha ilk başında, Kazkafa geride kaldı. Gelip bakınca, iki bacağının da

şiştiği görüldü; fil hastalığı vardı. Uzun bir yolculuktu. Hurda kadar işe yaramaz, limanlarda kıyıya inmesi yasak olan bu fil Kazkafa sürekli bisküvi kıtırdatarak üç yıl boyunca bütün dünyaya taşındı.

Buna benzer tecrübelerle akıllanmış, Nantucket'lı yaşlı Kaptan Hosea Kean bir Kazkafayı gemiye alırken meseleleri şu şekilde hallediyor: Fogo'ya gece iniyor; gemiye binmek isteyen Kazkafanın yeri hakkında gizlice bilgi topluyor; sonra güçlü bir grupla o Kazkafanın arkadaşlarını ve tanıdıklarını başlarına silah dayayarak şaşırtıyor; kulübesinde hiçbir şeyden haberi olmadan yatan Kazkafaya doğru temkinli bir şekilde yaklaşıyor. Kaptan Kean böyle sessizce, böyle birdenbire, böyle habersizce, deyim yerindeyse ailenin göbeğinde Kazkafasını yakalıyor. Bu şekilde, birden fazla kez beklenmedik ifşalar oldu. Herkül gücünde ve Apollo Beldvedere güzelliğinde olduğu söylenen bir Kazkafa evinde zavallı bir halde bulunmuştu; Kaptan Kean'e göre, yalnızlık doğruluğun evidir. Gerçek at, sokakta değil ahırında belli olur, der.

Düzenli beslenen denizcilerin Kazkafaları hor görmesi buridan da destek alır. Denizcilerin dolar istediği yerde Kazkafalar bisküvi için çalışarak fiyatı kırar. Bu yüzden, denizcilerin Kazkafalar hakkındaki önyargıları dikkatle algılanmalıdır. Mesela onların şu alay konusu maymun ceketinin adı, ilk kez Fogo'da görülen kabarık bir giysiden geliyordu. Maymun ceketine genelde Kaz ceketi derler. Ne olursa olsun, Kazkafalar her türlü seslenişe hevesle söylenen bir "Dostum!" kelimesinden başka bir şekilde cevap vermez.

Yapılacak ağır bir iş var ve Kazkafa surat asarak mı dolaşıyor? "İşte benim adamım!" diye bağırır

ikinci kaptan. Nasıl da zıplar. Ama büyük ihtimalle iş bitince tekrar Kazkafa olur. "İşte, Kazkafasın sen Kazkafa-a-a-a!" Aslında bu tahmin edilemeyen bir şey değildir, sadece olağanüstü bir uyarıcı gerektiğinde, sadece içlerinden ekstra bir güç çıkarılması gerektiğinde bu talihsiz Kazkafalar insan ismiyle yüceltilir.

Fakat Kazkafaların zekâsı gelişmiştir. Uzerlerinde, doğruluğu kanıtlanmış bir deney yapılmadı ama geçen yüzyılda genç bir Kazkafanın, önsezileri kuvvetli bir Portekizli deniz subayı tarafından Salamanca Üniversitesi'ne gönderildiği söyleniyor. Ayrıca, Nantucket Quaker'ları arasında, on altı yaşlarındaki beş sevimli Kazkafanın Dartmouth College'a gönderileceğine dair söylentiler var; bu tanınmış, saygın kurum kısmen, vahşi Yerlilerin klasikler ve yüksek matematikte işlerini bitirmek amacıyla kurulmuştu. Uysallıklarının yanında Kazkafaların iki özelliği, zihinsel eğitimleri için umut verici olarak görülebilir; mükemmel hafızaları ve daha da mükemmel saflıkları.

Bu belki de etnograflarda bir Kazkafa görme merakı uyandırır. Ama nasıl bir Çinli görmek için Çin'e gitmeye gerek yoksa, bir Kazkafa görmek için de Fogo'ya gitmeye gerek yoktur. Kazkafalarla limanlarımızda sık sık karşılaşılabilir, ama özellikle Nantucket ve New Bedford'da. Ama bu Kazkafalar, Fogo Kazkafaları değildir. Yani, bunlar acemi Kazkafalar değildir. Bunlar bilgili Kazkafalardır ve bu yüzden, güneşte fena yanmış, sonradan vatandaşlığa kabul edilmiş kimseler olarak görülme ihtimalleri vardır. Birçok Çinli, yeni ceket ve pantolonlarıyla, uzun at kuyruğu saçlarını Genin şapkalarının altına kıvırarak Broadway'de gezinmiş ve eksantrik bir Gürcistan zi-

raatçısı zannedilmiştir. Kazkafalarda da aynı durum vardır; bir yabancının bir Kazkafayı görse bile tanımak için keskin gözleri olmak zorundadır.

Kazkafaların genel anlamdaki incelemesi budur. Daha fazla bilgi için, balina avlayan, zeki, Amerikalı kaptanlara danışın, özellikle de biraz önce bahsedilen, şu anda adresi Pasifik Okyanusu olan, Nantucket'lı Kaptan Hosea Kean'e.

KEMANCI

EVET, benim şiirim lanetli ve ebedi şöhret bana göre değil! Sonsuza dek hiç kimseyim. Dayanılmaz kader!

Şapkamı aldım, eleştiriyi karaladım ve Broadway'e çıktım. Coşkulu kalabalık yakınlardaki bir ara sokakta bulunan, yeni başlamış ve baş palyaçosuyla ünlü bir sirkte toplanıyordu.

Eski dostum Standard oldukça yüksek sesle konuşarak hemen yanıma yaklaştı.

"Ne güzel bir karşılaşma, dostum! Ah! Sorun nedir? Cinayet işlemiyor muydun? Adalet dağıtmıyor muydun? Kızgın görünüyorsun!"

"Sen de gördün, demek ki!" dedim, tabii ki eleştiriyi kastederek.

"Ah, evet; sabah gösterisinde oradaydım. Muhteşem bir palyaço, emin olabilirsin. İşte Hautboy geldi. Hautboy – Helmstone."

Bu küçük düşürücü yanılgıya gücendiğimi gösteremeden, teklifsizce tanıştırıldığım yeni şahsın yüzüne bakıp sakinleştim. Bedeni kısa ve şişmandı, bir çocuğun bedeni ona hayat vermişti. Köyde büyümüş gibi

al yanaklıydı; gözleri içten, neşeli ve griydi. Sadece saçları, yetişkin bir çocuk olmadığını ele veriyordu. Saçlarından onun kırk yaşında ya da daha fazla olduğunu düşündüm.

"Gel, Standard," dedi arkadaşıma neşeyle, "sirke gitmeyecek misin? Palyaçonun benzersiz olduğunu söylüyorlar. Siz de gelin Bay Helmstone – ikiniz de gelin; sirkten sonra Taylor's'da yahni yer, punch[10] içeriz."

Bu sıradışı yeni şahsın rahatlığı, güler yüzlülüğü ve canlı, samimi yüz ifadesi bende bir büyü etkisi yarattı. Bu kadar nazik ve dürüst bir kalpten gelen bir daveti kabul etmek, insan doğasına sunulan sadakat gibiydi.

Sirkteki gösteri boyunca, meşhur palyaçodan çok Hautboy'u izledim. Benim için manzara Hautboy'du. Onunki gibi hakiki bir keyif, mutluluk denen şeyin gerçek olma hissiyle birlikte içime işledi. Palyaçonun şakalarını sulu elmalara benzer bir biçimde dilinin altında yuvarlıyor gibi görünüyordu. Şimdi ayakları, şimdi elleri, minnettar alkışını sunmak için hareket geçti. Sıradan olmayan her şakada, Standard'a ve bana dönüyor, nadir bulunan sevincinin paylaşılıp paylaşılmadığına bakıyordu. Kırk yaşında bir adamda on iki yaşında bir çocuk görüyordum ve bu ona duyduğum saygıyı hiç azaltmıyordu. Çünkü her şeyi o kadar saf ve doğal, her ifadesi ve hareketi o kadar hoş ve iyi niyetliydi ki Hautboy'un fevkalade çocukluğu, sonsuza kadar genç kalan Yunan tanrılarınınki gibi bir tür ilahi ve ebedi bir hava veriyordu.

9. Bir tür alkollü meyve kokteyli. (e.n.)

Fakat Hautboy'u ne kadar izlesem de ve onun havasına ne kadar hayran olsam da, evden çıkarken hissetmekte olduğum o çaresiz ruh hali tamamen geçmemişti, aralıklarla beni rahatsız etmeye devam ediyordu. Ama kendimi bu tekrarlamalardan kurtarıyor ve hemen meraklı, alkış tutan insan yüzleriyle dolu büyük amfitiyatroya bakıyordum. Dinle! Alkışlar, gümbürtüler, kulakları sağır eden bağırtılar; büyük kalabalık tezahüratlar yapıyor, çılgına dönmüş gibi görünüyordu. Ve neydi, diye düşündüm, bütün bunların sebebi neydi? Neden, çünkü palyaço sadece bir defadan fazla sırıttı.

Sonra kafamın içinde, kendi şiirimdeki Argos'lu Cleothemes'in savaşın adaletini savunduğu o olağanüstü dizeleri tekrar ettim. Evet, evet, diye düşündüm kendi kendime, şimdi meydanın ortasına atlasam ve bu dizeleri okusam, hayır, şiirin tamamını onların önünde canlandırsam, şairi de palyaçoyu alkışladıkları gibi alkışlarlar mıydı? Hayır! Beni yuhalarlardı, bana bunak ya da deli derlerdi. O zaman bu neyi gösterirdi? Sizin sevginizi mi yoksa onların duygusuzluğunu mu? Belki ikisini de; ama şüphesiz ilkini. Ama neden hayıflanıyoruz ki? Bir soytarının hayranlarından hayranlık mı bekliyorsunuz? Atinalının sözünü hatırlayın; meydanda insanlar bağırıp çağırıp onu alkışladığında, fısıldayarak arkadaşına sormuş: gülünç bir şey mi söyledim?

Gözlerim tekrar sirkin üzerinde dolaştı ve Hautboy'un yüzündeki canlı ışıltıda sabitlendi. Fakat yüzünde apaçık görünen saf neşe benim küçümsememi küçümsedi. Hoşgörüsüz kibrim azarlandı. Ve Hautboy, kahkahayla gülen yüzüyle benimki gibi bir ruha

bulunduğu büyülü serzenişin farkında değildi. Tam o anda tekdir okunu hissettim, gözleri parladı, ellerini salladı, sesi yorulmak bilmeyen palyaçonun bir diğer şakasına coşkulu bir hazla eşlik etti.

Sirk sona erince Taylor's'a gittik. Yahni ve *punch*larımızı alıp kalabalığın arasında, küçük mermer masalardan birine oturduk. Hautboy benim karşıma oturdu. Biraz önceki neşesi azalmış olsa da, yüzü hâlâ memnuniyetle ışıldıyordu. Fakat buna bir de, daha önce çok belirgin olmayan bir özellik eklenmişti; sakin, sessiz, derin bir aklıselimlik ifadesi. Aklıselimlik ve güler yüzlülük onla birleşmişti. Yerinde duramayan Standard ve onun arasındaki sohbet ilerledikçe – çünkü ben ya çok az konuşuyor ya da hiç konuşmuyordum – onun açığa çıkardığı mükemmel düşüncelerden gitgide daha çok etkileniyordum. Çeşitli konularda yaptığı yorumların çoğunda Hautboy içgüdüsel olarak heyecan ve kayıtsızlık arasındaki çizgide ilerliyor gibiydi. Hautboy'un dünyayı olduğu gibi gördüğü ama kuramsal olarak ne iyi yanını ne de kötü yanını benimsediği anlaşılıyordu. Bütün çözümleri reddetmiş, sadece gerçekleri kabullenmişti. Dünyadaki üzücü şeylere yüzeysel olarak itiraz etmiyordu; keyifli şeyleri de alay ederek aşağılamıyordu ve bunların hepsi ona göre eğlenceliydi, memnuniyetle ve içtenlikle kabul etmişti. Açıkça görünüyordu ki – en azından o anda öyle görünüyordu – sıradışı neşesi, his ya da düşünce eksikliğinden kaynaklanmıyordu.

Aniden bir görüşmesi olduğunu hatırlayıp şapkasını aldı, hoş bir şekilde selam verdi ve yanımızdan ayrıldı.

"Eee, Helmstone," dedi Standard, sessizce masa-

ya vurarak, "yeni dostumuz hakkında ne düşünüyorsun?"

İlk iki kelime yeni ve tuhaf bir manayla çınladı.

"Yeni dostumuz evet," diye tekrarladım.

"Standard, beni şu âna kadar gördüğüm en fevkalade adamlardan biriyle tanıştırdığın için sana binlerce kez teşekkür ederim. Böyle bir adamın var olma ihtimaline inanmak için gözlerimle görmem gerekiyordu."

"Ondan epeyce hoşlandın o zaman," dedi Standard, ironik bir yavanlıkla.

"Çok sevdim ve hayran oldum, Standard. Keşke Hautboy olsam."

"Öyle mi? Çok yazık. Dünyada tek bir Hautboy var."

Bu son söz, tekrar derin düşüncelere dalmama sebep oldu ve nedense karanlık ruh halimi aydınlattı.

"Sanırım onun olağanüstü neşesi," dedim, hıncımdan dudak bükerek, "iyi bir mizaçtan olduğu kadar iyi bir talihten de kaynaklanıyor. Aklıselimliği aşikâr; ama aklıselimlik doğuştan gelen yetenekler olmadan da var olabilir. Hayır, sanırım bazı durumlarda o aklıse*lim*lik tamamen o yeteneklerin olmamasından kaynaklanıyor. Ayrıca neşe de. Onunki deha değil, Hautboy sonsuza dek kutsanmış."

"Öyle mi? O zaman onun sıradışı bir dâhi olduğunu düşünmüyorsun?"

"Dâhi mi? Ne! Onun gibi kısa boylu, şişman bir adam dâhi mi! Dâhi, Cassius[11] gibi ince ve uzun olur."

"Öyle mi? Ama Hautboy'un önceden bir dâhi

11. Cassius Dio: Romalı tarihçi ve kamu görevlisi. (ç.n.)

olabileceğini, şans eseri dehasından kurtulmuş olabileceğini ve sonunda şişmanladığını düşünemez misin?"

"Bir dâhinin dehasından kurtulması, veremli bir insanın hızla ilerleyen veremden kurtulması kadar imkânsızdır."

"Öyle mi? Çok kesin konuşuyorsun."

"Evet, Standard," diye bağırdım, hıncımı artırarak, "sonuçta senin neşeli Hautboy'un senin ve benim için bir model, bir ders değil. Ortalama yetenekleri olan bir adam; fikirleri net çünkü sınırlı; arzuları uysal çünkü zayıf; doğuştan neşeli çünkü öyle yaratılmış – senin Hautboy'un senin gibi kurnaz bir adam ya da benim gibi hırslı bir hayalperest için nasıl makul bir örnek olabilir? Bilinen sınırların ötesindeki hiçbir şey onu cezbetmez; kendinde dizginleyecek hiçbir şeyi yok. Doğası gereği bütün manevi zararlardan muaf. Hırs onu ancak yaralayabilirdi; bir kez alkışı duysaydı ya da aşağılamalara katlansaydı, senin Hautboy'un bambaşka bir adam olurdu. Beşikten mezara kadar uysal ve sakin Hautboy kalabalığın arasında sessizce geçiyor."

"Öyle mi?"

"Neden ne zaman konuşsam bana tuhaf bir biçimde öyle mi diyorsun?"

"Master Betty'yi duydun mu hiç?"

"Uzun zaman önce Siddons ve Kemble ailelerini Drury Lane'den kovan ve bütün şehrin çılgınca alkışlamasına sebep olan büyük İngiliz dehası mı?"

"Evet, o," dedi Standard, tekrar sessizce masaya vurarak.

Şaşkın bir halde ona baktım. Mevzumuzun anah-

tarını esrarengiz bir yerde saklıyormuş gibiydi; Master Betty'sini de sadece benim kafamı daha çok karıştırmak için ortaya atmış gibiydi.

"Büyük bir dehanın, on iki yaşındaki bir İngiliz çocuğun, zavallı, sıradan, uyuşuk, kırk yaşındaki Amerikalı bir adamla ne alakası olabilir?"

"Ah, hiçbir alakası yok. Birbirlerini gördüklerini bile sanmıyorum. Ayrıca, Master Betty çok uzun zaman önce ölmüş ve toprağa gömülmüş olmalı."

"O zaman neden okyanusu aşıp, onun mezarını soyup cesedini bu canlı konuşmaya sürüklüyorsun?"

"Dalgınlık, sanırım. Özür dilerim. Hautboy hakkındaki gözlemlerine devam et. Onun bir dâhi olmadığını, halinden memnun ve mutlu olduğunu ve bu yüzden şişman olduğunu düşünüyorsun? İnsanlık için bir model teşkil etmediğini düşünüyorsun? İhmal edilen değerlere, yok sayılan dehalara ya da azarlanan güçsüz ihtimallere karşı değerli bir ders veremediğini düşünüyorsun? Ki bunların üçü de az çok aynı anlama geliyor. Onun neşesine hayransın ama basit ruhunu küçük görüyorsun. Zavallı Hautboy, senin neşenin sana nefret getirmesi ne kadar üzücü!"

"Onu küçük gördüğümü söylemiyorum; haksızsın. Sadece benim için bir model teşkil etmediğini söylüyorum."

Birdenbire yan taraftan gelen bir ses kulağıma çalındı. Döndüm, yeniden Hautboy'u gördüm, gayet mutlu bir şekilde, kalktığı sandalyeye tekrar oturmuştu.

"Görüşmeye geç kalmışım," dedi Hautboy, "o yüzden geri gelip tekrar size katılayım diye düşündüm. Ama hadi gelin, burada çok oturdunuz. Benim

evime gidelim. Buradan sadece beş dakika uzaklıkta."

"Bizim için keman çalacağına söz verirsen geliriz," dedi Standard.

Keman! diye düşündüm – demek ki zırıltılı bir kemancıymış? Dehanın, adımlarını bir kemancının yayına uydurmak için küçülmesine şaşmamalı. Kinim artık daha güçlüydü.

"Senin için memnuniyetle keman çalarım," diye cevap verdi Hautboy, Standard'a. "Hadi gelin."

Birkaç dakika içinde kendimizi Broadway'e çıkan yan sokaklardan birinde, bir tür deponun beşinci katında bulduk. Eski moda ev eşyalarının satıldığı müzayedelerden parça parça alınmış gibi görünen bin bir çeşit acayip mobilyayla ilginç bir biçimde döşenmişti. Ama hepsi temiz, hoş ve büyüleyiciydi.

Standard'ın baskılarıyla Hautboy hemen eskimiş kemanını çıkardı, yüksek, köhne bir tabureye oturdu, neşeyle önce Yankee Doodle, sonra da yine doğaçlama, hareketli ve küçümser derecede kaygısız havalarda bir şeyler çalmaya başladı. Melodiler sıradandı ama tarzında beni hayrete düşüren mucizevi, olağanüstü bir şey vardı. Kafasında kenarları kalkık eskimiş şapkasıyla orada, eski taburede oturmuş, bir ayağını havada sallıyor, bir büyücünün yayını oynatıyordu. Karamsar hoşnutsuzluğumdan, huysuzluğumdan eser kalmamıştı. Aksi ruhum, büyülü kemana teslim olmuştu.

"Neredeyse bir Orpheus[12], değil mi?" dedi Standard, sol kaburga kemiğimin altından beni şeytanca dürterek.

12. Eski Yunan'da şairlerin ve müzisyenlerin üstadı olan mitolojik karakter. (ç.n.)

"Ve ben de büyülenmiş Bruin'im," diye mırıldandım.

Keman durdu. Bir kez daha, daha da artan merakımla sakin, kaygısız Hautboy'u izledim. Fakat o, incelemelerimin önünü kesti.

Oradan ayrıldıktan ve Standard'la birlikte yeniden sokağa çıktıktan sonra, ondan bu harikulade Hautboy'un kim olduğunu salt gerçeklikle bana söylemesini istedim.

"Neden, sen onu görmedin mi? Bütün anatomisini Taylor's'daki mermer masanın üstüne açıp koymadın mı? Daha fazla ne öğrenebilirsin? Şüphesiz senin kendi mükemmel sezgilerin sana her şeyi söylemiştir."

"Benimle alay ediyorsun, Standard. Burada bir gizem var. Söyle bana, yalvarırım, kim bu Hautboy?"

"Eşi benzeri olmayan bir dâhi, Helmstone," dedi Standard, aniden heyecanlanarak, "çocukluğunda şeref testisinden içmiş, şehirden şehre gidişi zaferden zafere gitmek demek olan bir dâhi. En akıllı insanların bir mucize olarak gördüğü, en güzel insanların sevdiği, binlerce insanın saygısını kazanmış bir adam. Ama bugün Broadway'de yürüyor ve kimse onu tanımıyor. Sen ve ben de dâhil, aceleci garsonun dirseği, acımasız otobüsün direği onu itip kakıyor. Yüzlerce kez defne yapraklarıyla taçlandırılan adam şimdi, gördüğün gibi kunduz kürkü giyiyor. Bir zamanlar kader onun kucağına altınlar, başına defne yaprakları yağdırıyordu. Bugünse, evden eve koşuyor, geçimini sağlamak için keman öğretiyor. Bir zamanlar ün salmış ama şu an onsuz daha neşeli. Dehayla ve şöhretten uzakta, bir kraldan daha mutlu. Şu anda her zamankinden daha dâhi."

"Gerçek ismi?"

"Gel kulağına fısıldayayım."

"Ne! Standard, ben kendim, çocukken tiyatroda bu ismi alkışlar, sesim kısılana kadar bağırırdım."

"Duyduğuma göre şiirin çok hoş karşılanmamış," dedi Standard, birdenbire konuyu değiştirerek.

"Ondan bahsetme, Tanrı aşkına!" diye bağırdım. "Eğer Cicero, Doğuda yolculuk ederken, bir zamanlar muhteşem olan bir şehrin cansız kalıntılarına bakarken kederini teselli edecek bir şey bulduysa, ben de Hautboy'da onun yıkılmış Şöhret tapınağının harap olmuş duvarlarına sarmaşık ve güllerin tırmandığını gördüğümde, benim değersiz işimin ne önemi kalır?"

Ertesi gün, yazdığım her şeyi yırttım, kendime bir keman aldım ve Hautboy'dan ders almaya başladım.

Ü-ÜRÜ-ÜÜÜ
(ASİL HOROZ BENEVENTANO'NUN ÖTÜŞÜ)

Son zamanlarda dünyanın her yerinde, ahlâksız despotluklardan kaçmaya çalışan birçok coşkulu insan başından vurulmuştu; çok fazla kayıp vardı, lokomotif ve buhar makinesi de yüzlerce heyecanlı yolcuyu başından etmişti. (Bir arkadaşımı da böyle kaybettim.) Kendi kişisel ilişkilerim de despotluk, kayıplar ve başından vurulmakla ilgiliydi. Erken bir bahar sabahı, uyuyamayacak kadar evhamlı olduğum için dışarı fırlayıp, yamaçtaki çayırlarda yürüyüşe çıktım.

Serin, sisli, nemli ve can sıkıcı bir hava vardı. Kasaba tam pişmemiş gibi görünüyor, çiğ suyu her taraftan fışkırıyordu. İnce, kruvaze ceketimin düğmelerini iliklediim – paltom çok uzun olduğu için onu sadece arabadayken giyiyordum – ve bastonumu çamurlu çimenlere haince saplayıp, canı sıkkın bedenimi tepenin dik yokuşuna yönelttim. Bu meşakkatli pozisyonda kafamı yere eğmem gerekiyordu, sanki dünyaya kafa atıyor gibiydim. Bunu düşündüğümde sadece sönük bir sırıtışla gülümsedim.

Her tarafımda, parçalanmış bir imparatorluğun hatıraları vardı. Eski ve yeni çimler birbirine girmişti. Aşağıdaki ıslak çukurlarda parlak yeşil otlar çıkmıştı, ileride, dağlarda, hafif kar yığınları kahverengi yamaçların üzerinde tuhaf bir görüntü sergiliyordu; bütün yüksek tepeler, benekli inekler gibi görünüyordu. Gürültülü mart rüzgârlarıyla kopan kuru, ölü dallar ormana dağılmıştı, ormanın kenarındaki genç ağaçlarsa bahar dallarının ilk sarı renklerini göstermeye başlamıştı.

Tepenin en üstünde, büyük, çürümekte olan bir kütüğün üstüne oturdum, arkamda derin bir ağaçlık, önümde inişli çıkışlı, dağınık bir kasabayı çevreleyen geniş bir dağ halkası vardı. Sıra sıra dizilmiş tepelerin birinin eteğinde bir lagün, onun üstünde de aşağıdaki kaynağıyla her mendereste buluşan, damlayan buharların oluşturduğu benzer bir akıntı vardı. Daha da aşağıda sis bulutları, terk edilmiş ya da lidersiz milletler ya da gemiler gibi – ya da kuruması için çapraz çamaşır iplerine asılmış ıslak havlular gibi kaygısızca havada dolanıyordu. Uzaklarda, dağların oluşturduğu ovada bulunan uzak bir köyün üzerini, büyük bir sis kubbesi kefen gibi örtmüştü. Bu, bacalardan çıkan dumanların ve köylülerin dışarı verdikleri nefeslerinin yoğunlaşımış haliydi, sis onu hapseden tepeler yüzünden dağılamıyordu. O kadar ağır ve cansızdı ki yükselemiyordu; bu yüzden orada, köy ve gök arasında duruyor ve şüphesiz bir sürü insana kabakulak bulaştırıyor, bir sürü çocuğun midesini bulandırıyordu.

Gözlerim; geniş, yuvarlak kasabanın, dağların, köyün, etraftaki çiftliklerin, ormanın, ağaçlıkların, akıntıların, sislerin, kırların üzerinde dolaştı ve insa-

noğlunun bu büyük yeryüzünde aslında çok küçük bir iz bıraktığını düşündüm. Fakat yeryüzü, insanoğlunun üzerinde büyük bir iz bırakıyordu. Ohio'daki ne korkunç bir kazaydı; arkadaşım ve başka otuz adam, bir gaz vanasından anlamayan kalın kafalı bir mühendisin emriyle sonsuzluğa düşmüştü. Ve şuradaki dağların üzerindeki tren yolu çarpışması; iki çılgın tren hızla birbirine çarpmış, birbirinin üstüne çıkmıştı ve bir lokomotif tamamen yerinden kopmuş, diğer trendeki bir yolcu vagonunun içinde bulunmuştu, bir gelin, bir damat ve masum küçük bir çocuk onları bir demir döküm kasabasına taşıyan Kharon'un korkunç enkazından çıkarılmıştı. Fakat şikâyet etmenin ne anlamı var ki? Bu olayı hangi adalet haklı çıkarabilir? Evet, gök kubbeyi bununla rahatsız etmenin ne anlamı var? Gök kubbenin kendisi bu şeyleri buyurmuyor mu – yoksa nasıl olabilir zaten?

Berbat bir dünya! Demiryollarının ve buharlı gemilerin yönetimini ellerinde tutan binlerce hain, aşağılık herif ve diğer sayısız ölümcül şey arasında ne kadar devam edebileceğini bilmezken, kim burada bir servet sahibi olmaya uğraşır? Beni bir süreliğine Kuzey Amerika'da Diktatör yapsalar, hepsini ipe dizerdim! Asar, keser ve sürüklerdim; kızartır, haşlar ve kaynatırdım; pişirir, ızgara yapar ve hindi bacağı gibi baharatlardım – onları cehennem ateşine atardım – bunu yapardım!

Bu çağdaki büyük ilerlemeler! Ne! Ölüm ve cinayeti basitleştirmek ilerlemek midir! Kim bu kadar hızlı yolculuk etmek ister? Büyükbabam istemiyordu ve aptal da değildi. Durun! Bakın o yaşlı ejderha tek-

rar geliyor – Moloch[13]'un o devasa at sineği – pof! Puf! Çığlık! – işte bakın, bir deveye binmiş Asya kolerası gibi şu ilkbahar ağaçlarının arasından süzülüyor. Kenara çekilin! İşte geldi, kiralık katil! Ölüm dağıtıcı! Yargıç, jüri ve cellât, hepsi o, onun kurbanları her zaman kilisenin resmi onayı olmadan ölür. O demir iblis, toprağın üzerinde çığlık atarak iki yüz elli mil boyunca gidiyor, bağırıyor "Daha fazla! Daha fazla! Daha fazla!" Elli hain dağ onun üzerinde düşer mi! Ve bunu yaparken, beni sıkıştıran, herhangi bir lokomotiften daha çok korkutan küçük iblisin de – Pazar günleri bile beni kiliseye kadar takip edip sıkıştıran, benimle aynı sıraya oturan, nazik olmaya çalışarak doğru sayfası açılmış dua kitabını bana veren, dualarımın tam ortasında o can sıkıcı faturasını burnuma sokan yani kendini ben ve kurtuluşum arasına sokan aşağılık bir herif; böyle bir durumda kim sinirlerine hâkim olabilir? – üzerine düşer mi!

Bu iğrenç adama ödeme yapamazdım; fakat paranın hiç bu kadar bol olmadığını söylüyorlardı – piyasada çok vardı; fakat ona benden daha fazla ihtiyacı olan başka bir adam olmasa da, ben piyasada onu hiç bulamadım. Yalandı; para bol değildi – cebimde hissediyordum. Ah! İrlandalı hendek kazıcının yaşadığı şu kulübedeki hasta bebeğe göndereceğim toz cebimdeydi. Çocuğun kızıl hastalığı vardı. Kasabada kızamık salgınının olduğunu söylüyorlardı ve çiçek, suçiçeği ve bu, diş çıkaran çocuklar için çok kötüydü. Sonuç olarak, sanırım bütün bu hastalıkları geçiren zavallı çocukların çoğu hemen iyileşiyordu; yani kızamık,

13. Ammonlular'ın çocuklarını kurban ettiği cehennem tanrısı. (ç.n.)

kabakulak, difteri, kızıl, suçiçeği, kolera ve diğer her şey boşunaydı! Ah! Sağ omzumda romatizma ağrısı var. Bir gecede oldu; North River'da kalabalık bir gemide ranzamı hasta bir kadına verdim ve yağmur çiselerken sabaha kadar güvertede durdum. Yardımseverliğin karşılığı buydu. Ağrı! Romatizma! Git buradan! Kadına yardım etmek yerine onu öldüren bir cani olsaydım, daha kötü saldıramazdın. Bir de sindirim bozukluğu – ondan da rahatsızım.

Merhaba! İşte buzağılar geliyor, iki yaşındalar, altı aylık soğuk yiyeceklerden sonra ilk kez ahırdan otlaklara çıktılar. Ne kadar da üzücü bir görüntü, şüphesiz! Sert bir kışın gidişi; kemikleri dirsekler gibi çıkıntı yapmıştı, hepsinin yanakları kurumuş garip bir şeyle lekelenmişti. Bazı kısımlardaki tüyleri yıpranmıştı ve lekesiz ya da yıpranmamış yerler de hayvan postundan yapılmış eski bir sandığın düzeltilmiş kısımlarına benziyordu. Aslında onlar iki yaşında altı buzağı değildi, bu çayırlarda dolaşan altı tane pis, eski sandıktı.

Durun! Tanrım, o da ne? Gördünüz mü! O sandıkların kulakları hareket ediyor ve oradaki yuvarlak kasabaya bakıyordu. Bir dakika! Ne kadar berrak! Ne kadar müzikal! Nasıl da uzatıyor! Bir horoz nasıl da zaferle şükrediyor! "Tanrı'ya şükürler olsun!" Bu sözleri bu dünyadaki herhangi bir horoz kadar açıkça söylüyordu. Neden, neden tekrar kötü hissetmeye başlamıştım. Hava artık o kadar da sisli değildi. Güneş kendini göstermeye başlıyordu; ısınmıştım.

Durun! İşte tekrar! Böylesine kutsal bir horoz ötüşü daha önce yeryüzünde çınlamış mıdır? Berrak, keskin, cesaret dolu, coşku dolu, neşe dolu, keyif

dolu. Açık açık şöyle diyor – "Ölmekten bahsetmeyin!" Dostlarım, bu olağanüstü, değil mi?

Farkında olmadan, heyecanımı iki yaşındakilerle – buzağılar – paylaşmıştım; bu, birinin gerçek doğasının bazen kendine bilinçsizce nasıl ihanet ettiğini gösteriyordu. Çünkü iki yaşındaki bir buzağı için, bir tepede somurtarak oturan bir şeydim, aşağı taraflardaki bir horoz, mantıklı bir gerekçesi ya da parası olmadan ve aç sahibinden her an gelebilecek bir ölüm varken, New Orleans'ın muhteşem zaferini kutlayan bir soylu gibi çığlık atıyordu.

Durun! İşte tekrar ötüyor! Dostlarım, bu bir Shanghai horozu olmalı; burada doğmuş hiçbir horoz böyle fevkalade sevinçli bir melodiyle ötemez. Belli ki dostlarım, bu, Çin İmparatoru'nun yetiştirdiği bir Shanghai horozu.

Ama dostlarım sandıklar, sonunda bu ısrarla devam eden zafer sesinden ürkmüş, kuyruklarını sallayarak kaçışıyor ve bacaklarını son altı aydır kullanmadıklarını belli ederek beceriksizce zıplıyordu.

Ah! Işte yine! Bu kimin horozu? Bu bölgede kim böyle olağanüstü bir Shanghai horozunu satın alabilir? Tanrım, kanımı kaynatıyor – çılgın gibi hissediyorum. Ne? Bu çürümüş, eski kütüğün üstüne zıplayıp, dirseklerimi çırparak ötmek mi? Hem de şimdi, bu kasvetli yerde. Ve bunların hepsi bir horozun ötüşü yüzünden. Muhteşem horoz! Şu anda çok kuvvetli ötüyor; ama henüz sabah; bakalım öğlen ve akşam nasıl ötecek. Düşündüm de, horozlar en çok günün başlangıcında böyle kuvvetle öter. Demek ki onların cesareti de sonsuza kadar sürmüyor. Evet, evet; horozlar bile tüm dünyadaki keder büyüsünü yenemi-

yordu: başta sevinçli ama sonunda moralleri bozuluyordu.

... "Güzel sabahlarda,
Biz güzel horozlar neşeyle öteriz;
Ama çok ötmeyiz akşam olduğunda,
Çünkü o zaman gelir ümitsizlik ve delilik."

Şair bunu yazarken aklında tam da bu Shanghai horozu varmış. Ama durun. İşte tekrar ötüyor, öncekinden on kat daha yüksek, daha uzun ve daha gürültülü bir sevinçle! Aslında, o çan aşağı indirilmeli ve yerine bu Shanghai horozu koyulmalı. Böyle bir horoz Mile End'den Primrose Hill'e kadar bütün Londra'yı şenlendirir ve sisi dağıtır.

Bir haftadır olmayan iştahım bu sabah kahvaltısı için kabardı. Sadece çay içecek ve tost yiyecektim ama kahve içmeye ve yumurta yemeye karar verdim – hayır, siyah bira ve biftek. Doyurucu bir şeyler istiyordum. Ah işte tren geliyor; beyaz vagonlar ağaçların arasında gümüş lamarlar gibi parlıyor. Buhar borusunun sesi nasıl da neşeli! Yolcular keyifli. Bir mendil sallanıyor – istiridye yemek, arkadaşlarını görmek ve sirki gezmek için şehre iniyorlar. Şuradaki buhara bakın; tepelerin etrafında nasıl da dalgalanıyor ve güneş aralarına ışınlarını serpiştiriyor. Köyden çıkan mavi dumanı görüyor musunuz, bir gelin yatağının üzerindeki mavi cibinliğe benziyor. Nehrin çimenlere taştığı yerde kasaba ne kadar da parlak görünüyor. Eski çimler yenilerinin altında kalmak zorunda. Evet, bu yürüyüşü daha iyi bir hale getirmeliyim. Eve gidip o bifteğe girişmek ve siyah bira şişesini çatlatmak istiyorum; ve o şişe bittiğinde Samson kadar cesur hissedeceğim. Aklıma gelmişken, şu alacaklı arayabilir. Ormana gi-

dip bir sopa bulayım. Beni bugün de sıkıştırırsa onu gerçekten sopayla döveceğim.

Durun! İşte Shanghai horozu tekrar başladı. Shanghai diyor ki, "Bravo!" Shanghai diyor ki, "Döv onu!"

Ah, cesur horoz!

Bütün sabalı harika hissettim. Alacaklı, saat on bir civarında geldi. Jake'e onu yukarı göndermesini söyledim. *Tristram Shandy* okuyordum ve bu şartlar altında aşağı inemezdim. Sıska herif (sıska bir çiftçi – düşünün artık!) içeri girdi ve beni koltuğa oturmuş, ayaklarımı masaya uzatmış halde, elimde ikinci bira şişesi ve önümde bir kitapla gördü.

"Oturun," dedim, "şu bölümü bitireyim, size katılacağım. Güzel bir sabah. Ha ha! – bu amcam Toby ve dul Wadman hakkında bir espri. Ha ha ha! Durun size okuyayım."

"Vaktim yok; öğlen yapacak işlerim var."

"Boş verin işleri!" dedim. "Tütününüzün külünü buraya dökmeyin yoksa sizi dışarı atarım."

"Efendim!"

"Size Dul Wadman hakkındaki şu şeyi okuyayım. Dul Wadman–"

"İşte senedim, efendim."

"Çok güzel. Şimdi onu bırakın, olur mu – tütün zamanım geldi; şuradaki ocaktan biraz kömür verir misiniz?"

"Senet, efendim!" dedi herif, benim alışılmamış tavrıma duyduğu öfke ve şaşkınlıkla yüzü soldu (önceden ben soluk bir yüzle ondan kaçardım), ama ayrıca şaşkınlığının aşırılığını göstermeyecek kadar temkinliydi. "Senedim, efendim" – ve senedi sertçe bana

uzattı.

"Dostum," dedim, "ne kadar büyüleyici bir sabah! Kasaba nasıl da hoş görünüyor! Söylesenize, bu sabah o olağanüstü horoz sesini duydunuz mu? Biramdan bir bardak alın!"

"Sizin biranızdan mı? İnsanlara biranızı ikram etmeden önce borçlarınızı ödeyin!"

"Yani aslında biramın olmadığını düşünüyorsunuz," dedim, bilerek ayağa kalkıp. "Size göstereceğim. Size Barclay and Perkins'ten daha kaliteli bir bira göstereceğim."

Daha fazla konuşmadan, o terbiyesiz herifi ceketinin yakasından tuttum – (çok zayıf bir adamcağız olduğu için tutmak kolay olmuştu) onu o şekilde tuttum, bir gemici düğümüyle bağladım, senedini dişlerinin arasına soktum ve yüzünü evimin önünde uzanan kasabaya döndürdüm.

"Jake," dedim, "kulübenin altında bir çuval mavi patates var. Onu buraya getir ve patatesleri bu yoksul herife fırlat; benden para dileniyor, oysaki çalışabilir ama tembel. Fırlat ona, Jake!"

Tanrım, nasıl bir ötüş! Shanghai horozu o kadar kusursuz bir ilahi söylemişti ki ruhumun, içimde hareket ettiğini hissettim. Alacaklılar! – Bir alacaklı ordusuyla savaşabilirdim! Açıkçası, Shanghai horozu alacaklıların bu dünyaya sadece tekmelenmek, asılmak, dövülmek, hırpalanmak, boğazlanmak, pataklanmak, yumruklanmak, boğulmak, sopayla dövülmek için geldiği fikrindeydi!

İçeri döndüğümde, alacaklıya karşı kazandığım zaferin sevinci biraz durulduğunda, esrarengiz Shanghai horozunu düşünmeye başladım. Onu, evimin bu

kadar yakınında duyabileceğimi düşünmemiştim. Hangi zengin beyefendinin bahçesinde öttüğünü merak ediyordum. Benim düşündüğüm gibi ötüşlerini kısa da kesmiyordu. Bu Shanghai horozu öğlene kadar öttü. Bütün gün ötmeye devam edecek miydi? Öğrenmeye karar verdim. Tekrar tepeden indim. Bütün kasaba neşe saçan güneş ışığıyla yıkanıyordu. Ilık baharı her tarafımda hissediyordum. Hayvan sürüleri kırlardaydı. Kuşlar, güneyden yeni gelmiş, sevinçle şarkı söylüyordu. Kargalar bile bariz bir tatlılıkla ötüyor ve normalden bir ya da iki ton daha açık siyah görünüyordu.

Durun! Horoz tekrar ötüyor! Shanghai horozunun öğle vakti ötüşünü nasıl tarif edebilirim! Sabah ötüşü bunun yanında fısıltı kalırdı. Bu, fani bir insanoğlunu hayrete düşüren en yüksek, en uzun ve en tuhaf melodili ötüştü. Daha önce birçok kez horozların öttüğünü duydum; – fakat bu! Kendi gürültüsü içinde o kadar sakindi ki – bu büyük sevincinde bile kendine hâkim – çok muazzamdı, sanki uzaklardaki altın bir boğazdan çıkarmışçasına yükseliyor ve genişliyordu. Dünyayı tanımayan, ne olacağını bilmeyen acınası bir cahillik içinde olduğu için cesur ve neşeli olan genç bir ikinci sınıf horozun aptal, kuru-ihtişamlı ötüşü gibi değildi. Öğüt vermeden ötmeyen bir horozun ötüşüydü; birkaç şey bilen bir horozun ötüşüydü; dünyayla mücadele etmiş, onun hakkından gelmiş ve yerle gök bir olsa da ötmeye karar vermiş bir horozun ötüşüydü. Bilge bir horozdu; yenilmez bir horoz; felsefi bir horoz; horozların horozu.

Canlanmış bir ruh haliyle, bir korkusuzluk hissiyle tekrar içeri girdim. Borçlarımı ve diğer sıkıntılarımı

düşündüm, ezilen yoksul insanların talihsiz ayaklanmalarını, demiryolu ve buharlı gemi kazalarını, arkadaşımın ölümünü bile sakin, iyi niyetli bir sevinçle düşündüm – bu beni bile hayrete düşürmüştü. Sanki Ölüm'le tanışabilir, onu akşam yemeğine davet edebilir, yer altı mezarlarını onunla ateşe verebilirdim; özgüvenim taşıyor, hiçbir şeyden korkmuyordum.

Akşama doğru, muhteşem horozun gerçekten güneşin doğuşundan batışına kadar aynı şekilde ötüp ötmeyeceğini öğrenmek için bir kez daha tepeye çıktım. Akşam duası ya da çan sesi de neymiş! – horozun akşam ötüşü onun kudretli boğazından çıkıp toprakların üzerine yerleşiyordu. Mucizevi bir şeydi. Tanrım, o nasıl bir ötüştü! Horoz güne karşı kazandığı zaferle o gece, ötüşünün yankılarını geceye miras bırakarak tünemeye gitti.

Alışılmamış şekilde deliksiz, dinlendirici bir uykudan sonra erkenden kalktım – hafif ve tepenin üzerinde zıplayan bir futbol topu gibi hareketliydim. Durun! Shanghai benden önce kalkmıştı. Erken kalkıp yol almıştı – motorla çalışan bir borazan gibi ötüyordu – dinç, yüksek sesli ve coşkulu bir sevinç içindeydi. Etraftaki çiftlik evlerinde başka birkaç horoz daha ötüyor, birbirlerine cevap veriyorlardı. Ama onlar bir trombonun yanındaki flüt gibiydi. Shanghai aniden araya giriyor, tek bir ötüşle diğerlerine hükmediyor, onları bastırıyordu. Başka bir merakı yokmuş gibi gönünüyordu. Hiçbir horoza cevap vermemişti, münferit bir küçümseme ve bağımsızlıkla yalnızca kendisi için ötüyordu.

Ah cesur horoz! – ah asil Shanghai! – ah, yenilmez Sokrat'ın hayattaki son zaferine tanık olarak sunulan kuş.

Yaşadığım sürece, diye düşündüm, bu kutsal günde, gidip Shanghai'ı bulacak ve topraklarımı tekrar ipotek ettirmem gerekse bile onu satın alacağım.

Sesin ne taraftan geldiğini anlamaya çalışarak dikkatle dinledim. Fakat bütün havayı dolduruyordu ve sevincin tam olarak nereden geldiğini anlamak imkânsızdı. Tek karar kılabildiğim nokta şuydu: ötüş doğudan geliyordu, batıdan değildi. Sonra, bir horoz ötüşünün ne kadar uzaktan duyulabileceğini düşündüm. Dağlarla çevrili bu sakin kasabada, sesler çok uzaklardan duyulabiliyordu. Ayrıca, topraktaki titreşimler dağların aşağıdaki tepe ve vadiyle birleştiği yerlerde açıkça duyulabilen ama kafa karıştıran tuhaf yankılar, çoğalmalar ve tınlamalar oluşturuyordu. Bu yiğit Shanghai nerede saklanıyordu – neşeli Sokrat'ın kuşu? Nerede saklanıyordu? Ah, asil horoz, neredesin? Bir kez daha öt, benim İspenç horozum! Benim soylu, muhteşem Shanghai'ım! Benim Çin İmparatorluğu kuşum! Güneşin kardeşi! Jüpiter'in kuzeni! Neredesin? – bir kez daha öt ve bana yerini söyle!

Durun! Dünyadaki bütün horozların oluşturduğu bir orkestra gibi bir ötüş başladı. Ama nereden geliyordu? İşte oradaydı; ama nerede? Doğudan geldiği dışında bir şey anlaşılmıyordu.

Kahvaltıdan sonra bastonumu aldım ve yola fırladım. Kasabada bir sürü beyefendinin evi vardı ve bu varlıklı beyefendilerden birinin, adı Ticaret Rüzgârı ya da Beyaz Kasırga ya da Denizlerin Hâkimi olan bir gemiyle dışarıdan getirilmiş soylu bir Shanghai horozuna yüz dolar yatırdığına şüphem yoktu; çünkü böylesine cesur bir horozu taşıyan cesur geminin cesur bir ismi olmalıydı. Bütün kasabayı dolaşmaya ve bu soylu

yabancıyı bulmaya karar verdim; fakat sıradan çiftlik evlerine, şehirden gelen bir beyefendiye ait olan bir Shanghai horozu hakkında bir şey duyup duymadıklarını sormak da fena olmazdı; çünkü hiçbir yoksul çiftçi, hiçbir yoksul adam böyle Doğu'ya özgü bir ganimete sahip olamazdı.

Yol kenarındaki bir tarlayı süren yaşlı bir adamla karşılaştım.

"Dostum, son zamanlarda sıra dışı bir horoz ötüşü duydunuz mu?"

"Bir bakalım," dedi ağır ağır, "bilmiyorum – Dul Crowfoot'un bir horozu var – Efendi Squaretoes'un bir horozu var – ve benim bir horozum var. Hepsi ötüyor. Ama hiçbirinin sıra dışı bir şekilde öttüğünü duymadım."

"Size iyi sabahlar," dedim kısa kesip; "belli ki Çin İmparatoru'nun horozunun ötüşünü duymamışsınız."

Sonra, kırık dökük bir çiti tamir eden başka bir yaşlı adamla karşılaştım. Çitler çürümüştü ve yaşlı adamın her el hareketiyle parçalanıp sarı toprak boyalara dönüşüyordu. Çiti olduğu gibi bırakması ya da yeni bir çit alması daha iyi olacaktı. Ve burada söylemeliyim ki, aptallığın çiftçiler arasında daha yaygın olduğu gerçeğinin bir sebebi de, ılık, huzurlu bir bahar havasında çürümüş çitleri tamir etmeye girişmesi yüzündendi. Bu girişim umutsuzdu. Yorucuydu; gereksizdi. Bir mutsuz olma girişimiydi. Bir beyhudelik uğruna büyük acılar çekiliyordu. Çünkü çürümüş çitleri çürümüş bacaklarının üstünde kim durdurabilirdi ki? Altmış yaz ve kış geçirmiş, donmuş ve pişmiş sopalara hangi büyü yapılabilirdi? Buydu, bu berbat, çürümüş çitleri tamir etme çabası birçok çiftçiyi tımarhanelik ediyordu.

Bahsi geçen yaşlı adamın yüzünde, bu aptallık açıkça görülüyordu. Çünkü önünde duran yaklaşık altmış çubuk, hayatımda gördüğüm en mutsuz ve umutsuz, kalbi kırık Virginia çitlerinden biriydi. Arka tarafta bir arazide, sanki içlerine şeytan girmiş bir sürü genç dana bu eski püskü çite kafalarını vuruyor, vurdukları yerleri kırıyor ve yaşlı adamın işini bırakıp onları geri kovalamasına sebep oluyordu. Adam onları Câlût'un kılıcı kadar büyük, fakat bir mantar tıpa kadar hafif bir çit parçasıyla kovalıyordu. İlk sallamada toza dönüşüyordu.

"Dostum," dedim bu kederli faniye seslenerek, "son zamanlarda sıradışı bir horoz ötüşü duydunuz mu?"

Bana uzun, şaşkın, üzgün, sessiz bir bakış attı ve cevap vermeden mutsuz işine devam etti.

Ne budalalık ama, diye düşündüm, bu kadar neşesiz ve şenlendirilemeyen bir yaratığa neşeli bir horoz hakkında soru sormak!

Yürümeye devam ettim. Evimin bulunduğu yüksek araziden inmiştim ve aşağı tarafta olduğum için artık Shanghai'ın ötüşünü duyamıyordum, büyük ihtimalle uzaklaşmıştım. Ayrıca, Shanghai mısır ve yulaftan hazırlanmış öğle yemeğini yiyor ya da şekerleme yapıyor ve bu yüzden de coşkusuna bir süreliğine ara vermiş olabilirdi.

Sonunda, yolda atıyla giden iri yarı – hayır, şişman – bir beyefendiyle karşılaştım; çok zengindi, geçenlerde kendine birkaç dönümlük birkaç arazi almış, büyük bir kümesi olan görkemli bir konak yaptırmış ve ünü bütün kasabaya yayılmıştı. Shanghai'm sahibi bu, diye düşündüm.

"Efendim," dedim, "affedersiniz ama ben de bu kasabadanım ve hiç Shanghai horozunuz var mı diye soracaktım?"

"Ah, evet; on tane Shanghai'ım var."

"On mu!" diye bağırdım hayretle; "ve hepsi ötüyor mu?"

"Hem de nasıl; her biri; ben ötmeyen bir horoz almam."

"Geri dönüp bana o Shanghai horozlarını gösterir misiniz?"

"Zevkle: onlarla gurur duyuyorum. Hepsi bana altı yüz dolara mal oldu."

Atının yanında yürürken, uyumlu bir biçimde öten on Shanghai horozunun sesini, tek bir Shanghai'ın olağanüstü sesiyle karıştırmış olma ihtimalimi düşündüm.

"Efendim," dedim, "Shanghai horozlarınız arasında, kuvveti, müzikselliği ve ötüşünün ilham veren etkileriyle diğerlerinden farklı olan bir tanesi var mı?"

"Hepsi neredeyse aynı ötüyor, sanırım," diye cevapladı, kibarca. "Ötüşlerini ayırt edebileceğimi pek sanmıyorum."

Benim asil horozumun bu zengin beyefendide olmayabileceğini düşünmeye başlamıştım. Ama yine de kümesinin olduğu bahçeye girdik ve Shanghai horozlarını gördük. Dışarıdan getirilmiş bu horoz türünü şimdiye dek hiç görmediğimi söylemeliyim. Onlar için ödenen fahiş fiyatları ve boyutlarının büyük olduğunu duymuş, bu nedenle çok güzel ve görkemli olmaları gerektiğini düşünmüştüm. Fakat tüyleri parlak bile olmayan, on tane havuç rengi canavarı görünce şaşırdım. Benim asil horozumun bunların arasında ol-

madığına ve hatta bir Shanghai horozu da olamayacağına karar verdim; eğer bu kesilmelik horozlar gerçek Shanghai ise.

Bütün gün yürüdüm, bir çiftlik evinde yemek yiyip dinlendim, bir sürü kümes inceleyip bir süre kümes sahibini sorguya çektim, bir sürü horoz sesi dinledim ama gizemli horozu bulamadım. Aslında, o kadar dolanmış ve uzaklaşmıştım ki onun ötüşünü duyamıyordum. Bu horozun kasabada sadece bir ziyaretçi olduğundan şüphe etmeye başlamıştım, saat on bir trenine binip güneye gitmiş ve şu anda Long Island'ın yemyeşil kıyılarında bir yerlerde sevinçle ötüyor olabilirdi.

Fakat ertesi sabah, o büyüleyici sesi tekrar duydum, tekrar kanımın kaynadığını hissettim, tekrar hayatın tüm dertlerini aşmış gibi hissetim, tekrar alacaklımı kapı dışarı etmek istedim. Ama son ziyaretinde gördüğü muameleden hoşnut kalmadığı için uzak duruyor, şüphesiz burnundan soluyordu. Budala herif, zararsız bir şakayı ciddiye almıştı.

Birkaç gün boyunca etraftaki bölgelerde çeşitli gezintiler yaptım ama boşunaydı, horozu bulamadım. Onu hâlâ tepede, bazen evde, bazen de gecenin sessizliğinde duyuyordum. Bazen hüzünlü kuruntularıma gömüldüğümde, sevinçli ve meydan okuyan ötüşün sesiyle ruhum da bir horoza dönüşüyor, kanatlarını çırpıyor, boğazını geri atıyor ve bu kederli dünyaya neşeli bir başkaldırı fısıldıyordu.

Birkaç hafta sonra, bazı borçlarımı - bir tanesi hakkımda hukuki işlem başlatmıştı – ödeyebilmek için evimi tekrar ipotek ettirmek zorunda kaldım. Tebligatın veriliş şekli çok küçük düşürücüydü. Köy taverna-

sında özel bir odada, bir şişe Philadelphia birası, biraz Herkimer peyniri ve ekmekle keyif yapıyordum. Arkadaşım olan taverna sahibine, havaleyle gelecek olan para elime geçtiğinde ödeyeceğimi söyledikten sonra kaliteli bir puro almak için girişe gittim ve o da ne! Puronun etrafına sarılmış tebligat belgesini gördüm. Ruloyu açtım ve orada duran bir polis memuru kalın sesle "Onu dikkate al!" dedi ve fısıltıyla ekledi, "Pipona koy ve iç!"

O anda salonda olan beyefendilere dönüp kısa bir bakış attım ve dedim ki, "Beyefendiler, bu bir tebligat vermek için onurlu, hayır, yasal bir yol mu? Bakın!"

Hepsi aynı fikirdeydi; polis memurunun öğle yemeğini yiyen bir beyefendiyi rahatsız etmesi, şapkasına bir tebligat kâğıdı sıkıştırması oldukça çirkin bir hareketti. Kabaydı; acımasızcaydı; çünkü öğle yemeğinin hemen üstüne gelen olayın ani şoku, herkesin bildiği üzere sindirimi muhallebi kadar kolay olmayan peynirin doğru düzgün sindirilmesini engelleyebilirdi.

Eve varıp tebligatı okudum ve bir hüzün sancısı hissettim. Zalim dünya! Zalim dünya! İşte buradayım, şimdiye kadar yaşamış en iyi kalpli, misafirperver, içten, fazlasıyla cömert bir adamdım ve kasabayı cömertliğimle kutsamak için bir servete sahip olmak kaderimde yoktu. Hayır, bir sürü pinti, paragöz adam altın içinde yüzerken, bana, benim gibi alçakgönüllü bir adama tebligat belgesi gelmişti! Başımı eğdim ve perişan hissettim – mağdur – suistimal edilmiş – değersiz – kısaca, zavallı.

Durun! Bir zurna gibi! Evet, zil çalan bir yıldırım gibi – sevinçli ve meydan okuyan o ses! Tanrım, beni nasıl da ayağa kaldırdı! Evet, bacaklarımın üstüne!

Ah, asil horoz!

Bir horozun konuşabileceği kadar açık bir şekilde şöyle dedi, "Bırak dünya ve üzerindeki her şey mahvolsun. Sen neşeli ol ve ölmekten bahsetme! Senin yanında dünya ne ki? Bir avuç topraktan başka nedir? Sen neşeli ol!"

Ah, asil horoz!

"Ama benim sevgili muhteşem horozum," diye düşündüm, iyice düşündükten sonra, "insan bu dünyayı o kadar kolay bırakamıyor; insan şapkasında ya da elinde bir tebligatla o kadar kolay neşeli olamıyor."

Ah! Yine öttü. Bir horozun konuşabileceği kadar açık bir şekilde şöyle dedi, "Boş ver tebligatı, boş ver onu gönderen adamı! Toprağın ya da paran yoksa, git ve döv o adamı, ona ödeme yapmak istemediğini söyle. Neşeli ol!"

Ve bu şekilde – horozun emrettiği önerilerle – evimi tekrar ipotek ettirdim; hepsini bir senette toplayarak bütün borçlarımı ödedim. Böylece tekrar rahata erdikten sonra, asil horozu aramaya yeniden başladım. Ama her gün onu duysam da aramalarım boşunaydı. Bu esrarengiz şeyde bir tür hile olduğunu düşünmeye başladım: muhteşem bir vantrilok ahırlarımın etrafında ya da bodrumumda ya da çatımda gizlice dolaşıyor ve neşeli bir afacan gibi davranıyordu. Ama hayır – hangi vantrilok böylesine güçlü ve ilahi bir şekilde ötebilirdi ki?

Sonunda, bir sabah bir adamı geldi, mart ayında benim odunlarımı kesmiş ve şimdi de parasını almak için gelmişti. Garip bir adamdı diyebilirim. Uzun boylu ve zayıf, çok tuhaf bir zıtlık oluşturan uzun ve hüzünlü bir yüzü ama gizliden neşeli gözleri olan bir

adamdı. Ağırbaşlı bir havası vardı ama kederli değildi. Uzun, gri, hırpani bir palto giymiş ve büyük, eski püskü bir şapka takmıştı. Bu adam neredeyse bütün odunlarımı kesmişti. Şiddetli bir tipide bile durup bütün gün odun kesmiş ve gözünü bile kırpmamıştı. Konuşulmadıkça konuşmazdı. Sadece odun keserdi. Testere, testere, testere – kar, kar, kar. Testere ve kar iki doğal şey gibi birbirine uyuyordu. Bu adam, ilk geldiği gün akşam yemeğini yanında getirmiş ve tipide odun kestiği kütüğün üstüne oturup yemek istemişti. Burton'ın *Anatomy of Melancholy*'sini okurken pencereden onu gördüm. Şapkasız bir halde dışarı fırladım. "Aman Tanrım!" diye bağırdım, "Ne yapıyorsun? İçeri gel. Bu senin akşam yemeğin!"

Islak bir gazeteye sarılmış büyük bir parça bayat ekmeği ve yine büyük bir parça tuzlanmış eti vardı ve lokmalarının yanında da elinde erittiği bir avuç taze karı içiyordu. Bu gözü pek adamı içeri aldım, ateşin yanına oturttum, ona bir tabak sıcak domuz eti, fasulye ve bir bardak da elma şarabı verdim.

"Şimdi," dedim, "ıslak yemeklerini buraya getirme. Parça başına çalışıyorsun elbette ama yine de sana yemek vereceğim."

Teşekkürlerini sakin, gururlu ama nankör olmayan bir şekilde sundu ve tabağını silip süpürerek karnını doyurdu. Şarap bardağını bir erkek gibi kafaya diktiğini görmek bana zevk verdi. Onu misafir gibi ağırladım. Onunla işle ilgili konuşurken ihtiyatlı, saygılı ve uyumlu bir şekilde yaklaşırdım. Garip görüntüsünü merak ediyor, testereyle çalışırkenki fevkalade kuvvetine şaşırıyordum – çoğu insan için bu en yorucu ve en iğrenç meslekti. Sıklıkla kim olduğu-

nu, ne tür bir hayat sürdüğünü, nerede doğduğunu ve bunun gibi şeyleri ondan öğrenmeye çalışırdım. Ama o suskundu. Odunlarımı kesmeye gelir, yemeklerimi yer – ben ikram edersem – ama gevezelik etmezdi. İlk başta, onun somurtkan sessizliğine bir şekilde içerlemiştim. Ama daha iyi düşününce, ona daha çok saygı duydum. Ona seslenirken daha saygılı olmaya başladım. Kendimce şu sonuca vardım; bu adam zor zamanlar geçirmişti; dünyada çok dert çekmişti; ilahi bir tarafı vardı; Süleyman'ın aklındandı; sakin, terbiyeli, ölçülü bir şekilde yaşamıştı ve çok yoksul olsa da son derece saygıdeğer bir adamdı. Bazen, küçük bir kasaba kilisesinin danışmanı ya da diyakozu bile olabileceğini düşünürdüm. Bu adamın Birleşik Devletler Başkanlığı'na adaylığını koyması hiç de fena olmazdı. Suç konusunda büyük bir reformcu olurdu.

İsmi Merrymusk'tı. Bu kadar neşesiz bir insan için çok neşeli bir isim olduğunu düşünmüştüm. İnsanlara Merrymusk'ı tanıyıp tanımadıklarını sormuştum. Ama bu, onun hakkında çok şey öğrenmeden önceydi. Maryland'de doğmuş ve görünüşe göre uzun süre oralarda yaşamıştı. On yıl öncesine kadar gezgin, müsrif bir adamdı ama bir suç işlediği olmamıştı; bir ay boyunca şaşırtıcı bir ağırbaşlılıkla çalışıp bütün maaşını bir çılgın gecede harcayan bir adamdı. Gençliğinde bir denizciydi, Batavia'da gemiden kaçmış, ateşlenip ölümle burun buruna gelmişti. Fakat kendini toparlamış, tekrar gemiye binmiş, evine gelmiş, bütün arkadaşlarını ölü ya da kuzeye gitmiş bulmuştu. Dokuz yıl önce evlenmişti ve şu anda dört çocuğu vardı. Karısı tamamen yatalaktı; çocuklardan birinin eklemleri su toplamıştı ve diğerleri de raşitikti. O ve

ailesi, demiryolunun dağın eteğine yakın geçtiği yerin yakınlarındaki ıssız, boş bir arazide bir barakada yaşıyordu. Çocuklarına besleyici süt içirmek için büyük bir inek almıştı; ama inek doğum sırasında ölmüştü ve yenisini alamazdı. Yine de, ailesi hiç aç kalmamıştı. Çok çalışmış ve onlara yemek götürmüştü.

Şimdi, daha önce de söylediğim gibi, uzun zaman önce odunlarımı kesen bu Merrymusk ücretini almaya gelmişti.

"Dostum," dedim, "buralarda sıradışı bir horozu olan bir beyefendi tanıyor musun?"

Oduncunun gözlerindeki pırıltı ışıldadı.

"Sıradışı bir horoz denebilecek bir şeyi olan bir beyefendi tanımıyorum."

Ah, diye düşündüm, bu Merrymusk beni aydınlatacak adam değildi. Korkarım bu sıradışı horozu asla bulamayacaktım.

Merrymusk'a ödeyecek yeteri kadar madeni param olmadığı için ona hakkı olanı verdim ve bir iki gün içinde onu ziyaret edip geri kalanı da vereceğimi söyledim. Dolayısıyla bir sabah bu işi halletmek için dışarı çıktım. Barakaya giden en iyi yolu bulmakta güçlük çektim. Tam olarak nerede olduğunu kimse bilmiyor gibiydi. Kasabanın en ıssız yerlerinden birindeydi, bir tarafında ağaçlarla kaplı bir dağ ve diğer tarafında da çalı kaplı bir bataklık vardı. Demiryolu, bataklığı bir kalıp kadar düz kesiyordu; günde birkaç kez kapının önünden geçen güzellik, rütbe, moda, sağlık, bavul, altın ve gümüş, manifatura ve yiyecek, gelin ve damat, mutlu karı ve koca manzaraları perişan barakaya boş ümitler veriyordu – işte geliyorlar – ve işte gittiler! Gözden kayboldular – sanki dünyanın

o kısmı yerleşilmek için değil, üstünden uçmak için yapılmıştı. Ve barakanın, insanların hayat dediği şey hakkında gördüğü neredeyse buydu.

Biraz kafam karışmış olsa da, barakanın olduğu yere nasıl gidildiğini biliyordum, yürümeye devam ettim. İlerledikçe, esrarengiz horoz ötüşünü daha iyi duymaya başladım. Bu mümkün mü, diye düşündüm, bir Shanghai horozuna sahip bir beyefendi böylesine ıssız, kasvetli bir yerde oturabilir mi? Muhteşem ve meydan okuyan ses daha yüksek ve daha yakından geliyordu. Oduncumun barakasına giden yoldan sapmış olsam da, dedim kendi kendime, şükürler olsun, o sıradışı horoza doğru gidiyor gibiydim. Bu talihli kazaya çok sevinmiştim. Yoluma devam ettim; ara ara ses daha davetkâr, daha neşeli ve daha şahane geliyordu; ve her ötüş bir öncekinden daha yakındı. Sonunda, büyük çalılıkların arkasında, tam önümde, bir insanın gözlerini kutsayan en muhteşem yaratığı gördüm.

Bir horoz ki bir horozdan ziyade bir kaya kartalı. Bir horoz ki bir horozdan ziyade bir mareşal. Bir horoz ki bir horozdan ziyade savaşa giren Vanguard'ın güvertesinde dikilen, bütün parlak armalarını takmış Lord Nelson. Bir horoz ki bir horozdan ziyade Aachen'de cüppesiyle dolaşan İmparator Şarlman.

Öyle bir horoz!

Kibirli bir büyüklüğü vardı, kibirli bacaklarının üzerinde kibirli bir şekilde duruyordu. Kırmızı, altın sarısı ve beyaz renkleri vardı. Ibiği kırmızıydı, Hektor'un miğferinin, antik kalkanların üzerine çizilmiş gibi muazzam ve simetrikti. Tüyleri bembeyazdı, üzerinde altın sarısı izler vardı. Barakanın önünde, bir krallık lordu gibi yürüyordu; ibiği kalkmış, göğ-

sü şişmişti ve nakışlı tüyleri ışıkta parlıyordu. Yürüyüşü müthişti. Muhteşem bir İtalyan operasındaki bir Doğu kralı gibi görünüyordu.

Merrymusk kapıdan çıktı.

"Bu Sinyor Beneventano değil mi?"

"Efendim!"

"Aradığım horoz bu," dedim, biraz utanarak. Gerçek şu ki heyecanım beni aptalca bir dikkatsizliğe sürüklemişti. Cahil bir adamın yanında okuyup öğrenilen türden bir gönderme yapmıştım. Sonuç olarak bunu saf bakışından anlayınca, kendimi budala gibi hissettim; ama aradığım horozun bu olduğunu söyleyerek bunun üstesinden geldim.

Geçen sonbahar şehre gitmiştim ve bir İtalyan operasına gitme şansı bulmuştum. O operada Sinyor Beneventano adında soylu bir karakter vardı – fevkalade, görkemli ve alaycı bir yürüyüşü olan, zengin bir kıyafet giymiş uzun boylu, gösterişli bir adamdı. Sinyor Beneventano olağanüstü kibriyle geriye doğru devrilecek gibi görünmüştü. Ve horozun gururlu yürüyüşü Sinyor Beneventano'nun sahnedeki yürüyüşüne tıpatıp benziyordu.

Durun! Horoz birdenbire durdu, başını yukarı kaldırdı, tüylerini kabarttı, ilham gelmiş gibi coşkuyla öttü. Sesi dağda yankılandı; diğer dağlar geri gönderdi; diğerlerine çarpıp sıçradı; bütün kasabaya yayıldı. Evimin olduğu uzak tepede bu sevindiren sesi nasıl duyduğumu şimdi açıkça anlamıştım.

"Aman Tanrım! Horozun sahibi sen misin? Bu horoz senin mi?"

"Benim horozum!" dedi Merrymusk, uzun, ciddi suratının köşesinden sinsice gülerek baktı.

"Onu nereden aldın?"

"Burada yumurtadan çıktı. Onu ben yetiştirdim."

"Sen mi?"

Susun! Bir daha öttü. Bu kasabada kesilen bütün çam ve katran ağaçlarının hayaletlerini ayağa kaldırmış olabilirdi. Harikulade horoz! Öttükten sonra tekrar yürümeye başladı, etrafında ona hayran olan bir tavuk sürüsü vardı.

"Sinyor Beneventano için ne istersin?"

"Efendim?"

"Bu büyülü horoz – onun için ne istersin?"

"Onu satmam."

"Sana elli dolar veririm."

"Püf!"

"Yüz dolar!"

"Öf!"

"Beş yüz!"

"Peh!"

"Sen yoksul bir adamsın."

"Hayır değilim. Horoz benim değil mi, onun için beş yüz doları reddetmedim mi?"

"Doğru," dedim, derin bir düşünceyle; "bu bir gerçek. Onu satmayacaksın, öyle mi?"

"Hayır."

"Peki verir misin?"

"Hayır."

"Onu besler misin, o zaman!" diye bağırdım öfkeyle.

"Evet."

Bir süre horoza hayranlıkla, adama da hayretle baktım. Sonunda, birine olan hayranlığımın ve diğerine olan saygımın arttığını hissettim.

"İçeri girmez misiniz?" dedi Merrymusk.

"Ama horoz bize katılmaya razı olur mu?" dedim.

"Evet. Borazan! Bu tarafa, oğlum! Bu tarafa!"

Horoz döndü ve Merrymusk'a doğru yürümeye başladı.

"Gel!"

Horoz bizi barakanın içine kadar takip etti.

"Öt!"

Çatı sallandı.

Ah, asil horoz!

Sessizce göstericime döndüm. Eski, hırpalanmış bir sandığın üstünde, eski, hırpalanmış gri paltosuyla, diz ve dirseklerinde yamalarla ve içler acısı şapkasıyla oturuyordu. Odaya göz gezdirdim. Üst tarafta çıplak çatı kirişleri ve onlardan sallanan sert et parçaları vardı. Toprak zeminin bir köşesine patates yığılmıştı, diğer köşesinde de bir çuval mısır unu vardı. Odanın bir ucunda bir ipe battaniye asılmıştı, battaniyenin arka tarafından hasta bir kadın ve hasta çocukların sesleri geliyordu. Ama bu hasta seslerde nedense hiç ağlayıp sızlanma yoktu.

"Bayan Merrymusk ve çocuklar mı?"

"Evet."

Horoza baktım. Orada, odanın ortasında görkemli bir şekilde duruyordu. Yağmura yakalanmış ve bir köylünün kulübesine sığınmış bir İspanyol asilzadesi gibi görünüyordu. Tuhaf, olağanüstü bir tezat görüntüsü vardı. Barakayı aydınlatıyordu; rezilliğini güzelleştiriyordu. Hırpalanmış sandığı, yırtık pırtık gri paltoyu, paramparça şapkayı güzel gösteriyordu. Battaniyenin arkasından gelen hastalıklı sesleri güzelleştiriyordu.

"Ah, baba," diye bağırdı küçük, cılız bir ses, "Borazan yine ötsün."

"Öt," diye bağırdı Merrymusk.

Horoz bir pozisyon aldı. Çatı sallandı.

"Bu Bayan Merrymusk ve hasta çocukları rahatsız etmiyor mu?"

"Tekrar öt, Borazan."

Çatı sallandı.

"Onları rahatsız etmiyor o zaman?"

"Bunu onların istediğini duymadınız mı?"

"Nasıl oluyor da hasta aileniz bu ötüşü seviyor?" dedim. "Bu horoz muhteşem bir sesi olan bir horoz ama sanırım bir hasta evi için çok da uygun değil. Bunu gerçekten seviyorlar mı?"

"Siz sevmiyor musunuz? Size iyi gelmiyor mu? İlham verici değil mi? Cesaret vermiyor mu? Ümitsizliğe karşı gelmiyor mu?"

"Hepsi doğru," dedim, rezil palto içine gizlenmiş cesur ruhun önünde içten bir alçakgönüllülükle şapkamı çıkardım.

"Ama yine de," dedim, yine biraz kuşkuyla, "bu kadar yüksek sesli, bu kadar muhteşem gürültülü bir ötüş bence hastalara iyi gelmeyebilir ve iyileşmelerini yavaşlatabilir."

"En iyi ötüşünü göster, Borazan!"

Sandalyeden zıpladım. Horoz, Kıyamet'teki bir güçlü melek gibi beni korkutmuştu. Sanki günahkâr Babil'in yıkılışı ya da Askelon diyarındaki Yûşa'nın zaferi için ötüyordu. Tekrar sakinleştiğimde, meraklı bir düşünce aklıma geldi. Merakımı gidermeye karar verdim.

"Merrymusk, beni karın ve çocuklarınla tanıştırır

mısın?"

"Evet. Karıcım, beyefendi içeri girmek istiyor."

"Buyursun girsin," dedi zayıf bir ses.

Perdenin arkasında, eriyip bitmiş ama tuhaf bir şekilde hâlâ neşeli bir insan yüzü vardı; zaten neredeyse hepsi buydu; yatak örtüsü ve eski bir paltonun altına gizlenmiş bedeni, kendini bu engellerin altından kaldıramayacak kadar küçülmüştü. Yatağın kenarında, kadına bakan solgun yüzlü bir kız oturuyordu. Başka bir yatakta üç çocuk yan yana yatıyordu; üç solgun yüz daha.

"Ah, baba, beyefendiyi sevmedik değil ama Borazan'ı da görelim."

Horoz hemen battaniyenin arka tarafına yürüdü ve çocukların yatağının üstüne kondu. Tükenmiş gözleri, vahşi ve ruhani bir neşeyle horoza baktı. Horozun ışık saçan tüylerinde güneşleniyor gibi görünüyorlardı.

"Eczacıdan daha iyi, değil mi," dedi Merrymusk. "Bu Doktor Horoz."

Hastaların yanından ayrıldık ve ben tekrar yerime oturdum, bu tuhaf ev ve aileyle ilgili düşüncelere daldım.

"Muhteşem hür bir adama benziyorsun," dedim.

"Ben de sizin bir budala olduğunuzu düşünmüyorum, hiç düşünmedim. Efendim, siz iyi bir adamsınız."

"Eşinin iyileşmesi için umut var mı?" dedim, konuyu değiştirmeye çalışarak.

"Hiç yok."

"Peki ya çocuklar?"

"Çok az."

"O zaman çok kederli bir hayat olmalı. Bu yalnız ıssızlık – bu baraka – ağır işler – zor zamanlar."

"Borazan'ım yok mu? Beni neşelendiren o. O hep ötüyor; en karanlık zamanlarda bile: Tanrı'ya şükürler olsun! O sürekli ötüyor."

"Onun ötüşüne ilk yüklediğim anlam da buydu, Merrymusk, tepedeki evimden onu ilk duyduğumda. Çok zengin bir adamın, çok değerli bir Shanghai horozu olduğunu düşünmüştüm; böylesine canlı bir horozu senin gibi yoksul bir adamın evde beslediği hiç aklıma gelmezdi."

"Benim gibi yoksul bir adam mı? Neden bana yoksul diyorsunuz? Sahip olduğum horoz, diğer türlü sıradan, verimsiz olacak olan toprakları güzelleştirmiyor mu? Benim horozum size cesaret vermedi mi? Ve ben bütün bu güzellikleri size karşılıksız veriyorum. Çok insancıl bir adamım. Zengin, çok zengin ve çok mutlu bir adamım. Öt, Borazan."

Çatı sallandı.

Eve kafam karışık bir halde geldim. Merrymusk'a hayranlık duysam da, görüşlerinin doğruluğu hakkında şüphelerim vardı. Kapımın önünde bunu düşünürken, horozun tekrar öttüğünü duydum. Tamam. Merrymusk haklıydı.

Ah, asil horoz! Ah, asil adam!

Bundan sonra Merrymusk'ı haftalarca görmedim; ama muhteşem ve sevinçli horozu duyuyordum, o yüzden her şeyin normal olduğunu düşündüm. Benim ruh halim de sevinçliydi. Horoz hâlâ bana ilham veriyordu. Tarlamı bir kez daha ipotek ettirdim; ama parasıyla sadece daha fazla Philadelphia birası aldım. Akrabalarımdan birkaçı öldü; karalar bağlamadım

ama üç gün boyunca Philadelphia birası yerine siyah bira içtim. Tatsız haberleri aldığım an horozun öttüğünü duydum.

"Sağlığına, asil horoz!"

Bir süredir ondan haber alamayınca Merrymusk'ı tekrar ziyaret etmeye karar verdim. Oraya yaklaştığımda, barakada bir hareketlilik olmadı. Garip bir korkuya kapıldım. Ama horoz barakanın içinde öttü ve uğursuzluk yok oldu. Kapıya vurdum. Cılız bir ses içeri girmemi söyledi. Battaniye çekilmemişti; artık evin tamamı hastane olmuştu. Merrymusk eski kıyafetlerin üstünde yatıyordu; karısı ve çocukları yataklarındaydı. Horoz, barakanın ortasındaki çatı direğinden sallanan eski bir fıçı kapağının üstüne tünemişti.

"Sen hastasın, Merrymusk," dedim üzüntüyle.

"Hayır, ben iyiyim," diye cevap verdi güçsüzce. – "Öt, Borazan."

Ürktüm. Zayıf bedenindeki güçlü ruhu beni dehşete düşürdü.

Ama horoz öttü.

Çatı sallandı.

"Bayan Merrymusk nasıl?"

"İyi."

"Peki ya çocuklar?"

"İyi. Hepsi iyi."

Son iki kelimeyi hastalığa karşı kazanılan vahşi bir zafer coşkusuyla söylemişti. Çok fazla gelmişti. Başı geriye düştü. Yüzüne beyaz bir peçete düşmüş gibiydi. Merrymusk ölmüştü.

Büyük bir korkuya kapıldım.

Ama horoz öttü.

Horoz, tüylerini sanki her tüyü bir bayrakmış gibi

kabarttı ve eskiden St. Paul Katedrali'nin tepesinde dalgalanan bayraklar gibi çatıdan sarktı. Beni şaşırttı ve korkuttu.

Kadının ve çocukların yataklarının kenarına yaklaştım. Garip ve korku dolu bakışımı fark ettiler; ne olduğunu anlamışlardı.

"Sevgili kocam öldü," diye fısıldadı kadın. "Bana doğru söyleyin."

"Öldü," dedim.

Horoz öttü.

Kadın iç bile çekmeden geri düştü ve kocasının acısını paylaşarak öldü.

Horoz öttü.

Horoz, altın tüylerinden kıvılcımlar çıkarttı. Büyük bir sevinç içindeymiş gibi görünüyordu. Kapağın üzerinden atlayıp oduncunun yattığı eski kıyafet yığınına doğru ihtişamla yürüdü ve adamın yanına bir hanedan yardımcısı gibi tünedi. Sonra boğazını geri yatırarak uzun, ahenkli, galip, son bir ötüş kopardı, sanki oduncunun ruhunu göğün yedinci katına sürükleyecek bir rüzgâr estirmeye çalışıyordu. Sonra, kadının yatağına doğru bir kral gibi yürüdü. Yukarı doğru, coşkulu bir ötüş daha öncekine eklendi.

Çocukların solgunluğu parlaklığa dönüştü. Yüzleri, kir ve pislik arasından kutsal bir biçimde parlıyordu. İmparatorların ve kralların kılık değiştirmiş çocukları gibi görünüyorlardı. Horoz onların yatağının üstüne sıçradı, silkindi ve öttü, tekrar öttü, tekrar öttü. Çocukların, eriyip gitmiş bedenlerinden ruhlarını öterek çıkarmakta kararlı görünüyordu. Yukarıda bu aileyi hemen bir araya getirmekte kararlı görünüyordu. Çocuklar onun çabalarına destek veriyor

gibiydi. Uzun zamandır süren yoğun özgür bırakılma arzusu onları gözlerinin önünde yüce ruhlara dönüştürdü. Yattıkları yerde melekleri gördüm.

Ölmüşlerdi.

Horoz tüylerini onların üzerine çırptı. Öttü. Bravo der gibiydi. Yaşasın der gibi. Oley! Oley! Yürüdü ve barakadan çıktı. Ben de onu takip ettim. Evin tepesine çıktı, kanatlarını açtı, olağanüstü bir ses çıkardı ve ayaklarımın önüne düştü.

Horoz ölmüştü.

Eğer o dağlık bölgeyi ziyaret ederseniz, dağın hemen altında, bataklığın diğer tarafında, rayların yanında bir mezar taşı görürsünüz – üzerine tehlike işareti değil, coşkuyla öten bir horoz çizilmiştir ve şu sözler yazar:

"Ey ölüm, zaferin nerede?
Ey ölüm, dikenin nerede?"

Oduncu ve ailesi, Sinyor Beneventano ile birlikte orada yatar; onları ben gömdüm, mezar taşlarını koydum – sipariş üzerine yapılmış bir taştı. O zamandan beri kederli kuruntuları hiç hissetmedim, her koşulda, vakti saati olmadan, sürekli öttüm.

Ü-ürü-üüü! – üüü! – üüü! – üüü!